

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

**Zrádnost česko-bulharských homonym a
paronym na příkladu českých rodilých mluvčích**

Magisterská diplomová práce

Autor:

Bc. Magdalena Hýrková

Vedoucí práce:

Doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou prací s názvem “Zrádnost česko-bulharských homonym a paronym na příkladu českých rodilých mluvčích” vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne Podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu této diplomové magisterské práce panu doc. Mgr. Miroslavu Vepřkovi, Ph. D. za odborné vedení, podporu a rady při zpracování. V neposlední řadě patří poděkování také mému manželovi za trpělivost a oporu a všem zapojeným respondentům za účast ve výzkumu.

OBSAH

Úvod.....	- 6 -
1. Český a bulharský jazyk, jejich specifika a vzájemný vztah	- 8 -
1.1 Český a bulharský jazyk ve vztahu	- 8 -
1.1.1 V kontextu slovanských jazyků	- 9 -
1.2 Jazykové a kulturní vztahy v minulosti	- 11 -
1.2.1 Speciální případ - Vojvodovo	- 16 -
1.3 Současné jazykové a kulturní česko-bulharské vazby	- 17 -
1.3.1. Krajské spolky a možnosti sdružování Čechů	- 19 -
2. Terminologické vymezení	- 23 -
2.1 Interference	- 23 -
2.2 Zrádná slova, falešní přátelé překladatele a jiní.....	- 25 -
2.3 Psycholingvistika a kontaktní lingvistika.....	- 27 -
3. Výuka / proces osvojování cizích jazyků.....	- 29 -
3.1 Řízené vyučování-učení cizího jazyka.....	- 31 -
3.1.1 Vzdělávací politika	- 34 -
3.1.2 Situace v ČR	- 37 -
3.2 Učebnice a výukové materiály, zvláště pro studium bulharského jazyka	- 39 -
4 Praktická analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka	- 41 -
4.1 Analýza v kontextu	- 41 -
4.1.1 Materiály vydané mimo území České republiky	- 41 -
4.2 Metoda analýzy	- 42 -
4.2.1 Výběr učebních materiálů	- 42 -
4.3 Průběh analýzy.....	- 43 -
4.4 Výsledky analýzy.....	- 44 -
5 Výzkum.....	- 46 -
5.1 Teorie a realizace výzkumu	- 46 -

5.1.1 Metoda výzkumu	- 47 -
5.1.2 Fáze přípravy	- 47 -
5.2 Rozbor výzkumného dotazníku	- 49 -
5.2.1 Části dotazníku.....	- 49 -
5.2.2 Výzkumné dvojice slov.....	- 50 -
5.3 Výsledky výzkumu	- 51 -
5.3.1 Dle kontrolní otázky “správný význam”.....	- 52 -
5.3.2 Dle výzkumné otázky “obtížnost” - primární sémantizace.....	- 53 -
5.3.3 Dle výzkumné otázky “plete se” - aplikace naučeného	- 54 -
5.3.4. Dle srovnání s výzkumem bulharských mluvčích	- 56 -
5.3.5. Dle sociodemografických otázek.....	- 58 -
5.3.6 Obecné závěry výzkumu.....	- 58 -
6 Učební materiál “Nenechte se zradit zrádnými slovy aneb <i>nak</i> není <i>pak</i> ”	- 60 -
7 Závěr	- 62 -
Anotace	- 64 -
Shrnutí.....	- 65 -
Resume.....	- 66 -
Bibliografie	- 67 -
Přílohy	
Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka	
Příloha č. 2 - Soupis homonymních a paronymních dvojic užitých v dotazníku	
Příloha č. 3 - Výsledky výzkumného dotazníku – grafy	
Příloha č. 4 - “Nenechte se zradit zrádnými slovy aneb <i>nak</i> není <i>pak</i> ”	

Úvod

Při srovnávání dvou (zvláště geneticky příbuzných) jazyků narazíme na slova či slovní spojení, jejichž forma je totožná, ale obsah rozdílný, obvykle velmi brzy. Autorka práce se rozhodla věnovat se této problematice z pohledu českých jazykových mluvčích se znalostí bulharského jazyka a právě konfrontace (především, ale nejen) jazykových aspektů českého a bulharského jazyka je tedy tématem předkládané diplomové práce. Zatímco v bakalářské diplomové práci se autorka věnovala výzkumu mezijazykové homonymie u bulharských rodilých mluvčích se znalostí češtiny, v této práci je situace zdá se obrácená. Nabízí nám tak možnost srovnat “zrádnost” vybraných mezijazykových homonym mezi mluvčími obou těchto skupin.

V teoretické rovině práce máme možnost seznámit se s rozličnými aspekty mezijazykových kontaktů a transferů mezi dvěma slovanskými jazyky. Úvodní kapitoly o českém a bulharském jazyce nám pomohou lépe pochopit hloubku vzájemných vztahů, navazující část o současných jazykových a kulturních stycích pak doplní obraz o dnešní situaci. Terminologické vymezení je nutnou součástí vědecké práce, zvláště, chceme-li hovořit o lexikálních vztazích dvou jazyků. V této kapitole tudíž nacházíme definice a interdisciplinární přehled zapojených termínů, skupin a vědních odvětví.

I samotný výčet lexikálních jednotek, které můžeme v nuancích daného výzkumu označit za “nejzrádnější”, by jistě přinesl zajímavé prohloubení problematiky. Autorka se však rozhodla posunout tento výzkum dále směrem k praktickému využití v reálném vyučování. Následující kapitola tudíž pojednává o teorii výuky a osvojování cizího jazyka. Nalezneme zde také aktuální informace o legislativním rámci stanovujícím limity řízeného vyučování ve školách v České republice.

Snahu o komplexní řešení a praktické snížení negativního mezijazykového transferu u žáků a studentů dokládá autorka řadou doprovodných a souvisejících aktivit. V první řadě autorku zajímá, zda a jak je problematika řešena v procesu řízeného vyučování. Z výzkumu k bakalářské práci¹ totiž vyplývá, že tzv. zrádná slova² mohou studentům způsobovat

¹ BRAUNEROVÁ, Magdalena. Mezijazyková česko-bulharská homonymie a paronymie z pohledu rodilých mluvčích. [online]. Olomouc, 2015 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/7e3zdo/>>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D

² problematika pojmenování viz kapitola Terminologické vymezení.

významné problémy a jsou jednou ze zábran k plynulejší konverzaci v cizím jazyce. Toto zjištění potvrzují ve svých monografiích také lingvisté např. Michael Przybylski³ či Věra Tauchmanová⁴. Z výše popsaného důvodu provede autorka práce analýzu mezi studijními materiály a učebnicemi, která má poukázat na zapracovanost či zanedbanost tématu v materiálech určených ke studiu bulharského jazyka.

Základní výzkumná část pak spočívá v dotazníkovém šetření mezi českými rodilými mluvčími s (alespoň minimální) znalostí bulharštiny. Cílem je získání odpovědí od respondentů na otázky, jejichž výzkumný základ je totožný s předcházejícím výzkumem. Odpovědi respondentů tak je možné vzájemně srovnávat a komentovat.

Homonymní a paronymní dvojice slov užitá v dotazníku korespondují s výběrem do předchozího výzkumu, přičemž byly vyřazeny dvě dvojice slov, jak je popsáno v příslušné kapitole práce. Výsledky vzešlé z výzkumu pak autorka zhodnotí při tvorbě studijního materiálu věnujícímu se slovům a slovním spojením, jejichž zapamatovatelnost a aplikace se zdá být dle výzkumu (a srovnání obou výzkumů) nejproblematictější.

³ PRZYBYLSKI, Michal. Teoretická a terminologická východiska pro přípravu česko-slovenského slovníku mezijazykových homonym a paronym. *Opera Slavica*, Brno: Masarykova univerzita, 2013, roč. 23, č. 4, s. 318-325. ISSN 1211-7676.

⁴ TAUCHMANOVÁ, Věra a kol. *(Ne)výhody zkušeností s prvním cizím jazykem při studiu dalších cizích jazyků*. Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. 116 stran. ISBN 978-80-7435-696-4

1. Český a bulharský jazyk, jejich specifika a vzájemný vztah

1.1 Český a bulharský jazyk ve vztahu

Přestože nacházíme český i bulharský jazyk historicky v téže skupině indoevropských jazyků, můžeme u nich pozorovat některé zásadní odlišnosti. Pro účely práce může být zajímavé zaměřit se na synchronní rozdílnosti mezi oběma jazyky, a to vzhledem k tématu práce a soustředění se na proces učení se bulharštiny jako cizímu jazyku. Z disciplín zkoumající jazyk a jeho formu naráží v první fázi učení student na rozdílný grafický systém jazyka. Zatímco český jazyk je graficky znázorněn latinkou, bulharština zaznamenává graficky jazyk pomocí modernizované cyrilice. Na rozdíl od ruské cyrilice zde však vokály “Е” a “И” neměkčí předchozí konsonant, dále se konsonant “Щ” vyslovuje jako [št] a nikoliv jako [šč].

Gramaticky prošla bulharština ve srovnání s ostatními balkánskými jazyky v některých ohledech většími změnami, neboť se z původně flexivního jazyka stal jazyk téměř výhradně izolačního typu (někdy označován také za analytický typ).⁵ Bulharský lingvista Michail Videnov k tématu dodává: “V balkánských jazycích existuje tendence ke zjednodušování a zmenšování počtu pádových forem a v tomto směru se jim bulharština blíží víc než většině ostatních slovanských jazyků. Bulharština je v jistém smyslu (v omezení nominální morfologie) v izolovaném postavení mezi balkánskými i mezi většinou slovanských jazyků. Relikty pádových forem jsou zachovány pouze v bulharských dialektech, např. ve východobulharských rodopských dialektech. Zvláštní akuzativní forma u životných m. sg. je zachována ve staroplaninských dialektech, jež tvoří základ spisovné bulharštiny.”⁶

Obecně lze konstatovat, že v jihoslovanském jazykovém areálu došlo v průběhu vývoje k vymizení či silnému oslabení infinitivu, který je často nahrazen konstrukcí určitého slovesného tvaru s “да” [da], přičemž bulharština je toho dobrým příkladem. Zvláštní (méně obvyklé) postavení tzv. da-konstrukce můžeme pozorovat také v srbštině. V bulharštině je

⁵ VIDENOV, Michail. *Současná bulharština: Kapitoly z jejího vývoje*. Vyd. 1. Praha, 1978. S. 13

⁶ Tamtéž. S. 15

využita zmiňovaná gramatická konstrukce ve smyslu да + verbum v přítomnosti.⁷ Slovníkové lemma je pak zapisováno v 1. os. sg. přítomnosti – například аз пиша, nikoliv tedy v infinitivu jako v českém jazyce. Tvar “да” lze dle kontextu považovat za konjunktivi či součást analytického tvaru (výjimečně lze uvažovat také o zařazení k partikuli).

Velmi důležitým rozdílem mezi českým a bulharským jazykem je existence kategorie určení vyjádřená v bulharštině pomocí členu. Tyto členy mohou být určité či neurčité (v případě určení již má mluvčí nějakou základní informaci o stavu věci, v případě neurčitého členu účastníci jazykové komunikace o daném předmětu nic nevědí). Určitý člen je v bulharštině postpozitivní a může se vyskytovat ve spojení se substantivem, adjektivem, případně adjektivními zájmeny.⁸ Jejich forma je u substantiv v maskulinu sg. -ът, -ят, v případě adjektiv pak u maskulin v sg. -ият, -ия či -ят, -я v případě zakončení maskulinního adjektiva na vokál “и”. Ve funkci neurčitého členu se v bulharštině užívá číslovka “един” a jejich náležitých rodových tvarů. V rodě a čísle se pak tento “neurčitý člen” shoduje s řídicím substantivem.⁹

1.1.1 V kontextu slovanských jazyků

Slovanské jazyky se dají považovat za geneticky spjatou skupinu jazyků, užívanou především v zeměpisném areálu střední a východní Evropy.¹⁰ V dnešní době nacházíme rozdílnosti ve slovanských jazycích napříč jazykovými plány, v hláskosloví, morfologii, lexikální i syntaktické rovině. Tato diferencovanost souvisí do velké míry s rozrůzněním (divergencí) jazyků v jejich vývoji (a to konkrétně z relativně nářečně homogenního prajazyka – praslovanštiny).¹¹ Právě během rozpadu tzv. praslovanštiny získávají slovanské jazyky svou hrubou podobu. Shody mezi jazyky se projevují především v plánu lexikálním (tzv. základní slovní fond) a také v mluvnické stavbě.¹²

⁷ KOČKOVÁ, Jana. Neurčité tvary slovesné v češtině a ostatních slovanských jazycích. *Nová čeština doma a ve světě*. 2014, 43-52. ISSN 1805–367X. S. 44

⁸ GLADKOVA, Hana. *Učebnice bulharštiny. Díl 1*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 173 s. ISBN 80-7184-218-4. S. 52

⁹ Tamtéž. S. 54

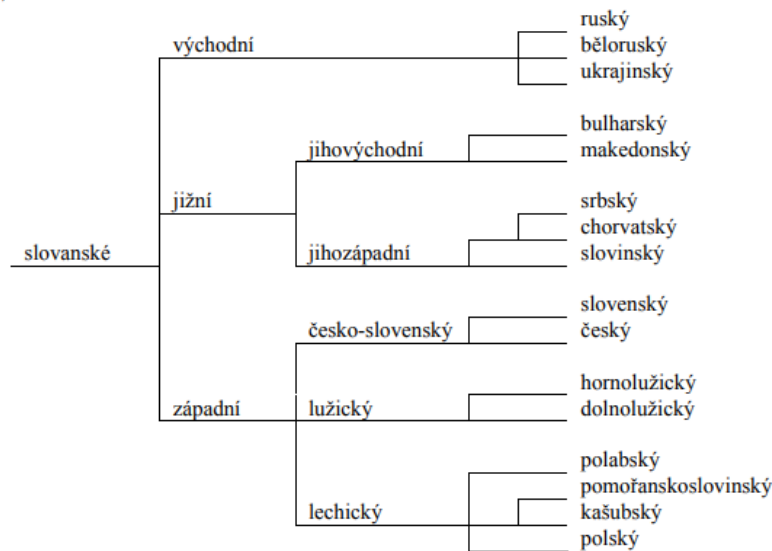
¹⁰ výjimku mohou tvořit některé oblasti severní Asie, ve kterých se jako komunikační jazyk využívá ruština

¹¹ Helena Karlíková, Boris Skalka, Radoslav Večerka (2017): SLOVANSKÉ JAZYKY. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: https://www.czechency.org/slovník/SLOVANSKÉ_JAZYKY (poslední přístup: 28. 2. 2018)

¹² KREJČÍ, Pavel. *Přehled vývoje jihoslovanských spisovných jazyků: (od 9. do počátku 19. století)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 114 s. ISBN 978-80-210-6914-5.

Dělením a popisem slovanských jazyků se zabývali již mnozí lingvisté, k představení souboru slovanských jazyků užije autorka pro potřeby předkládané práce trichotomické dělení jazyků, přičemž prvním autorem tohoto dělení je pravděpodobně už Alexandr Ch. Vostokov v roce 1820, později jej přijal jazykovědec Vatroslav Jagić a velká část českých slavistů (např. Karel Horálek a Bohuslav Havránek¹³).

Schéma 7

obr. Trichotomická klasifikace slovanských jazyků¹⁴

Kromě trichotomického dělení slovanských jazyků se v odborné literatuře setkáváme také s dalšími pohledy na současný slovanský jazykový areál. Důvodem a cílem těchto snah je především co nejpřesněji klasifikovat slovanské jazyky dle geneticko-typologického třídění. Vedle trichotomického dělení tak nacházíme dichotomickou klasifikaci, tetrachotomickou, pentachotomickou a hexachotomickou klasifikaci. Odvoditelně vždy rozdělují slovanské jazyky do dvou až šesti skupin.

¹³ HORÁLEK, Karel a HAVRÁNEK, Bohuslav, ed. *Úvod do studia slovanských jazyků: Celostátní vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1955. 487, [1] s. Práce Čs. akademie věd. Sekce jazyka a literatury; Sv. 4. Str. 55-59

¹⁴ Tamtéž, s. 3

1.2 Jazykové a kulturní vztahy v minulosti

Profesor Bohuslav Havránek již v 60. letech minulého století ve sborníku *Československo-bulharské vztahy v zrcadle staletí*¹⁵ konstatuje, že některé shodné rysy vývoje českého i bulharského jazyka mohou souviset s okrajovým zeměpisným postavením na rozloze slovanských jazyků a také, že se oba jazyky vyvíjely více než tisíc let bez vzájemného ovlivňování.¹⁶ Přesto k určitým kontaktům docházelo, a to především v posledních mnoha desítkách let.

Vzájemné kontakty obou jazyků byly v historii stejně jako dnes silně ovlivněny migračními vlnami ve směru Čechů do Bulharska a Bulharů na české území. První a pravděpodobně nejsilnější vlnou Čechoslováků přicházejících do Bulharska se v druhé polovině 19. století stali pivovarníci, budovatelé cukrovarů, řemeslníci, zahradníci a stavitelé nemocnic.

V Bulharsku jsou dodnes jejich jména vážená a v loňském roce (2017) vyšla dokonce publikace *Bulharští Češi*¹⁷ věnující se právě Čechům, kteří se rozhodli odejít do Bulharska, a stali se jeho důležitými podporovateli a budovateli. „V Bulharsku jsou jména našich významných krajanů dobře známá. Tady se o této významné kapitole naší emigrace příliš neví," zmiňuje v rozhovoru pro Český rozhlas historik Jan Rychlík, který se dějinami Bulharska dlouhodobě zabývá.¹⁸

Celá řada Čechů hrála v nově vznikajícím bulharském státě velice důležitou roli, jako např. Konstantin Jireček, který byl ministrem školství v letech 1881–1882, Ivan Mrkvička – malíř a zakladatel malířské akademie v Bulharsku, Ladislav Vaňka, který v Bulharsku založil textilní závod a mnozí další. U zrodu bulharské botaniky stál český odborník – profesor Josef Velenovský z pražské univerzity.¹⁹ K dalším významným, a doposud velmi oblíbeným Čechům v Bulharsku, patřili bezesporu bratři Jiří a Bohdan Proškové, kteří ve své době

¹⁵ Havránek, B., & Slovanský ústav ČSAV. (1963). *Československo-bulharské vztahy v zrcadle staletí: Sborník vědeckých prací*. Praha: Nakl. Československé akademie věd.

¹⁶ Tamtéž. S. 47

¹⁷ Češi pomáhali budovat moderní Bulharsko, jejich emigraci podporovala Vídeň. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/cesi-pomahali-budovat-moderni-bulharsko-jejich-emigraci-podporovala-viden--1748765

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Bulharsko. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Praha, 2013 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_sвете/adresare/adresare-bulharsko_adresar_krajanskych_spolku.htm

postavili Orlí a Lví most, založili první pivovar a přispěli k výstavbě přístavu ve Varně. Jejich pomník byl 14. listopadu 2017 slavnostně odhalen na místě bývalé továrny v Sofii.

V této době (tedy ke konci 19. století) se začínají Češi sdružovat také v prvních krajanských spolcích, aby se scházeli, zachovávali a šířili českou kulturu a připomínali si své kořeny a svůj jazyk, přičemž některé z tehdejších spolků jsou aktivní dodnes. Je jím především Československý klub T. G. Masaryka založený už roku 1892.

Jazykově mají český a bulharský jazyk (stejně jako oba národy) společný slovanský původ. V případě jazyka je pak za předchůdce obou označována praslovanština. Již od 9. století, období příchodu Cyrila a Metoděje a sestavení slovanského písma, tedy můžeme hovořit o česko-bulharských jazykových vztazích. V průběhu následujících staletí se oba národy setkávaly spíše při bojích a bitvách než na jazykovém poli. Například se české vojenské oddíly vyznamenaly v křížáckých bojích císaře Fridricha I. Barbarossy v bitvě u Adrianopole a čeští vojáci se účastnili také bitvy u Varny na podzim roku 1444. Za vlády panovníka Rudolfa II. Habsburského se objevila v českých zemích první bulharská emigrace a někteří Bulhaři studovali na Karlově univerzitě.²⁰

O bulharštině jako nářečí nářečí srbštiny byl ve své době přesvědčen znalec slovanských jazyků Josef Dobrovský, který ve svých *Dějínách české řeči a literatury*²¹ zmiňuje, že bulharština je podobně jako nářečí ráckosrbské, bosenské, slavonské, dalmatské a dubrovnické pouze nářečím srbštiny (illyrštiny).²²

Zvyšující se oboustranné kontakty však zaznamenáváme až se zmíněnou vlnou migrace během 19. století, související se zrodem myšlenky slovanské vzájemnosti a touhou sjednotit všechny Slovaný na základě jejich kulturní i jazykové blízkosti.²³ Velký ohlas vzbudila na území Bulharska díla Pavla Josefa Šafaříka a Františka Ladislava Čelakovského, která pomáhala v letech rozvoje bulharského národního hnutí upevňovat sebevědomí Bulharů mimo jiné

²⁰ Rychlík, J. *Nástin česko-slovensko-bulharských vztahů*. In: *Dějiny Bulharska*. Praha: Lidové noviny, 2000. Kapitola 11, s. 385.

²¹ DOBROVSKÝ, Josef a JEDLIČKA, Benjamin, ed. *Dějiny české řeči a literatury*. 1. vyd. V Praze: Československý spisovatel, 1951. lix, 187 s., vi l. obr. příl. Kritická knihovna; sv. 4.

²² URBAN, Zdeněk. *Z dějin česko-bulharských kulturních styků*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957. 177 s., Československá akademie věd. Sekce jazyka a literatury, s. 19.

²³ Tamtéž. S. 19 (*Přestože je zdroj silně dobově, resp. ideově poznamenám, autorka využívá k citacím pasáže, u nichž se předpokládá malý zájem o ideové zabarvení textu*)

odkazem na slavnou minulost a zmiňovanou všeslovanskou vzájemnost.²⁴ Přestože v letech působení těchto jazykovědců byl bulharský národ stále pod nadvládou Turků (až do let 1877 až 1878 označovaných jako Rusko-turecká válka), pronikaly k nim některá díla a panslavistická idea šířená těmito jazykovědci.

Jazyková situace byla v mnohém odrazem kulturních styků a migračních vln proudících mezi územím bulharským a českým. Důležitou roli také sehráli čeští učitelé, kteří přicházeli do osvobozené země a o jejichž působení bylo sepsáno několik odborných publikací či statí, zvláště od jazykovědce Pavla Zemana.²⁵ Naopak bulharští studenti měli zvláště v prvních desetiletích po osvobození (a ještě těsně před ním) možnost studovat na českých středních odborných i vysokých školách, čehož hojně využívali, na našem území se začali také družít a rozšiřovat povědomí o Bulharsku a bulharském jazyce.²⁶ Ještě v roce 1862 založili bulharští a čeští studenti v Praze tajný spolek Pobratim s cílem podporovat bulharské národně osvobozené hnutí proti turecké nadvládě a k propagaci sjednocení Slovanů. Za podobným účelem byla v roce 1869 ustavena v Táboře bulharská matice – sdružení Postojanstvo. Roku 1880 v Praze vzniká česko-bulharské sdružení Bulharská Sedjanka, jehož cílem byla osvětová činnost a vedení kurzů bulharštiny. Později, ve 30. letech 20. století, se začalo formovat sdružení sv. Ilija v Praze, svatého Georgije v Brně a další sdružení.²⁷

Vznik samostatného bulharského státu sám o sobě nijak nepodpořil hospodářský vývoj, spíš naopak. Vyčleněním z osmanské říše se zásadně změnil a změnil trh, tedy odbytiště pro bulharské výrobky. Propojení bulharského průmyslu se západní Evropou bránila také nedostatečná dopravní síť. Důležitou součástí národního uvědomění a velký hospodářský význam však mělo zavedení bulharské měny-leva.²⁸ Složitě politické procesy a změny příliš

²⁴ Tamtéž. S. 21

²⁵ ZEMAN, Pavel. Česká inteligence v Bulharsku v letech 1878-1885 na příkladu českých učitelů ve Východní Rumelii [online]. Brno, 2014 [cit. 2018-03-16]. Available from: <<https://theses.cz/id/p6zhjt/>>. Masaryk University, Faculty of Arts.

či

ZEMAN, Pavel. Čeští učitelé na gymnáziích v Bulharsku v letech 1878–1912. In Przybylski, Michal; Šaur, Josef a kolektiv. Mladá slavistika: současné trendy ve výzkumu slovanských literatur, jazyků a kultur. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 147-162, 16 s. ISBN 978-80-210-7490-3.

²⁶ URBAN, Zdeněk. *Z dějin česko-bulharských kulturních styků*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957. 177 s., Československá akademie věd. Sekce jazyka a literatury, s. 52

²⁷ Rada vlády pro národnostní menšiny. *Vláda České republiky* [online]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/nm-bulhari-6580/>

²⁸ RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Bulharska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 508 s. ISBN 80-7106-404-1

nepřispívaly k česko-bulharským kontaktům, a tak je přelom století typický spíše mírným poklesem těchto vazeb.

Před 1. světovou válkou se však migrace směrem do Bulharska začíná pomalu otáčet. Jak zmiňuje historik Jan Rychlík, od přelomu století vidíme naopak stěhování Bulharů na naše území.²⁹ Období první republiky znamená po hrůzách první světové války opětovné navázání vztahů, a to jak ekonomických, tak v rámci oboustranné migrace.

Druhá světová válka zasahuje do vzájemných vztahů v zásadě velmi záporně. Během válečných let bylo možné cestovat jen s vízovými doklady, stěhování bylo zcela zabráněno. V důsledku toho také výrazně ubylo dříve hojně zastoupených vysokoškolských studentů, po nuceném uzavření vysokých škol pak téměř všichni studenti z naší země odešli.

Na podzim roku 1945 byly opět diplomatické (a tím pádem i fakticky – občanské) kontakty mezi Československem a Bulharskem obnoveny. Po druhé světové válce vznikaly po celém území naší republiky bulharské kluby, sjednocené později v Bulharskou kulturně osvětovou organizaci (označovanou jako „BKOO“). Vzájemnou spolupráci pak zcela definitivně potvrdila a utužila politická změna února 1948. Přestože byla k vycestování nutná tzv. cestovní či výjezdní doložka, vzhledem k oboustranně pozitivním vztahům (a společnému patření do Východního bloku) byly návštěvy Bulharska, specificky pobřeží Českého moře, mezi našimi občany relativně běžné. Jak konstatuje Klára Strohsová ve své monografii³⁰ zaměřené na česko-bulharská manželství v různých etapách 20. století, narostl zásadním způsobem po druhé světové válce počet česko-bulharských sňatků. Autorka monografie dává tento fakt do souvislosti s nárůstem vzájemných styků budovaných na zásadách socialistického internacionalismu. Období socialismu díky oboustrannému vztahu, jenž byl založen na politické úrovni, vytvořilo téměř ideální podmínky pro vznik česko-bulharských manželství.³¹ Je zřejmé, že vysoký počet česko-bulharských sňatků může mít výrazný vliv také na česko-bulharské jazykové, potažmo lexikální, vazby. Období vzájemného československo-bulharského socialistického přátelství (použijeme-li dobovou rétoriku) trvalo až do roku 1989,

²⁹ Češi pomáhali budovat moderní Bulharsko, jejich emigraci podporovala Vídeň. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/zprava/cesi-pomahali-budovat-moderni-bulharsko-jejich-emigraci-podporovala-viden--1748765>

³⁰ STROHSOVÁ, Klára. *Česko-bulharská manželství v etnologické perspektivě*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2014. 195 s. ISBN 978-80-261-0424-7.

³¹ Tamtéž. S. 61

a to jen s jednou výjimkou představující rok 1968, v němž se Bulharsko zapojuje do násilné okupace Československa.

Zajímavé pro nás také může být rozdílný přechod od komunismu k současnému geopolitickému ustanovení. Komunismus v Bulharsku se dostal během 80. let do zásadní hospodářské i politické krize (jak to ostatně známe z dalších zemí bývalého Sovětského bloku). Situace přinutila vládnoucí moc k některým změnám a reformám. Jednou ze zásadních změn se z retrospektivy jeví reorganizace vlády a nucený odchod generálního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Todora Živkova. Vzhledem k naší české politicko-historické zkušenosti z listopadu 1989 může být překvapující, že komunismus v Bulharsku neskončil revolucí, zásadní vliv nesehráli disidenti, studenti či názoroví oponenti. Systém komunismu se rozpadl především v přímé souvislosti se systémem tzv. perestrojky v Sovětském svazu a neudržitelné hospodářské situace.³²

K pochopení mnohých historických či současných česko-bulharských vztahů může být užitečné zaměřit se také na mezietnické vnímání druhého národa. Tyto představy jsou ovlivněny jak vědomím společenství na rovině nad oběma etniky (Slované), tak i vědomím rozdílů na rovině etnické, sociální, náboženské a dalších. Dle Penčeva³³ tak existují vzorce vnímání, které jsou vždy aspoň částečně spojeny s historickým obdobím daného státu. U Bulharů smýšlejících o Čechách tyto vzorce vedou během historie od: *české učení* (naše spása a kolébka slovanstva) přes *český národ* (vyspělá země a nad Čechy krásnějších žen není) po *poněmčení Slované a slovanští Židé*. U Čechů pak narážíme na vnímání Bulharů na škále od *národa junáků a balkánských sokolů* přes *klasické klišé o krásných Bulharech na černomořských plážích* a přirovnání *“Dře jak Bulhar”* až po *špinavé zlodějské plémě*.³⁴

³² RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Bulharska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 508 s. ISBN 80-7106-404-1. S. 363

³³ PENČEV, Vladimír. *Po serpentinách sebepoznání a poznání toho druhého: Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice*. Vyd. 1. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87398-26-5. S. 131

³⁴ Tamtéž. S. 132

1.2.1 Speciální případ – Vojvodovo

Češi žijící na území Bulharska pravděpodobně nikdy netvořili tak zásadní ucelenou skupinu, jako tomu bylo v případě české vesnice s názvem Vojvodovo. Dnes už se málo ví o téměř půlstoletí trvající existenci relativně početné obce s českými obyvateli, přestože o úloze české migrace v letech po osvobození Bulharska (1978) nacházíme kvalitní zdroje a dodnes je předmětem bádání.³⁵

První roky nového století jsou pro česko-bulharské vazby pozoruhodné, a to mimo jiné založením vesnice Vojvodovo v severozápadním Bulharsku, nedaleko od dunajského přístavního města Orjachova. Založení Vojvodova roku 1900 souvisí s přesídlením obyvatel z jiné české vesnice, Svaté Heleny, kterou dnes najdeme na území rumunského Banátu. Tato banátská vesnice byla založena třiceti evangelickými rodinami, které sem dorazily z Čáslavska a Českobrodsko v rámci kolonizace jihovýchodních provincií Rakousko-Uherské monarchie. Roku 1880 však byl v Bulharsku přijat zákon o osidlování neobydlené půdy, což byl spolu s nespokojeností se způsobem života v Banátu důvod pro odchod několika desítek českých rodin do Bulharska. Později se k nim ve třech vlnách připojily rodiny další a po několika neúspěších při hledání obyvatelného území založili Češi u města Orjachova bezejmennou ves, která byla následujícího roku bulharským státem pojmenována Vojvodovo. O původu jména se dodnes nesou legendy.³⁶ Zdá se však, že podobnost s (nynější autonomní oblastí Srbska) Vojvodinou je čistě náhodná a společný má bulharská obec Vojvodovo s touto oblastí jen základ jména, přesto obě místa byla svědky střídání obyvatelstva i velké etnické rozrůzněnosti obyvatel.

Kromě typické zástavby byla vesnice Vojvodovo proslulá pokročilými zemědělskými metodami, pořádkem, který ve vesnici panoval, a obchodní činností, kterou Češi provozovali. Bulharský folklorista, etnolog a bohemista Vladimír Penčev podrobně rozpracoval ve své publikaci “Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého: Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice”³⁷ specifika tohoto vesnického společenství a jejich typické rysy.

³⁵ PENČEV, Vladimír. *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého: Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice*. Vyd. 1. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87398-26-5. S. 29

³⁶ Tamtéž. S. 30

³⁷ PENČEV, Vladimír. *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého: Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice*. Vyd. 1. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87398-26-5.

Historie Vojvodova jakožto české vesnice nebyla příliš dlouhá, největší slávu a rozmach získala v letech 1900–1945. Po druhé světové válce se totiž velká část českých přistěhovalců vrátila na území ČSR v rámci politické akce “návrat krajanů domů”. Zde dodnes žijí oni nebo jejich potomci zvláště na jižní Moravě.³⁸

1.3 Současné jazykové a kulturní česko-bulharské vazby

K jasnější představě o česko-bulharské jazykové a kulturní situaci v Bulharsku a česko-bulharských jazykových vztazích v současnosti bude nutné uvést několik zdánlivě nesouvisejících faktů.

Prvním z nich je ujasnění si počtu Čechů, resp. nositelů české národnosti či českého občanství, žijících na území Bulharska. Je zřejmé, že tento údaj nemůže sloužit k přesné paralele s počtem českých jazykových mluvčích, přesto nám může zadat orientační rámeček. Podle oficiálního sčítání lidí, které v Bulharsku proběhlo roku 2001, evidoval bulharský statistický úřad zvlášť nositele občanství ČR (274 osoby) a zvlášť občany české národnosti/původu bez upřesnění druhu občanství (316 osob). Nelze tedy vyloučit, že některé osoby byly zastoupeny v obou kategoriích, proto je celkový odhadovaný počet pouze přibližný, cca 500 osob.³⁹

Podobně nám může pomoci údaj o počtu Bulharů žijících na našem území. Z údajů vyplývajících z analýzy Sčítání lidí, domů a bytů realizovaným Českým statistickým úřadem je zřejmé, že k 26. 3. 2011 žilo na území České republiky 7 774 osob s bulharským státním občanstvím a celkem 5 405 lidí se při tomto sčítání přihlásilo k bulharštině jako mateřskému jazyku.⁴⁰ Z údajů můžeme vytušit, že také skupina Bulharů učících se češtinu jako cizí jazyk bude pravděpodobně větší, než skupina Čechů osvojujících si (řízeně či neřízeně) bulharštinu jako cizí jazyk.

³⁸ JAKOUBEK, Marek. *Vojvodovo: kus česko-bulharské historie: tentokrát převážně očima jeho obyvatel*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2011. 258 s., xxiv s. obr. příl. Etnologická řada; sv. č. 3. ISBN 978-80-7325-261-8. S. 49

³⁹ Bulharsko. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Praha, 2013 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_sвете/adresare/adresare-bulharsko_adresar_krajanskych_spolku.html

⁴⁰ Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství. Český statistický úřad [online]. 2012 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/660051D016/>

Identita, respektive sebeuvědomění a přiřazení ke skupině či národu, patří k základním stavebním kamenům člověka. A v situacích migrace (nejen Čechů do Bulharska a obráceně) nabývá vlastní mluvený jazyk povahy základního znaku identity.⁴¹ Bulhaři žijící na našem území si svůj jazyk uchovali, i když se v průběhu let generačně proměnil. První imigrantská generace upřednostňuje bulharštinu před češtinou a silně zdůrazňuje potřebnost a důležitost znalosti bulharštiny. Druhá generace je typicky bilingvní, její bulharština je spisovnější a již se vytrácí rozdíly v dialekttech. Třetí generace využívá bulharštinu jen sporadicky, a to výlučně v domácím prostředí.

Identita Bulharů žijících v České republice byla blíže popsána ve studii Rumyany Georgiev⁴² v níž autorka konstatuje, že Bulhaři sami zahrnují do své identity také balkánskou, slovanskou a evropskou identitu. Určující a dominující je bulharská identita, zbylé dvě však s ní nejsou v rozporu. Dodává také, že snaha o integraci do českého jazykového i kulturního prostředí je zjevná a záměrná. I přes tento fakt bývá obvyklé, aby se v rámci bulharské komunity využívalo k dorozumění spíše mateřského jazyka.⁴³ Bližší rozbor bulharské menšiny žijící v České republice můžeme nalézt v autorčině bakalářské práci⁴⁴, tudíž tomuto tématu nebude nadále věnován přílišný prostor.

Také Vojvodští Češi si svůj jazyk v době existence jejich společenství zachovali. Generační rozdílnosti se týkaly spíše rozdílu mezi přirozeně využívaným jazykem rodičů a studia jazyka v české škole v obci Vojvodovo (rozdíl dialektovost-spisovnost).⁴⁵ V pozdějších letech již není zřejmá natolik formovaná skupina, vykazující znaky společenství Čechů, která by uchovávala a užívala jazyk natolik systematicky a pospolitě.

⁴¹ PENČEV, Vladimír. *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého: Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice*. Vyd. 1. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87398-26-5. S. 116

⁴² GEORGIEVA, Rumyana. *Bulhaři v Čechách: kulturní charakteristiky, imigrační proces a společenská integrace v současné době*. 1. vyd. Praha: FHS UK, 2011. ISBN 978-80-87398-16-6.

⁴³ Tamtéž. S. 94

⁴⁴ BRAUNEROVÁ, Magdalena. *Mezijazyková česko-bulharská homonymie a paronymie z pohledu rodilých mluvčích*. Olomouc, 2015. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta

⁴⁵ PENČEV, Vladimír. *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého: Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice*. Vyd. 1. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87398-26-5. S. 116

Dalším ukazatelem, který nám může sloužit k upřesnění představy o mluvčích, kteří mají jako mateřský jazyk češtinu a zároveň ovládají bulharštinu, jsou krajské spolky, sdružující Čechy pobývající na území Bulharska. O nich pojednává následující kapitola.

Představme si další z faktů, tentokrát související s geopolitickým směřováním obou zemí. Pět let po České republice, vstoupilo roku 2004 Bulharsko do Severoatlantické aliance NATO, o tři roky později také do Evropské unie. V letošním roce, 2018, také poprvé v historii zasedne v předsednictví Rady Evropské Unie (v Triu bude fungovat spolu s Estonskem a Rakouskem⁴⁶). Společné zájmy odvíjející od zájmů Evropské unie zasahují také do jazykových kontaktů, a to například možností studia v rámci studentského vysokoškolského programu Erasmus+ a dalších aktivit podporujících vzájemnost. Zvyk navštěvovat Bulharsko v letních měsících (jakýsi zůstatek z dob socialismu) přetrvává dle autorky práce u mnohých Čechů dodnes. Dokladem toho může být nepřeborná nabídka cestovních kanceláří či samotné přímořské oblasti, v nichž je možné dorozumět se česky, jsou zde nabízena menu v českém jazyce a další doklady připravenosti místních obyvatel na stále trávající příliv české klientely (empirická zkušenost autorky práce). Zvláště významné se v této souvislosti jeví přímořské letoviště Zlaté písky v blízkosti bulharského města Varna.

1.3.1. Krajské spolky a možnosti sdružování Čechů

Dle oficiálních údajů Ministerstva zahraničních věcí České republiky⁴⁷ nacházíme na území Bulharska několik českých krajských spolků a také České centrum. Cílem všech z nich je (nejen) šířit povědomí o České republice, Češích a české kultuře, vč. jazyka. Těmito místy jsou:

České centrum v Sofii

Na rozdíl od ostatních zmiňovaných center a společností není České centrum v Sofii krajským spolkem, ale příspěvkovou organizací Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Z toho také plynou rozdíly v organizaci, fungování a celkovém poslání. České centrum v Sofii je (stejně jako dalších 21 poboček na celkem třech kontinentech světa) nástrojem zahraniční politiky ČR v oblasti veřejné diplomacie.⁴⁸

⁴⁶ Bulharsko. *Euroskop.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/388/sekce/bulharsko/>

⁴⁷ Bulharsko. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Praha, 2013 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_sвете/adresare/adresare-bulharsko_adresar_krajanskych_spolku.html

⁴⁸ O nás. *České centrum Sofie* [online]. Sofie [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://sofia.czechcentres.cz/cs/o-nas/>

K základním činnostem centra patří pořádání a spolupořádání akcí podporujících kulturní, vědecký a umělecký život českého i bulharského obyvatelstva s důrazem na zapojení českých prvků. Dále pak poskytování informací o České republice, půjčování českých publikací v knihovně a v neposlední řadě pořádání výukových kurzů českého jazyka. Tyto kurzy probíhají pro všechny úrovně A1-B2 společného evropského referenčního rámce. K dispozici je zde také Česká nedělní škola v Sofii.⁴⁹ Aktivity Českého centra se však neomezují jen na hlavní město Sofii, setkáváme se s nimi také v dalších městech Bulharska i v zahraničí.

Československý klub T. G. Masaryka

Kořeny nejstaršího krajanského spolku sahají až do roku 1892, kdy byl založen první spolek Čech. Činnost Československého klubu měla v historickém vývoji různé cíle, od podpůrných akcí, přes vlastenecké aktivity, jakými byla například české škola, divadelní či pěvecký kroužek či tělocvičná jednota Sokol, až po dnešní podobu. V současné době probíhají v Československém klubu především kulturní aktivity se zaměřením na českou literaturu či filmografii a také akce podporující setkávání krajanů, jako jsou plesy, oslavy či vzpomínkové a pietní akty.⁵⁰ Z jazykového hlediska je důležitou součástí výuka českého jazyka a vzdělávací programy zahrnující přednášky krajanů, a to často ve spolupráci s dalšími krajanskými spolky a Českým centrem v Sofii.

Bohemia klub

Specifický krajanský spolek představuje na území Bulharska Bohemia klub sdružující bulharské bohemisty. Založen byl roku 1993 a od počátku svého působení má za cíl sbližovat a soustřeďovat bohemisty a bohemistickou činnosti na území Bulharska. Slouží také k popularizaci českého jazyka a české kultury.⁵¹ Mezi členy Bohemia klubu však nepatří jen univerzitně vzdělaní bohemisté či studenti bohemistiky, ale také všichni Bulhaři se zájmem o český jazyk a všichni čeští bohemisté pobývající na území Bulharska.

Bohemia klub organizuje několikrát v roce besedy, setkání, přednášky a vědecká fóra zaměřená na český jazyk a českou kulturu. Specifickým počinem klubu je pak publikování odborného časopisu *Homo bohemicus*, jehož první vydání se datuje k zimě roku 1994. V prvních dvou

⁴⁹ O nás. *České centrum Sofie* [online]. Sofie [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://sofia.czechcentres.cz/cs/o-nas/>

⁵⁰ O klubu. *Československý klub v Bulharsku* [online]. Sofie [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.csklub.bg/>

⁵¹ O nás. *Bohemia klub* [online]. [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://bohemiaklub.org/cz/>

letech byl časopis redigován především Veličkem Todorovem a Jankem Báčvarovem. Zveřejňované literární přílohy představily zatím nepublikované překlady děl české literatury.⁵² Bohemia klub je také garantem vydávání studentského časopisu *Čechopis*⁵³. Ten vydávají (či vydávali) od roku 2005 bulharští studenti bohemistiky, aktuální vydání bohužel nejsou k dispozici a není zřejmé, zda časopis dále existuje.

Společnost bulharsko-českého a slovenského přátelství

Podobně jako u dalších krajanských spolků, také Společnost bulharsko-českého a slovenského přátelství má za cíl propagaci české kultury a českého jazyka mezi Bulhary, Čechy žijící na území Bulharska i všechny ostatní zájemce. Svá sídla má společnost v Sofii, Varně a Veliko Tárnovu.⁵⁴

V loňském roce (2017) zemřel ve Varně doc. Konstantin Georgiev Trošev, zakladatel a celoživotní propagátor Společnosti bulharsko-českého a slovenského přátelství. Jakožto zakladatel a předseda společnosti zorganizoval stovky akcí k propagaci české kultury a českého jazyka v Bulharsku.⁵⁵ V roce 2005 v rozhovoru pro Český rozhlas Trošev objasnil cíle společnosti: “Snažíme se soustavně propagovat všechno české a slovenské, co se v Bulharsku propagovat dá. Vždycky si vybíráme zajímavé téma. V letošním roce chceme vzpomenout výročí úmrtí Čecha Antona Nováka, který je v České republice absolutně neznámý. Ale každý Čech, který přijede do Varny, nemůže neslyšet a nevidět, že celý Primorský park a vůbec všechny parky ve Varně založil právě tento pán. Takže my bychom chtěli připomenout toto výročí dokumentární výstavou, chtěli bychom k ní udělat i katalog v češtině i v bulharštině, aby se s ním lidé trochu seznámili. A myslím, že potom bychom mohli tuto výstavu dovézt i sem do Čech.”⁵⁶

⁵² Tamtéž.

⁵³ KUČERA, Karel. *Čechopis. Čeština doma a ve světě*. 2005, 13(3), 162-163. ISSN 1210-9339.

⁵⁴ Bulharsko. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Praha, 2013 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_svete/adresare/adresare-bulharsko_adresar_krajanskych_spolku.html

⁵⁵ Ve Varně zemřel docent Konstantin Trošev, zakladatel Společnosti bulharsko-českého a slovenského přátelství. *Český rozhlas: Krajané* [online]. 2017 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: Ve Varně zemřel docent Konstantin Trošev, zakladatel Společnosti bulharsko-českého a slovenského přátelství

⁵⁶ Češi v Bulharsku zakládali vojenské kapely, přímořské parky i vědní obory. *Český rozhlas* [online]. 2005 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/cesi-v-bulharsku-zakladali-vojenske-kapely-primorske-parky-i-vedni-obory>

Sdružení přátel Čechů a Slováků v Plovdivu

Roku 2011 byl v bulharském Plovdivu založeno Sdružení přátel Čechů a Slováků. Dle činnosti, kterou dokumentují na sociální síti Facebook⁵⁷ a na svých webových stránkách se sdružení zaměřuje především na kulturní osvětovou činnost spojenou s českou kulturou, tedy slavení svátků či připomínání významných výročí. Sdružení funguje ve spolupráci s katedrou bohemistika na plovdivské univerzitě „Pajsij Chilendarski“.

⁵⁷ Sdružení Čechů, Slováků a přátel - Plovdiv. In: *Facebook* [online]. [cit. 2018-03-6].

2. Terminologické vymezení

2.1 Interference

Interferenci v obecném smyslu chápe autorka spolu s Radomírem Choděrou⁵⁸ jako negativní transfer či záporný přenos. Interference může mít různé podoby a specifikaci. Například u geneticky příbuzných jazyků nacházíme vedle homonymních dvojic slov také množství lexikální výbavy, jejíž synonymnost naopak pomáhá studentovi v zapamatování, tento jev tedy můžeme považovat za “interferenci pozitivní”. V práci však zůstáváme u dříve nastíněného tradičního vnímání interference ve smyslu negativním.

V otázce směru ovlivňování rozdělujeme interferenci v proaktivním směru, kdy dříve osvojované jevy ovlivňují jevy nově osvojované, v opačném případě hovoříme o retroaktivním transferu. Dělení, které stavíme vzhledem k tématu práce do popředí, rozděluje interferenci na mezijazykovou a vnitrojazykovou. Mezijazyková se blíže dělí na tu způsobenou mateřským jazykem, jak tomu bývá ve většině případů, nebo způsobenou cizím jazykem, dříve osvojeným. Typickou mezijazykovou interferenci představují graficky či foneticky podobné jevy u geneticky příbuzných jazyků. Existuje také interference u vzdáleně nepříbuzných jazyků, zde je však míra interference výrazně nižší.⁵⁹

Studium a osvojování cizího jazyka, zvláště pak toho geneticky příbuzného, přináší některá úskalí, se kterými se běžně v didaktice cizích jazyků setkáváme. Tento záporný přenos se zdá být významnou interferující proměnnou v procesu osvojování cizího jazyka.⁶⁰ V procesu učení nového jazyka dochází vlivem dříve naučeného (mateřského či dříve osvojeného) k chybovosti. Edvard Lotko k tématu poznamenává: “Právě negativní jazykové interference se stávají častým zdrojem chyb v procesu učení, to nejen v lexikální, ale také syntaktické, morfologické či stylistické rovině.”⁶¹

⁵⁸ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 15

⁵⁹ Tamtéž. S. 50

⁶⁰ Tamtéž. S. 49

⁶¹ LOTKO, Edvard. *Zrádná slova v polštině a češtině*. 1. vyd. Olomouc, 1987.

Tématem celé práce jsou zrádná slova u slovanských jazyků, specificky u českého a bulharského jazyka. Přestože dochází u slovanských jazyků k mezijazykovým interferencím ve více jazykových oblastech, nejkritičtější je situace dle Michala Przybylského⁶² právě v lexikální rovině. Komunikační překážky nevznikají tolik v gramatické či syntaktické oblasti, jako právě u slovní zásoby, která je lehce zaměnitelná.

Nežádoucí interference vstupuje do téměř všech fází výuky cizího jazyka, nevyhnutelná je především v první fázi, tedy expozici učiva žákem. Zde se žák poprvé seznamuje s novým slovem-vidí jej graficky zapsáno, nebo jej slyší. Tato primární sémantizace se zdá být z dlouhodobého hlediska nejméně škodlivá⁶³, v mnoha případech je však téměř nevyhnutelná. Studující si tedy stejně znějící (či graficky podobně vypadající) slovo v první fázi s již známým slovem z mateřského jazyka spojí a ztotožní, v dalším procesu učení jej však pravděpodobně-při dodržení vhodných postojů-dokáže zafixovat s odpovídajícím významem. V další fázi nácviku již sémantizovaného významu jsou interferenční sklony škodlivé výrazně (resp. absolutně⁶⁴), přičemž je možné se jim vyhnout cvičeními odstraňujícími špatný návyk. Cílem těchto cvičení bývá fixovat nové učivo jako autonomní systém, bez zjevné návaznosti na mateřský jazyk. Dle Radislava Chodury je věcí didaktiky cizích jazyků a tvůrců oslov, aby tam, kde je to účelné, připravili pro autora učebních pomůcek projekty právě těchto kontrainterferenčních cvičení.⁶⁵ Prevence je totiž vždy lepší než náprava špatně naučeného.

Cvičení zaměřená na vztah mezi studentovým mateřským jazykem a nově studovaným cizím jazykem lze dle Didaktiky cizích jazyků⁶⁶ rozdělit na cvičení překladová, kontrainterferenční a specifická kontrainterferenční cvičení překladová. Pro účely této práce se zaměříme především na v pořadí druhé jmenované. Účelem kontrainterferenčních cvičení je v základu neutralizovat mezijazykovou i vnitrojazykovou interferenci. Mezi časté metody, kterými lze

⁶² PRZYBYLSKI, Michal. Teoretická a terminologická východiska pro přípravu česko-slovenského slovníku mezijazykových homonym a paronym. *Opera Slavica*, Brno: Masarykova univerzita, 2013, roč. 23, č. 4, s. 318-325. ISSN 1211-7676.

⁶³ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 50

⁶⁴ Tamtéž. S. 51

⁶⁵ Tamtéž. S. 50

⁶⁶ HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988. 498 s. Učebnice pro vys. školy.

k tomuto dojít jsou cvičení protikladných významů slov. Tato práce mimo jiné přináší návrh zmiňovaného kontrainterferenčního cvičení pro potřeby výuky bulharštiny jako cizího jazyka.

Před několika lety byl na Masarykově univerzitě v Brně ve studijním oboru Balkanistika proveden na studentech výzkum, zaměřený na mezijazykovou interferenci v situaci, kdy začínají studenti s výukou/osvojováním bulharštiny až poté, co již prochází osvojováním jiného slovanského jazyka – srbštiny. Výsledky vzešlé z tohoto výzkumu mohou být nosné také pro potřeby naší práce. Autorka studie (a významná česká slavistka) Elena Krejčová v příspěvku do odborného časopisu *Opera Slavistica* konstatuje: “Nejvýrazněji, avšak nikoliv výhradně, se interference projevuje v překladatelských cvičeních. Při spontánní řeči je její intenzita ještě vyšší, jelikož se studenti soustředí především na obsahovou stránku svého projevu, na smyslový aspekt svých spontánně vytvořených promluv. Zároveň bychom chtěli upřesnit i to, že největší část chyb, kterých se studenti bulharštiny dopouštějí (zde máme na mysli chyby v distribuci určitého členu, v užívání správných slovesných časů nebo v používání způsobu nepřímé výpovědi, které jsou typické právě jen pro bulharštinu), není způsobena paralelní výukou dvou jihoslovanských jazyků.”

2.2 Zrádná slova, falešní přátelé překladatele a jiní

Jednou z bezesporu zásadních lingvistických disciplín je lexikologie. Existence a popis slov, jejichž forma či zvuková podoba je stejná či podobná, ale význam odlišný, spadá právě do této lingvistické oblasti. Podle konkrétních vztahů mezi jednotlivými subjekty (rozumějme slovy či slovními spojeními) pak rozlišujeme zařazení k homonymii, paronymii či polysémii. Hlavní odlišnost nacházíme v procesu jazykového vývoje. V případě polysémie⁶⁷ hovoříme o případě víceznačnosti slovní formy s genetickou či historickou souvislostí. Jako příklad můžeme uvést např. jazyk a jeho významy orgán, součást boty či systém dorozumění určité skupiny lidí. Blízkým termínem je pak homonymie, přičemž hranice mezi oběma není příliš zřetelná, směrem k homonymii může přecházet původní polysémií vyjádření, u něhož postupem doby došlo k rozpadu významové souvislosti slov či slovních spojení.⁶⁸

⁶⁷ Zdeňka Hladká (2017): POLYSÉMIE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.
URL: <https://www.czechency.org/slovník/POLYSÉMIE> (poslední přístup: 18. 4. 2018)

⁶⁸ HORÁLEK, Jan. *Diachronní sémantika a pragmatický význam*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2005. 127 s. Acta Universitatis Purkynianae; 112. Studia linguistica. ISBN 80-7044-710-9. S. 137

Homonymii nacházíme zvláště v českém jazyce a slovanských jazycích obecně hojně. Spolu s Encyklopedií lingvistiky dělí pro potřeby práce autorka homonymii na lexikální, slovotvornou, slovnědruhovou, morfologickou a syntaktickou a dále na neúplnou a úplnou.⁶⁹

S definicí termínu homonymie blízce souvisí také pojem paronymie, v části odborné literatury (zvláště anglofonní, např. v publikace *Language in Use*⁷⁰) označována také za psyudohomonyma. V obou případech se jedná o vztah mezi slovy založený na formální, zvláště fonetické podobnosti, avšak významové odlišnosti. V tomto smyslu definuje paronymii také *Akademický slovník cizích slov*⁷¹. Rozlišení paronym působí problémy zvláště studentům cizího jazyka, v českém kontextu můžeme poukázat například na fonetickou podobnost slov *let* a *led*.

Podobně jako ve vnitrojazykových vztazích, tak také na mezijazykové úrovni nacházíme lexikální jednotky (slova či slovní spojení) jejichž vztah by se dal označit jako homonymie či paronymie. Termíny „mezijazyková homonymie a paronymie“, „zrádná slova“ a „falešní přátelé překladatele“ vstupují vzájemně i ve vztahu k jazyku do složitějších vztahů, než by se mohlo na první pohled zdát. Zvláště, přidáme-li bulharské ekvivalenty, začíná být situace komplikovaná. Lingvisté napříč badatelskými spektry definují výše zmíněné pojmy různě, proto je zde nutné uvést terminologické vyčlenění užité pro potřeby dané práce.

V bulharském lingvistickém kontextu nacházíme pro označení popisované entity termín „когнати“. Tito „когнати“ jsou definovány jako dvojice slov různých jazyků, které se zapisují nebo znějí stejně. Často je v bulharofonním prostředí nacházíme také pod pojmem „истински приятели“ nebo „истински когнати“.⁷²

⁶⁹ více viz heslo „homonymie“ - Diblík, Ondřej a Simona Kukučová. 2012. „Homonymie.“ *Encyklopedie lingvistiky*, ed. Kateřina Prokopová. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. <http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Homonymie>.

⁷⁰ E. TYLER, Andrea, Mari TAKADA a Diana MARINOVA, ed. *Language in Use: Cognitive and Discourse Perspectives on Language and Language Learning*. Georgetown University Press, 2005. ISBN 978-1589010444. S. 22

⁷¹ KRAUS, Jiří a PETRÁČKOVÁ, Věra. *Akademický slovník cizích slov: A-Ž*. Vyd. 1, dotisk. Praha: Academia, 1997. 834 s. ISBN 80-200-0607-9. S. 519

⁷² ИВАНОВ НАКОВ, Светлин. *Автоматично извличане на фалшиви приятели от паралелен двуезичен корпус*. София, 2009. Dostupné také z: <https://www.nakov.com/wp-content/uploads/2010/05/nakov-phd-avtoreferat-false-friends.pdf>. ДИСЕРТАЦИЯ.

Edvard Lotko definuje zrádná slova v závislosti na genetické příbuznosti zkoumaných jazyků. Poněkud odlišně tedy chápe pojetí u jazyků blízkce příbuzných a jinak při srovnávání jazyků geneticky vzdálených. Vzhledem k tématu jeho zaměření (mj. zrádná slova mezi češtinou a polštinou) konstatuje následující: *Za zrádná slova v polštině a češtině lze považovat takové lexikální jednotky, které jsou v obou jazycích formálně shodné nebo podobné, ale významově nebo/i stylově odlišné.*⁷³ Pro potřeby naší práce však je dle autorky možná analogie se zrádnými slovy mezi českým a bulharským jazykem. V práci jsou využity termíny „mezijazyková homonyma“, „zrádná slova“ a „falešní přátelé překladatele“, a to v synonymním pojetí.

2.3 Psycholingvistika a kontaktní lingvistika

Vzhledem k faktu, že jednou ze základních částí předkládané práce je výzkum zaměřený na proces osvojování konkrétního jazyka a zde specifickou problematiku osvojování zrádných slov, považuje autorka za nutné věnovat se alespoň krátce v teoretické rovině také psycholingvistice. Právě ta totiž usiluje jako vědní disciplína o pochopení principů, podle nichž si lidé osvojují jazyk, zkoumá, jakým způsobem jej využívají k mluvení a vzájemné komunikaci a v neposlední řadě se zabývá také otázkou reprezentování a zpracování jazyka v mozku člověka. Původ disciplíny můžeme hledat ve spojení dvou jiných odborných odvětví, a to lingvistiky a experimentální kognitivní psychologie. V souvislosti s problematikou mozku a mozkové činnosti zasahuje interdisciplinárně psycholingvistika také neurolingvistiku.⁷⁴ Psycholingvistika svou pomezností a interdisciplinárností však v jednotlivých zaměřeních a specifikacích „kontaktuje“ široké spektrum dalších oborů a odvětví, od anatomie člověka po teorii komunikace.

Z psychologie řeči se v průběhu doby vyvinula psycholingvistika, jejíž souvislost s didaktikou cizích jazyků je zřejmá. Blízkost obou těchto disciplín – didaktiky cizích jazyků a psycholingvistiky a jejich občasné směšování jen potvrzuje interdisciplinárnost obou.⁷⁵

⁷³ LOTKO, Edvard. *Zrádná slova v polštině a češtině: (Lexikologický pohled a slovník)*. Olomouc: Votobia, 1992. 183 s. Edice stud. textů. S. 8

⁷⁴ CAIRNS, H. S. – FERNÁNDEZ, E. M.: *Základy psycholingvistiky*. Karolinum, Praha 2014, s. 15, 30.

⁷⁵ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 62

Význam psycholingvistiky pro potřeby didaktiky cizích jazyků spočívá mimo jiné ve formulování nutných vztahů mezi prostředky a cíli. Lze říci, že pokud má být vyučování učitele a proces učení žáky úspěšné, je nezbytné:

- respektovat vliv mateřského jazyka a dříve osvojeného jazyka cizího
- opírat se o orální základ jazyka
- upřednostňovat řečovou praxi před jazykovou teorií
- přihlížet ke specifickým jazykové názornosti
- brát na vědomí mimojazyková a kulturní fakta
- využívat efekt vzájemné souvislosti jazyka a řeči⁷⁶

Jazykovým kontaktem, předpoklady po jeho vznik i jednotlivé podoby vzájemných komunikačních vztahů zahrnuje do svého zkoumání a popisování lingvistická subdisciplína označovaná jako kontaktní lingvistika. Ve své interdisciplinárnosti zasahuje také rámce sociolingvistiky, psycholingvistiky či dialektologie.

Kontaktní lingvistika se díky vazbě k problematice osvojování druhého jazyka (a specificky interference) zabývá také otázkou nedokonalého osvojení jazyka či naopak ztrátě zděděné jazykové zkušenosti.⁷⁷

⁷⁶ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 64

⁷⁷ Marek Nekula (2017): KONTAKTOVÁ LINGVISTIKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: https://www.czechency.org/slovník/KONTAKTOVÁ_LINGVISTIKA (poslední přístup: 20. 4. 2018)

3. Výuka / proces osvojování cizích jazyků

Termínem proces osvojování si cizího jazyka zamýšlí v této práci autorka celý proces, v němž se osoby učí jiný než mateřský jazyk. Při studiu problematiky osvojování cizího jazyka se setkáváme u některých autorů (například Barbara Mertins⁷⁸) s důkladným rozlišováním mezi *osvojováním druhého jazyka* a *osvojováním cizího jazyka*. Zatímco cizí jazyk si člověk osvojuje ve své vlasti, např. při školní výuce či v mimoškolním jazykovém kurzu, termín osvojování druhého jazyka souvisí s učením se jazyka přímo v místě, kde je daný jazyk užíván v běžné každodenní komunikaci. Proces učení (tedy i zapamatování rozdílů mezi tzv. zrádnými slovy) můžeme tak členit na řízené osvojování nemateřského jazyka pomocí vzdělávacích nástrojů, učebnic a postupů, a neřízené osvojování v přirozeném kontextu jazyka, bez dalších instrukcí.⁷⁹ Situace pak může být z pohledu psycholingvistiky komplikovanější, pokud se daný student učí v jazykově cílové oblasti také v jazykovém kurzu. Zde dochází k prolínání obou typů osvojování jazyka.

Pod označením “výuka cizích jazyků” pak také chápe autorka (v souladu s Novým encyklopedickým slovníkem češtiny⁸⁰) proces, v němž se osoby učí jinému než mateřskému jazyku. Termín “osvojování cizího jazyka” vnímá jako vědní obor řadící se na pomezí oblasti lingvistiky a pedagogiky a na rozdíl od termínu výuka cizích jazyků zahrnuje také ovlivňování bez řídicího agentu (tedy např. poslechem rádia či život v cizojazyčném prostředí. Vedení řízeného cizojazyčného učení pak označujeme jako didaktiku cizích jazyků.⁸¹

Rozdílnost mezi oběma typy osvojování/vyučování jazyka - tzv. tutored acquisition a untutored acquisition⁸² má další konotace s teoretickými koncepcemi v široké odborné literatuře. Pro pochopení interdisciplinarity metodiky cizojazyčného vyučování lze uvést vědecké disciplíny, které se mohou, byť v některých případech jen hraničně, dotýkat tématu. Jsou jimi především

⁷⁸ Barbara Mertins (roz. Schmiedtová) (2017): OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: [https://www.czechency.org/slovník/OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA](https://www.czechency.org/slovník/OSVOJOVÁNÍ_DRUHÉHO_JAZYKA) (poslední přístup: 26. 2. 2018)

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Barbara Mertins (roz. Schmiedtová) (2017): OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: [https://www.czechency.org/slovník/OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA](https://www.czechency.org/slovník/OSVOJOVÁNÍ_DRUHÉHO_JAZYKA) (poslední přístup: 4. 4. 2018)

⁸¹ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 15

⁸² Tamtéž.

lingvistiky, poukazující na systém cílového – učeného jazyka, a to v souvislosti či konfrontaci s mateřským jazykem mluvčího. Dále psycholingvistika, zabývající se funkčností jazykového systému v komunikaci, tedy řečovou produkcí a percepcí. Do tohoto vědního okruhu spadají také otázky jazykového nadání, ideální věku pro studium cizího jazyka či vzájemné interference mateřského a studovaného jazyka.⁸³ V neposlední řadě vstupuje do vztahu s metodikou cizojazyčného vyučování také pedagogika – vědní disciplína věnující se obecným otázkám vyučovacího procesu a didaktickým doporučením a zaznamenáváme také vliv sociolingvistiky, studující sociální aspekty při používání jazyka v dané jazykové a kulturní oblasti a také neurolingvistiky.

Řízení cizojazyčného učení učitelem ve školní výuce probíhá ve třech úrovních. Nejnižším (obligatorním) řízením je proces výuky s učitelem. Vyšší úroveň pak zastupuje řízení školskými institucemi a jejich orgány. Do této kategorie jsou zařazena také kurikula (učební osnovy, učební plány, vzdělávací programy) a pomůcky včetně učebních materiálů a učebnic. Nejvyšší stupeň řízení je pak řízení vědou, které je však pouze fakultativní.⁸⁴

Didaktika cizích jazyků patří do skupiny didaktik oborových (či předmětových) a v tomto smyslu se řadí vedle didaktiky českého jazyka či didaktiky chemie. Charakter didaktiky cizích jazyků dává větší prostor uplatnění znaků pedagogiky před znaky lingvistickými, uvažujeme tedy o ní jako o disciplíně pedagogické, jak zmiňuje ve své monografii⁸⁵ Radomír Choděra. S didaktikou cizích jazyků úzce souvisí také teorie příslušného (cílového) jazyka, který je vyučován. Za pomocné vědy didaktiky cizích jazyků jsou v poslední době⁸⁶ označovány také specifické vědní obory či směry – psychologie a psycholingvistika, textová lingvistika, pragmalingvistika a sociolingvistika.

⁸³ HÄUSLEROVÁ, Karolína a Miroslava Nováková. *Metody cizojazyčné výuky*. Filling: Časopis pro filosofii a lingvistiku. Dostupné z: <http://home.zcu.cz/~jalang/filling/issues/0001/c-hauslerova,novakova.html>, [cit. 2018-02-27].

⁸⁴ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 16

⁸⁵ Tamtéž. S. 20

⁸⁶ Tamtéž. S. 47

3.1 Řízené vyučování-učení cizího jazyka

V obecné rovině lze konstatovat, že řízené učení podléhá plánování a vždy znamená určitý výběr⁸⁷, ať už v oblasti jazyka, kterému se bude žák/student/studující člověk⁸⁸ věnovat, výběr učebnice a učebních materiálů a pomůcek, rozsah učení a podobně. Žádného studenta cizího jazyka však nemůžeme vnímat jako *tabula rasa*, hovoříme-li o studiu druhého jazyka, musel někdy v minulosti předcházet jazyk první. Do procesu osvojování nového jazyka si však přináší kromě vybavy mateřského jazyka také své postoje a názory, vnímání světa a specifické životní nastavení (vč. motivací ke studiu). Zcela rozdílné jsou pak postoje dle věku, ve kterém přichází ke studiu druhého (třetího apod. jazyka).

Věra Tauchmanové ve své monografii konstatuje: *Ti, kdo se učí cizímu jazyku, jsou starší a obvykle kognitivně zralí, u osvojování mateřského jazyka není kognitivní zralost k dispozici. Zatímco děti při osvojování mateřštiny ještě jiný jazyk neznají, osoby, které se učí cizí jazyk, mohou tento jazyk případně srovnávat se svou mateřštinou, tedy s jazykem, který ovládají.*⁸⁹ Mateřský jazyk tedy implicitně vstupuje do procesu výuky cizího jazyka, přičemž názory na jeho legitimní zapojení do řízeného procesu učení cizímu jazyku se mezi odborníky různí. Do problematiky zde vstupuje také ohled na konkrétní potřebu studujícího a konotace z oblasti genetické vzdálenosti jazyků, výběru učebních materiálů a jiné.

Studium jazyka (ve smyslu normy) nemůže být pro kvalitní znalost cizího jazyka zdaleka dostačující, jazyk a kulturu nelze studovat samostatně, kulturní aspekt se studentům odhaluje mj. i prostřednictvím lingvistických jevů. Komunikační kompetence, která je cílem výuky cizího jazyka, přirozeně znamená, že můžeme hovořit daným jazykem, ale navíc i to, že jsme schopni přizpůsobit své verbální i nonverbální chování systému kulturních zvyklostí daného národa, jehož jazyku se učíme.⁹⁰ Například neverbální komunikace v bulharofonním prostředí

⁸⁷ TAUCHMANOVÁ, Věra a kol. *(Ne)výhody zkušeností s prvním cizím jazykem při studiu dalších cizích jazyků*. Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. 116 stran. ISBN 978-80-7435-696-4.

⁸⁸ Zde výčet z důvodu snahy o zachycení všech skupin, které mohou vstupovat do procesu učení se cizímu jazyku, obecně všichni ti, kteří již prošli fází přijetí mateřského jazyka

⁸⁹ TAUCHMANOVÁ, Věra a kol. *(Ne)výhody zkušeností s prvním cizím jazykem při studiu dalších cizích jazyků*. Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. 116 stran. ISBN 978-80-7435-696-4. S. 17

⁹⁰ KREJČOVÁ, Elena, ed., KREJČÍ, Pavel, ed. a PRZYBYLSKI, Michal, ed. *Výuka jihoslovanských jazyků v dnešní Evropě*. 1. vyd. Brno: Porta Balkanica, 2011. 319 s., [2] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-904846-2-7. S. 274

týkající se základního vyjádření dichotomie souhlas x nesouhlas může působit neznalému cizinci zásadní komunikační neshody.

Již od doby J. A. Komenského popisujeme, že cíle spolu s prostředky jsou v každém procesu vyučování-učení páteří. Nejinak je tomu také v řízeném procesu vyučování cizího jazyka. Z tohoto úhlu pohledu můžeme vnímat jako prostředky metody a vzdělávací učivo. V poslední době existuje požadavek na tzv. operacionalizaci cílů, tedy formulování cílů jako jednotlivých operací, jejichž splnění se na dá kontrolovat a sledovat. Z lingvistického hlediska je důležité proto vytyčovat cíle jednotlivých vzdělávacích etap pomocí perfekta verba.⁹¹ S operacionalizovanými cíli pracuje také koncept tzv. Bloomovy taxonomie vzdělávacích cílů.

Bloomova taxonomie řadí hierarchicky vzdělávací cíle podle jejich kognitivní náročnosti pro žáka. Každá z kategorií nepředstavuje jen kognitivní náročnost, ale také určitou lexikální či gramatickou oblast, kterou žák musí zvládnout, aby dokázal naplnit cíle dané kategorie. Velmi užitečným vodítkem jsou doporučená verba používaná pro specifikaci jednotlivých kategorií.⁹² V první cílové kategorii je cílem studijního procesu zapamatování a zopakování. Zde můžeme v praktické rovině pracovat s verby – zapiš, zopakuj či zvýrazni. V nejvyšší kategorii cílů Bloomovy taxonomie (s cílem tvořit) nacházíme verba například zorganizuj, navrhní či zaříd'.

V cizojazyčném vyučování-učení má dle Radomíra Choděry smysl rozlišovat tři cíle – jazykový, vzdělávací a výchovný, přičemž primární je cíl jazykový a ostatní cíle jsou doprovodné. Tento základní jazykový cíl (též komunikativní či řečový⁹³) má v praktické rovině podobu nabytí, získání, osvojení komunikativních kompetencí žákem. Vzdělávací (též informativní či kognitivní) cíl se zaměřuje na poznatky o mimojazykových faktech, např. realitách dané země. Do této skupiny však zahrnuje také znalosti o jazyce jako součásti kultury, systémové odlišnosti od jazyka mateřského a další. Posledním ze tří široce pojatých cílů cizojazyčného vyučování-učení je cíl formativní neboli výchovný. Spočívá v rozvoji rysů

⁹¹ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 72

⁹² Bloomova taxonomie. *Cizí jazyky napříč předměty 2. stupně ZŠ a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií* [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/10-specifika-clil-metodiky/10-6-bloomova-taxonomie.html>

⁹³ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 74

osobnosti, charakterových vlastností a přesvědčení a morálně-volních hodnot.⁹⁴ Zvláště v současném interkulturním světě je pak akcent na tento formativní aspekt výrazný a specifický.

Vedle vzdělávacích cílů nacházíme v oblasti cizojazyčného vzdělávání také zásady, jejichž dodržování má vést ke úspěšnému a komplexnímu vzdělávacímu procesu. Na tuto problematiku se názory liší, zabývají se jí například publikace *Didaktika cizích jazyků*⁹⁵ z roku 1988 či stejnojmenná monografie⁹⁶ Radomíra Choděry z roku 2013. Pro výčet zásad volíme citaci z novější z těchto dvou.

Soudobá didaktika je založena na komunikativní metodě spočívající na těchto zásadách:

1. respektování mateřského jazyka;
2. orálního základu;
3. priority řečové praxe před jazykovou teorií;
4. rozvoje specificky jazykové uvědomělosti;
5. rozvoje řečových návyků;
6. priority zvukové názornosti před zrakovou;
7. jednoty jazyka a mimojazykových fakt;
8. komplexnosti.⁹⁷

Vrátíme-li se zpět k tématu mezijazykové homonymie a paronymie, je nutné komentovat zvláště zásadu respektování mateřského jazyka a rozvoje řečových návyků. Tedy postupně. Mateřský jazyk vstupuje do procesu vyučování-učení zcela přirozeně a není možné jen odstranit (a to ani za předpokladu, že vyučování probíhá jen v jazyce cílovém). Mateřský jazyk vstupuje do procesu permanentně a na vůli studenta nezávisle. Z tohoto ohledu je nutné brát na mateřštinu studenta zřetel a vést vyučování tak, aby byl vliv mateřského jazyka potlačen tam, kde se oba jazyky liší, a naopak využit a posílen tam, kde se vzájemně shodují.

⁹⁴ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 75

⁹⁵ HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988. 498 s. Učebnice pro vys. školy. S. 84

⁹⁶ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 120

⁹⁷ Tamtéž. S. 122

Druhou komentovanou je pak zásada rozvoje řečových návyků. Proces cizojazyčného vyučování-učení by měl směřovat k vytváření řečových návyků.⁹⁸ Vedení ke správným návykům v oblasti sémantizace a fixace lexikální rozdílnosti mezi jazyky vyžaduje specifické zaměření na tuto oblast a v případě, že je možné a nutné, také aplikaci kontrainterferenčních cvičení, viz dřívější kapitola Interference.

3.1.1 Vzdělávací politika

Mluvíme-li o vzdělávací politice v širokém zaměření, ztotožňuje se autorka s definicí z monografie *Teorie a praxe školského managementu*⁹⁹: „*Vzdělávací politikou rozumíme principy, priority a metody rozhodování vztahující se k uplatňování společenského vlivu na vzdělávání. Toto rozhodování zahrnuje strategické záměry rozvoje vzdělávání, legislativní rámec činnosti vzdělávacích i vzdělávaných subjektů, způsob financování, vymezení vzdělávacích cílů a obsahů, stimulování a ovlivňování činnosti vzdělávacích subjektů a způsob jejich kontroly.*”¹⁰⁰

Dle vyjádření Rady Evropy by měla celková jazyková politika členských států Evropské unie směřovat k jazykové rozmanitosti, přičemž primárním cílem není pouze jazyky vyučovat-učit se, ale rozvíjet takové dovednosti a kompetence, které vedou k širokému začlenění jazykových schopností. Jazyková výbava (rozumějme cizojazyčná jazyková vybavenost občana) dává lepší příležitost k dalšímu vzdělávání, zaměstnání a orientaci ve světě. Vzájemná komunikace mezi národy Evropy může být bez znalosti jazyků poněkud obtížná, také proto, že na daném území Evropy nacházíme více než padesát mateřských jazyků¹⁰¹. Také proto je řešení otázky vzájemného dorozumění jednou z priorit vzdělávací politiky členských států.

Politika vyučování cizích jazyků v procesu vzdělávání žáků a studentů v České republice pak vychází ve své podstatě ze směřování Rady Evropy a Evropské unie. V jejím rámci byla v několika posledních desítkách let předestřena opatření vedoucí ke zvyšování úrovně

⁹⁸ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 129

⁹⁹ FISCHER, Slavomil. *Úvod do teorie managementu a operačního managementu: modul Teorie a praxe školského managementu*. Vyd. 1. V Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 2007. 127 s. ISBN 978-80-7044-866-3.

¹⁰⁰ Tamtéž. S. 46

¹⁰¹ TAUCHMANOVÁ, Věra a kol. *(Ne)výhody zkušenosti s prvním cizím jazykem při studiu dalších cizích jazyků*. Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. 116 stran. ISBN 978-80-7435-696-4. S. 4

jazykového vzdělávání. V neposlední řadě se v této politice vyučování cizích jazyků jedná o naplnění cíle, který (dle Akčního plánu výuky cizích jazyků, spadajícího pod Národní plán výuky cizích jazyků, jehož rámec je ukotven v dokumentech Komise Evropské unie¹⁰²) říká, že každý občan Evropy by měl být schopen komunikovat alespoň ve dvou jazycích, odlišných od jeho mateřského. Při definování výše uvedených tezí vychází autorka z *Příručka Rady Evropy pro tvorbu politiky jazykového vzdělávání v Evropě*¹⁰³ nazvané *Od jazykové rozmanitosti po vícejazyčné vzdělávání* vydané roku 2007.

Ve výše citované příručce Rady Evropy nacházíme základní tezi Evropského jazykového vzdělávání: Skutečnost, že Evropa jako celek i jednotlivé členské země Rady Evropy jsou multilingvní, představuje zásadní a určující rys veškeré sociální politiky v Evropě. Významným aspektem sociální politiky je tedy tvorba a uskutečňování politiky jazykového vzdělávání, konkrétně takové politiky, která u Evropanů podporuje smysl pro začleňování a společné demokratické občanství. K výuce a učení se cizím jazykům proto nepřistupujeme z hlediska pedagogického, nýbrž z hlediska koncepce jazykového vzdělávání.¹⁰⁴

V historii vzdělávací politiky Evropské unie najdeme celou řadu upravujících dokumentů, jejichž výčet ani komentování není zde žádoucí. Pro ilustraci můžeme uvést široce pojatý dokument z roku 1993 s názvem *Zelená kniha o evropské dimenzi ve vzdělávání*, jehož druhá kapitola upřesňuje problematiku vzdělávání za účelem posílení občanství (a to například prostřednictvím výuky cizích jazyků či angažovanosti v globálních projektech). Mezi hlavní cíle zmiňovaného dokumentu patří rozvoj evropského občanství a povědomí o něm, zvyšování kvality a rozšíření nabídky vzdělávacích příležitostí a v neposlední řadě přípravu mladých lidí na integraci do evropské společnosti.

¹⁰² Evropská komise [online], [cit. 2018-04-10]. Jazyky v období do roku 2010 a dále. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe/languages-2010-and-beyond_cs.htm/>.

¹⁰³ Od jazykové rozmanitosti k vícejazyčnému vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*[online]. 2018 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/od-jazykove-rozmanitosti-k-vbicejazycnemu-vzdelavani>

¹⁰⁴ Od jazykové rozmanitosti k vícejazyčnému vzdělávání: *Příručka pro tvorbu politiky jazykového vzdělávání v Evropě*. [online]. Štrasburk: Divize jazykové politiky, Rada Evropy, 2007 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/od-jazykove-rozmanitosti-k-vbicejazycnemuvzdelavani>>, s. 7

*Společný referenční rámec pro jazyky*¹⁰⁵ jako dokument vydaný Radou Evropy roku 2001 můžeme označit za průkopnický dokument upravující v rámci EU oblast jazykového vzdělávání. Dokument funguje jako jednotný základ k vypracování sylabů, směrnic pro vývoj kurikul, zkoušek a učebních materiálů. Je možné dle něj stanovit úroveň ovládnutí jazyka a měřit pokrok studenta. Dokument není zaměřen specificky například na oblast základního vzdělávání, naopak pojímá proces vzdělávání jako celoživotní a také k němu tak přistupuje.

Především po roce 2002, kdy se konalo zasedání¹⁰⁶ zástupců jednotlivých členských států v Katalánsku, na kterém byl vznesen požadavek na podporu jazykového vzdělávání, přichází postupně série upravujících dokumentů. Prvním z nich je konkrétní akční plán na období let 2004-2006 s názvem “*Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti: (akční plán na období pro léta 2004–2006)*”¹⁰⁷. Zde nacházíme zmínku o doporučení, aby každý člen EU uměl komunikovat alespoň dvě jazyky rozdílnými od jeho mateřského a také doporučení, aby se s výukou cizích jazyků začalo již v raném věku dítěte.

Roku 2005 vychází z popudu Evropské komise dokument s názvem *Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost*¹⁰⁸, reformovaný roku 2008. Ve vyjádření Evropského parlamentu k jednotlivým členským státům pak nacházíme například připomínku členským státům, že: “ je nezbytné podniknout příslušná opatření k podpoře a uskutečnění politiky učení se cizím jazykům, a [...] že rané učení se jazykům má důležitý význam a mělo by být založeno na účinných metodách v souladu s nejlepšími dostupnými technikami.”¹⁰⁹

Pro období let 2008–2010 a období 2010–2020 pak existují především dva dokumenty upravující jazykové vzdělávání v jednotlivých členských státech Evropské unie. Jsou jimi

¹⁰⁵ SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC PRO JAZYKY. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*[online]. 2004 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

¹⁰⁶ bližší informace k zasedání zde: Jazykové vzdělávání a Evropská unie. *Metodický portál* [online]. 2004 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/73/jazykove-vzdelavani-a-evropska-unie.html/>

¹⁰⁷ SLADKOVSKÁ, K. ŠMÍDOVÁ, T. Metodický portál RVP [online]. 2004 [cit. 2018-04-13]. Podpora vícejazyčnosti v Evropě. Dostupné z WWW: < <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/9359/PODPORAVICEJAZYCNOSTI-V-EVROPE.html/>>

¹⁰⁸ Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost. *Evropský parlament* [online]. 2007 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0488+0+DOC+XML+V0//CS>

¹⁰⁹ Tamtéž.

“Vzdělávání a odborná příprava 2010” (známý též pod názvem ET 2010). V rámci této strategie jsou definovány tři hlavní cíle a dalších 13 dílčích či podpůrných. Ústředními cíli jsou:

- 1) zlepšit kvalitu a účinnost systémů školství a odborné přípravy,
- 2) zajistit dostupnost vzdělání pro všechny,
- 3) otevřít systémy školství širšímu světu¹¹⁰

V souvislosti s přesně časově omezeným plánem (komentovaným výše) bylo žádoucí vytvořit také dokument upravující kroky a cíle na další roky. Tím je strategický koncept “Vzdělávání a odborná příprava 2020¹¹¹”, známý též pod zkratkou ET 2020, který přímo navazuje na ET 2010. Nově vzniklý Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě popisuje čtyři strategické cíle a jejich konotace. K oblasti studia cizích jazyků dokument říká: “Vzhledem k významu studia dvou cizích jazyků od raného věku, jak bylo zdůrazněno v závěrech Evropské rady ze zasedání v Barceloně v březnu roku 2002, se Komise vyzývá, aby do konce roku 2012 předložila Radě návrh možné referenční úrovně v této oblasti, a to s využitím výsledků probíhající práce na jazykových kompetencích.”¹¹² Dodržování Strategie vzdělávání 2020 je jednou ze základních podmínek pro čerpání finančních prostředků z Evropské unie pro tuto oblast.

3.1.2 Situace v ČR

Od svého vstupu do Evropské unie v roce 2003 se Česká republika připojila ke vzdělávací politice EU, a tak přistoupila také na konkrétní požadavky definované v tzv. Lisabonském procesu, jak byl výše definován.

Spolu se zavedením konkrétních Rámcových vzdělávacích programů¹¹³ byl stanoven pevný limit pro nejzazší začátek výuky cizího jazyka v procesu řízeného vyučování na základních školách, a tím je 3. stupeň základního vzdělávání. Na základě Rámcového vzdělávacího programu si každá konkrétní škola vytváří svůj program vzdělávání. Cizí jazyk je v něm zastoupen dvěma vyučovacími předměty (Cizí jazyk 1 a Cizí jazyk 2). V současné době jsou

¹¹⁰ Vzdělání a školství. *Euroskop* [online]. 2018 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/670/sekce/vzdelani-a-skolstvi/>

¹¹¹ ET 2020. Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě. [online]. Praha: MŠMT, Tauris, 2010 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z WWW: < <http://www.et2020.cz/dokumenty/1289394530.pdf>>.

¹¹² Tamtéž. S. 16

¹¹³ Rámcové vzdělávací programy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2018 [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

oba povinné pro všechny žáky, přičemž jedním z nich musí být angličtina. Výuka prvního cizího jazyka probíhá tři hodiny týdně (3.—9. stupeň), Cizí jazyk 2 je pak vyučován od sedmého do devátého ročníku základní školy. Jeho časové dotace jsou dvě hodiny týdně, přičemž je dle vůle konkrétního vedení školy navýšit tuto dotaci na tři hodiny výuky za týden¹¹⁴. Praxe na českých školách poukazuje dle autorky práce na častý fenomén dřívějšího začátku vyučování Cizího jazyka 1, než je výše stanoveno.

Vzdělávání dospělých občanů ČR a těch nedospělých, kteří nespádají do kategorií, které upravuje některý z Rámcových vzdělávacích programů, je též zahrnuto do strategie Národního plánu výuky cizích jazyků. Ten totiž směřuje široce ke všem obyvatelům České republiky. Jeho cílem je vytvořit adekvátní podmínky ke zvyšování jazykových znalostí a kompetencí (cizích jazyků) všech obyvatel. Národní plán výuky cizích jazyků vymezuje několik strategických linií, jejichž následování vede k dosažení daného cíle. Prostředky k tomuto cíli jsou například zajištění vysoce kvalifikovaných učitelů cizích jazyků a jejich vzdělávání či rozšíření a zkvalitnění penza výukových metod a materiálů. Umožnit studium cizích jazyků také (v jistém smyslu) znevýhodněným skupinám občanů patří též ke strategii, myšleno je zde například na skupinu žen vracejících se do pracovního procesu po mateřské dovolené či zpřístupnění cizojazyčného vzdělávání lidem starším 50 let.

Mimoškolní vzdělávání pak v oblasti studia cizího jazyka nabízí pestrou (a ne vždy přesně definovatelnou) škálu jazykových škol, kurzů, seminářů a doučování. Dle veřejně přístupných informací na specificky orientovaném webovém portálu www.jazykovky.cz¹¹⁵ nacházíme informaci o 665 jazykových školách jen na území České republiky. O aktuální výuce o situaci vzdělávání v jednotlivých školách však nemá autorka práce bližší informace. Výuku bulharského jazyka pak dle zde¹¹⁶ dostupných informací nabízí celkem 15 jazykových škol (či poboček jednotlivých škol) na našem území.

¹¹⁴ TAUCHMANOVÁ, Věra a kol. *(Ne)výhody zkušeností s prvním cizím jazykem při studiu dalších cizích jazyků*. Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. 116 stran. ISBN 978-80-7435-696-4. S. 9

¹¹⁵ Adresář jazykovek. *Jazykovky.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://www.jazykovky.cz/jazykove-skoly/?page=1&perpage=100>

¹¹⁶ Tamtéž.

3.2 Učebnice a výukové materiály, zvláště pro studium bulharského jazyka

Každý proces vyučování-učení spočívá ve snaze dosáhnout kýženého vyučovacího cíle. K tomuto cíli dospíváme mimo jiné s využitím materiálních didaktických prostředků. V našem pojetí jsou jimi učebnice a výukové materiály (v širokém slova smyslu). Do těchto termínů zahrnujeme především ty prostředky, které přímo zasahují proces vyučování-učení, jsou jimi například učebnice, pracovní sešity, vzdělávací portály a podobně. Typickým reprezentantem zmiňovaných výukových materiálů jsou však bezesporu učebnice.

Učebnice chápeme spolu s *Pedagogickým slovníkem*¹¹⁷ jako druh knižní publikace určené k didaktické komunikaci (a to jak svým obsahem, tak strukturou). Mezi učebnicemi nacházíme řadu typů, z nichž stále nejběžnější je školní učebnice. Funguje jako prvek kurikula a jako didaktický prostředek – mimo jiné jako informační zdroj pro žáka, kterého má také stimulovat a motivovat k učení.¹¹⁸ Učebnice však neslouží jen žákovi, ale také učiteli, který ji může považovat za oporu usnadňující mu určitou část přípravy na vyučování.

Výuka bulharského jazyka na našem území je soustředěna především do specializovaných jazykových kurzů a škol. I v procesu základního a dalšího vzdělávání však nacházíme možnosti, jak bulharštinu vyučovat-učit se jí. Od roku 1948 existuje v Praze Bulharská základní škola, nyní i gymnázium – Bulharská základní škola a gymnázium Dr. Petra Berona¹¹⁹. Zřizovatelem je Ministerstvo školství Bulharské republiky. Od roku 2002 funguje také sobotní škola organizovaná bulharským občanským sdružením “Vazraždaně”, škola nese jméno “Čtu, píšu a mluvím bulharsky”.

Bulharský jazyk a literaturu lze studovat v rámci akreditovaných filologických bakalářských a magisterských studijních programů na Masarykově univerzitě v Brně, na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice a na Univerzitě Karlově v Praze.

¹¹⁷ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

¹¹⁸ Tamtéž. S. 323.

¹¹⁹ Více informací k nalezení na webu školy - <http://www.bgschool.eu/>

Například Masarykova univerzita v Brně využívá na katedře balkanistiky k výuce bulharštiny učebnice spíše novější (tzv. vydané po r. 2005), přičemž výběr byl motivován především vnitřním uspořádáním učebnice. *“Při výuce bulharského jazyka pro studenty bulharské filologie a též balkanistiky používáme jedny z nejnovějších učebnic: Български език за чужденци, общ курс autorek E. Chadžievové, N. Garibovové [...], Sofie, 2006, Български език за чужденци autorek B. Stojanové, S. Savonové-Vačevové, Sofie 2006 a Аз говоря български. Български език за чужденци, първа част autorek Ž. Kolevové-Zlatetové a B. Emilijanovové, Veliko Tărnova, 2007. V nich se již tolik nezdurazňuje přesnost (accuracy) vyjadřování, ale usiluje se o rovnoprávný rozvoj jak této přesnosti, tak i plynulého vyjadřování (fluency); chyby se tolerují, přičemž se na ně pohlíží jako na určité stádium na cestě ke zvládnutí cizího jazyka.”*¹²⁰

Je zcela v kompetencích školy (i jazykové) vybrat si pro výuku cizího jazyka vzdělávací pomůcky vč. učebnice (pro typy škol spadající pod MŠMT je pak závazná tzv. schvalovací doložka MŠMT popsána v dřívější kapitole). Výběr učebnice se však může stát reálným problémem. Z nabízeného výběru učebnic vybírá především zodpovědný učitel (s případným zřetelem k přání ředitele, popř. po jejich vzájemné shodě). Bohužel je častým fenoménem snaha snížit finanční náklady na nákup učebnic, a tudíž je volba učebnice ovlivněna něčím tak (v tomto smyslu) neodborným, jako jsou finance. V České republice také podléhá výběr velkému tlaku komercializace, jak poznamenává Choděra.¹²¹

¹²⁰ KREJČOVÁ, Elena, ed., KREJČÍ, Pavel, ed. a PRZYBYLSKI, Michal, ed. *Výuka jihoslovanských jazyků v dnešní Evropě*. 1. vyd. Brno: Porta Balkanica, 2011. 319 s., [2] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-904846-2-7. S. 273

¹²¹ CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5. S. 150

4 Praktická analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

4.1 Analýza v kontextu

Ke zjištění, zda je v rámci diplomové práce vhodné vytvářet učební materiál sloužící k lepšímu zapamatování zrádných slov, bylo nutné provést analýzu dostupných učebních materiálů. Analýza poukazuje na míru zpracování problematiky v reálných učebnicích a podkladech, ze kterých je bulharština jako cizí jazyk vyučována či studována.

Tuto analýzu provedla autorka na všech jí přístupných materiálech zabývajících se výukou bulharštiny jako cizího jazyka vycházejíc především z možností Vědecké knihovny Olomouc jakožto instituce s právem povinného výtisku, dále z vlastních zdrojů a v menší části vyhledáváním na webových stránkách jazykových škol, vzdělávacích institucí a dalších. Při úvaze o šíři zaměření analýzy pak vycházela autorka z přesvědčení, že pokud není učební materiál dostupný ve veřejné knihovně, v distribuční síti nakladatelů a vydavatelů ani není učební materiál dosažitelný bez nutnosti přihlášení na jazykový kurz, zasáhne tento učební materiál menší skupinu lidí než učební materiály takto získatelné. Cílem tedy bylo shromáždit takové materiály, které jsou pro zájemce o studium bulharštiny jakožto cizího jazyka přijatelně dostupné. Materiály, které využívají jednotlivé jazykové školy jsou ve velké míře interní, a tudíž nebylo možné je analyzovat. Informace, které však některé jazykové školy zveřejňují na svých webových stránkách, poukazují na využití učebních materiálů, které jsou obsaženy v analýze (zvláště pak učebnice *Български език за чужденци*¹²²).

4.1.1 Materiály vydané mimo území České republiky

Učebnice a učební materiály, které nevyšly na území České republiky pak byly vybrány tak, aby odpovídaly potřebám českého mluvčího, který vstupuje do procesu učení cizího jazyka – bulharštiny. Vybrány tedy byly učebnice buď česko-bulharské, pouze bulharské či učební materiály s doprovodným jazykem angličtinou, ignorovány byly učebnice jejichž průvodním

¹²² ИВАНОВА, Людмила а Жeня КОЛЕВА. *Да общуваме на български:Български език за чужденци.*: Втора част + CD. Фабер, 2009. ISBN 9789544001100.

jazykem byl jazyk jiný. Jazykové učebnice a materiály, vydané mimo území ČR byly získány pomocí Meziknihovní výpůjční služby Knihovny Univerzity Palackého. Tyto sice nejsou dostupné v distribuční síti českých knihkupectví, dle internetových stránek jsou ale často využívány v jazykových kurzech bulharštiny¹²³.

Autorka si je vědoma toho, že analýza nemůže být ze své podstaty vyčerpávající, slouží však k orientaci v učebních materiálech a zjištění, zda jsou v těchto materiálech ve většině, zcela, či vůbec zahrnuta zrádná slova mezi českým a bulharským jazykem. U učebnic a materiálů jejichž průvodním jazykem je bulharština a nejsou zaměřeny jen na české rodilé mluvčí se dá předpokládat menší pravděpodobnost zmiňování zrádných slov mezi češtinou a bulharštinou, autorku práce zajímalo, zda se v těchto učebnicích zmiňují zrádná slova obecně, až sekundárně pak, zda jsou zmíněna také česko-bulharská zrádná slova.

4.2 Metoda analýzy

Jednotný cíl, ke kterému měla analýza směřovat bylo zjištění, zda výukové materiály zahrnují do svých osnov problematiku zrádných slov, popř. v jaké míře.

4.2.1 Výběr učebních materiálů

Kritériem pro výběr materiálu k zařazení do analýzy nebylo oficiální schválení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, tzv. schvalovací doložka učebnic MŠMT¹²⁴, přestože všechny schválené učební materiály týkající se bulharštiny jako cizího jazyka analýza obsahuje. Cílem bylo kromě takových shromáždit také ty materiály, které sice nejsou oficiálně schváleny, přesto v praxi slouží k výuce, a to jak odborně vedené, tak k samostatnému učení.

¹²³ zmíněné uvádí na svých webových stránkách například *Jazyková škola Mgr. Hany Jiráskové*, viz <http://www.revolucni.com/bulharstina.php> či jazyková škola *Edu City* viz <http://www.skoleni-kurzy-educity.cz/kurzy/praha/bulharstina-s2443708>

¹²⁴ Schvalovací doložky učebnic, MŠMT ČR. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013–2018 [cit. 2018-02-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>

4.3 Průběh analýzy

První fází analýzy bylo shromáždění všech dostupných materiálů, ze kterých by bylo (byť jen potencionálně) možné učit se či vyučovat bulharský jazyk. Jak bylo naznačeno výše, autorku práce zajímaly ty materiály, které by mohly zasáhnout do procesu učení českého rodilého mluvčího. V této fázi bylo shromážděno celkem 58 materiálů, především pak učebnic, jazykových příruček, slovníků a konverzací. V menší míře byly zastoupeny také webové stránky či výukové internetové projekty.

Následovala druhá fáze analýzy, při níž byly některé zdroje po bližším seznámení vyřazeny. Častým důvodem vyřazení byla časová datace vydání¹²⁵ nebo odbornost, s jakou byl materiál zpracován¹²⁶. Do finální analýzy tedy bylo zahrnuto celkem 46 materiálů, ze kterých je dle autorky možné, aby se čeští jazykoví mluvčí učili bulharštinu jako cizí jazyk, popřípadě jej vyučovali. Třetí fáze analýzy spočívala v rozčlenění materiálů do podskupin – učebnice, slovník, odborná lingvistická literatura a jiné. Toto rozdělení nám může sloužit k lepší přehlednosti v materiálech a také orientačnímu přehledu, kolik učebnic či slovníků je možné při výuce bulharštiny jako cizího jazyka využít.

Jako zásadní můžeme označit čtvrtou fází, tedy samotou analýzu materiálů. Zde autorku zajímalo, zda je v některé části učebního materiálu komentována problematika zrádných slov, případně jakým způsobem a v jakém rozsahu. Pomocí podrobného prostudování materiálu měla autorka možnost získat náhled na to, zda daný materiál mezijazykovou homonymií komentuje, či nikoliv. V případě pozitivního výsledku byl zdroj podroben bližšímu rozboru.

Dodatečným bonusem k analýze mohou být přiložené poznámky k jednotlivým zdrojům, upřesňující vzhled či obsah materiálu, popř. blíže přibližují, jakým způsobem je kýmž otázka zpracována. Poznámky sloužily především jako pracovní nástroj autorky, přesto se rozhodla je zveřejnit s ohledem na možné badatele, jejichž zájmem by mohlo být seznámit se s těmito učebními materiály také z dalšího pohledu.

¹²⁵ například u děl ŠAK, Vladislav a DOBRUSKÁ, Miluše. *Kniha bulharsko-české konverzace*. Praha: Vilímek, [1913]. 325 s. či WAGNER, Jan. *Krátká mluvnice jazyka bulharského*. V Praze: Militký a Novák, 1879. 78 s.

¹²⁶ zde autorka poukazuje na odborné lingvistické publikace, jež nemohou ze své podstaty sloužit k výuce bulharštiny jako cizího jazyka, př. KREJČOVÁ, Elena, ed. a KREJČÍ, Pavel, ed. *Prepodavaneto na bálgarski ezik kato čužd v slavyjanski i neslavyjanski kontekst*. 1. izd. Bärno: Porta Balkanica, 2010. 177 s., [3] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-904846-0-3.

4.4 Výsledky analýzy

Cílem analýzy bylo zjistit, zda a v jaké míře je problematika zrádných slov zmiňována v učebnicích a učebních materiálech k výuce bulharštiny jako cizího jazyka. Tomuto účelu pak byla samotná analýza uzpůsobena. Autorka práce tedy nekladla důraz na jiné aspekty učebnic, výukových materiálů a zdrojů, dokonce ani na doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (v tom smyslu, že kromě tzv. akreditovaných¹²⁷ učebních materiálů zařadila také další).

Do analýzy, jak je uvedeno výše, bylo zahrnuto celkem 46 podkladů. Tyto byly následně rozřazeny do skupin dle svého zaměření a typu zpracování. Z nich lze označit za učebnice 18 materiálů, 15 za slovníky, 5 za odbornou lingvistickou literaturu¹²⁸ a 3 pak za specifický typ učební pomůcky, jako například výukový web či blíže neidentifikovaný učební materiál.

Z proběhlé analýzy vyplývá fakt, že v učebních materiálech, sloužících českým jazykovým mluvčím k výuce bulharštiny je problematika zastoupena pouze ve velmi zanedbatelném procentu. Ze zkoumaných 46 materiálů jsou pak zrádná slova zmíněna, vysvětlena či jakkoliv komentována pouze u dvou z nich. Také z tohoto důvodu byl autorkou práce vypracován učební materiál, sloužící k propagaci problematiky zrádných slov mezi češtinou a bulharštinou a v neposlední řadě k praktickému využití v procesu učení bulharštiny jako cizího jazyka, ať již učitelé v jazykových školách, samotnými studenty-samouky nebo jakýmkoli zájemcem o bulharský jazyk a mezijazyková homonyma a paronyma.

Mimo primární sběr popsaných materiálů k analýze narazila autorka při rešeršní činnosti také na zdroje, které do analýzy zařazeny nebyly, přestože mohou sloužit zájemcům o problematiku k poučení, rozšíření vědomostí či pobavení. Tyto zdroje akcentují a popisují zrádná slova mezi češtinou a bulharštinou, často v humorné či odlehčené podobě.

¹²⁷ tzv. obsahující schvalovací doložku - viz Schvalovací doložky učebnic, MŠMT ČR. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013 – 2018 [cit. 2018-02-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>

¹²⁸ Zařazeny byly takové odborné publikace, které mohou sloužit při výuce jazyka (například jako doplňující), nejedná se tedy o specificky slavistickou odbornou literaturu, u které se dají předpokládat jako prioritní čtenáři odborníci - filologové.

Vícejazyčný časopis pro děti Kamarádi vytváří bulharský krajanský spolek Zaedno¹²⁹ za účelem vzdělávání dětí a rozšiřování jejich obzorů. V sekci kvízy zde můžeme najít také dětský kvíz “Falešní přátelé – bulharština”¹³⁰, kde si mohou zájemci procvičit svoji znalost česko-bulharských zrádných slov. Příklad zmiňovaného zdroje může reprezentovat také kulinářsko-jazykový web *Bulharština raz-dva*¹³¹, na kterém autorka webu nastiňuje svůj originální a svérázný způsob učení bulharštiny za pomoci receptů na vaření a básní. V jedné z nich také představuje problematiku zrádných slov.

Je zřejmé, že učební materiály nemohou zahrnovat vyčerpávající škálu témat, která jsou z pohledu výuky cizího jazyka problematická, přesto jde u zrádných slov dle autorky o natolik zásadní téma, že by mělo být v řízeném procesu učení alespoň okrajově akcentováno. O důležitosti zařazení daného tématu pojednává výše také kapitola *Řízené vyučování-učení cizího jazyka*. Je dle autorky tudíž nezbytné, aby došlo ke zvýšení zájmu o problematiku zrádných slov, a to zvláště u učitelů cizího jazyka (bulharštiny), není-li tak již činěno.

¹²⁹ O zaedno. *Zaedno* [online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.zaedno.org/o-zaedno/o-zaedno-detail>

¹³⁰ Falešní přátelé - bulharština. *Kamarádi: vícejazyčný dětský časopis* [online]. 2012 [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.zaedno.org/kvizy/377-falesni-pratele-bulharstina>

¹³¹ Kulinářská rozhledna po Balkáně aneb Do bulharštiny s chutí. *Bulharština raz-dva* [online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://www.bulharstina-raz-dva.cz/do-bulharstiny-s-chuti/>

5 Výzkum

Je známým faktem, že se při kontaktu dvou jazyků (zvláště těch geneticky příbuzných) můžeme setkat s problematikou mezijazykové homonymie či paronymie. Právě tyto stejně znějící lexikální jednotky pak mohou způsobovat mezijazykové interference a nejasnosti v komunikaci.

Ve své bakalářské práci se autorka zabývala otázkou, zda a v jaké míře dochází u Bulharů žijících na území České republiky k záměnám tzv. zrádných slov mezi češtinou a bulharštinou, popřípadě zda u respondentů docházelo k problémům s učením těchto slov či slovních spojení. Výzkum pobíhal v roce 2015 na území České republiky kvantitativní formou s využitím dotazníkové metody. Dotazník byl šířen pomocí internetu a respondenti byli osloveni skrze osobní známost, bulharské krajanské spolky, skupiny na sociálních sítích a další. Bližší popis výzkumu pak je možné nalézt v dané bakalářské práci.¹³²

Výzkum k magisterské diplomové práci pak byl zvolen záměrně v návaznosti na výzkum předchozí, popsany výše. Snahou autorky bylo zjistit, zda mají čeští rodilí mluvčí ovládající bulharský jazyk podobný vztah k naučení se tzv. zrádných slov, případně zcela odlišný a zda se jim v průběhu učení zrádná slova pletla. Nabízelo se tedy vytvořit srovnatelný dotazník pro jinou cílovou skupinu – české rodilé mluvčí, kteří si v průběhu života do jisté míry osvojili bulharštinu jako cizí jazyk, nezávisle k jejich osobní motivaci.

5.1 Teorie a realizace výzkumu

Výzkum zabývající se komunikačními problémy mezi českým a bulharským jazykem je součástí širší koncepce autorky práce, při níž je snahou blíže prozkoumat a přiblížit vztahy mezi těmito dvěma jazyky. K již existujícímu výzkumu (zaměřenému na bulharské rodilé mluvčí) doplnila tak autorka také výzkum zaměřený na české rodilé mluvčí. Z analýzy učebních materiálů, které autorka provedla, je také zřejmé, že otázka mezijazykových interferencí není v učebnicích a učebních materiálech téměř vůbec zpracována. Z toho důvodu se autorka rozhodla vedle výzkumu a analýzy učebních materiálů zpracovat také návrh

¹³² BRAUNEROVÁ, Magdalena. Mezijazyková česko-bulharská homonymie a paronymie z pohledu rodilých mluvčích. [online]. Olomouc, 2015 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/7e3zdo/>>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.

učebního materiálu, který bude moci sloužit jako nástroj k lepšímu pochopení a procvičení konkrétních zádných slov mezi češtinou a bulharštinou.

5.1.1 Metoda výzkumu

Vzhledem k návaznosti výzkumu na předchozí výzkum a snahy autorky tyto dva porovnat byla zvolena totožná metoda. Výzkum probíhal kvantitativní metodou sběru dat s využitím dotazníkové metody. Elektronicky zpracovaný dotazník byl rozeslán potencionálním respondentům a oslovena byla také široká skupina lidí, kteří by na Čechy, kteří ovládají bulharský jazyk, mohli mít kontakt a dotazník jim zprostředkovat.

Základní výzkumná hypotéza zněla “Čeští rodilí mluvčí vnímají naučení významu bulharské části homonymní dvojice jako obtížné a při následné aplikaci dochází k častému zaměňování významu s českým.” Autorka zároveň vstupovala do procesu výzkumu s hypotézou, že obtížnost naučení se těchto výrazů a jejich zaměnitelnost bude velmi podobná u skupiny rodilých Čechů jako u skupiny rodilých Bulharů v souvislosti s učením druhého, ne rodného, jazyka.

5.1.2 Fáze přípravy

První fáze přípravy výzkumu spočívala ve stanovení si tématu výzkumu, plynoucího ze snahy propojit již existující data s nově vzniklými a rozšířit tak bádání v dané oblasti. Zvoleno bylo tudíž téma podobné, přesto ve své podstatně odlišné. Byla stanovena cílová skupina respondentů-lidé s mateřským jazykem češtinou, kteří si v průběhu života osvojili jistou úroveň bulharštiny, ať už řízeným či neřízeným způsobem učení. Autorka neomezovala skupinu dle pohlaví, vzdělání ani věku, jejím cílem bylo oslovit co nejširší skupinu respondentů a získat tak výzkumná data napříč sociodemografickým spektrem. Určující nebyl ani fakt, zda respondent trvale pobývá na území Česka či Bulharska.

Fází druhou byla úprava již existujícího výzkumného dotazníku, který v původní verzi sloužil k výzkumu jazykové situace Bulharů se znalostí českého jazyka. Pro účel srovnání obou těchto výzkumů byly zachovány zkoumané homonymní a paronymní dvojice, vynechány byly jen dvojice *коча-коса* a *зубър-zubr*, které byly v předchozím výzkumu sice zařazeny, ale následně z procesu zpracování dat vyřazeny pro svou polysémnost. Přestože v primárním významu jsou

typicky homonymní, v sekundárním významu reprezentují stejný význam jako v českém kontextu, a tudíž nejsou tyto dvojice zařazeny ani ve výzkumném dotazníku novém.

Nově autorka zařadila dvě sociodemografické otázky (a jednu upravila), které nijak neovlivní srovnání ostatních aspektů výzkumu, mohou navíc rozšířit povědomí o tom, zda žijí dotazovaní spíše na území Bulharska, nebo Česka, dále zda potřebují k výkonu svého zaměstnání znalost bulharštiny a zda žijí v jazykově smíšené domácnosti, kde se hovoří bulharsky i česky. Dané doplňující dotazy byly zařazeny jako reakce na oponentský posudek bakalářské diplomové práce. Logickou a nutnou úpravou dotazníku pak byla stylistická úprava dotazníku a úprava dotazů vzhledem k odlišné skupině respondentů.

Do třetí fáze přípravy a realizace výzkumu autorka zařazuje rozšíření dotazníku a samotný sběr dat. Hledanými respondenty tedy byli lidé s mateřským jazykem češtinou, kteří se jako sekundární, druhý jazyk naučili bulharštinu. Primárně autorka nevyhledávala bilingvní mluvčí, přestože jejich případná účast nebyla ve výzkumu nijak eliminována. V úvodu dotazníku však bylo zřetelně vysvětleno, jakým mluvčím je výzkumný dotazník určen. Primárně byla autorkou oslovena skupina českých přátel se znalostí bulharštiny, dále kontaktovala české krajanské spolky a sdružení a také České centrum v Sofii. Další potencionální respondenty autorka práce hledala na webových stránkách krajanů žijících v Bulharsku “Češi a Slováci v Bulharsku”¹³³ a dalších podobných. Zmiňované oslovování výše uvedených skupin probíhalo elektroniky pomocí e-mailové komunikace či sociálních sítí¹³⁴.

V neposlední řadě pak byli o vyplnění výzkumného dotazníku požádáni účastníci dobrovolnického programu Cagliero¹³⁵, kteří mohou po roční přípravě odjet na měsíční či roční pobyt do českého salesiánského centra ve Staré Zagoře či Kazanlaku na misie. I tito (převážně) mladí lidé prochází kvůli pobytu v Bulharsku jazykovým kurzem a při kontaktu s místními obyvateli vylepšují svoji znalost. Za 20 let působení českých salesiánů¹³⁶ v těchto dvou

¹³³ *Češi a Slováci v Bulharsku* [online]. 2013 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <https://www.zijemevbulharsku.cz/>

¹³⁴ nejčastěji se tak dělo na sociální síti facebook, kde existuje například tzv. “uzavřená skupina” sdružující Čechy a Slováky žijící na území Bulharska (Словаци и Чехи–Живеем в България / Slováci a Češi-žijeme v Bulharsku) viz https://www.facebook.com/groups/364682814468/?ref=br_rs

¹³⁵ Cagliero-misijní dobrovolnictví. *Salesiánská asociace Dona Boska* [online]. 2018 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.sadba.org/programy/cagliero/>

¹³⁶ oficiálně Salesiáni Dona Boska jsou celosvětově významnou římskokatolickou kongregací, která se věnuje především výchově a doprovázení dětí a mládeže (speciální pozornost věnují dětem z chudých čtvrtí, znevýhodněným a sociálně slabým mladým lidem)

městech se v jejich misii vystřídal více než 60 českých dobrovolníků a dobrovolnic. Všichni tito byli osloveni s žádostí o vyplnění výzkumného dotazníku.

Závěrečná fáze výzkumu pak zahrnovala sběr dat probíhající od 20. února 2018 do 20. března téhož roku za pomoci elektronicky šířeného dotazníku. Tento měsíční sběr přinesl 74 odpovědí, které byly dále zpracovány a analyzovány.

5.2 Rozbor výzkumného dotazníku

Jak bylo nastíněno výše, v některých aspektech podobný dotazník vznikl při příležitosti výzkumu k bakalářské diplomové práci autorky. Jeho název zněl “Pletou se slova, která v bulharštině a češtině znějí stejně?”. Přesto si autorka dovoluje opět stručně shrnout jednotlivé části tohoto dotazníku a osvětlit případné rozdíly v obou výzkumných dotaznících.

5.2.1 Části dotazníku

Výzkumný dotazník lze rozdělit do tří částí. První část osvětluje respondentovi zadání a způsob zadávání jeho odpovědí. V úvodu má také respondent možnost ujasnit si, zda je dotazník opravdu určen pro něj, nebo nikoliv. Věta “Prosím, pokuste si vzpomenout na období, kdy jste se učili bulharský jazyk.”¹³⁷ odkazuje dotazovaného k období osvojování si cizího jazyka, což je pro výzkum jedním z klíčových momentů.

Druhou, nejrozsáhlejší, část otvírá otázka na subjektivní hodnocení znalosti bulharštiny a dále obsahuje jednotlivé dvojice mezijazykových homonym či paronym. Respondent ke každé zadané dvojici slov (či slovních spojení) odpovídá na tři dotazy. První z nich odkrývá, zda dobře rozumí rozdílnosti výrazů v čeština a bulharština (například *година-hodina*¹³⁸) a na výběr jsou mu záměrně autorkou fabulované význam + jeden správný, odvozený od překladového slovníku Karla Hory a Antonína Frinty¹³⁹. Zatímco v bakalářském výzkumu najdeme pouze otázku “Rozumíte rozdílným významům těchto slov v češtině a bulharštině?”

¹³⁷ celé znění dotazníku můžete nalézt v příloze práce

¹³⁸ význam slova hodina je pro českého rodilého mluvčího zřejmý, význam bulharského година = rok, viz HORA, Karel a FRINTA, Antonín. *Bulharsko-český slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. 1070 s.

¹³⁹ HORA, Karel a FRINTA, Antonín. *Bulharsko-český slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. 1070 s.

a odpovědi velmi dobře, spíše dobře, spíše špatně, velmi špatně a neumím posoudit, rozhodla se autorka (s přihlédnutím na komentář oponenta BP) vytvořit magisterský dotazník tak, aby respondent musel prokázat svoji znalost rozdílných významů mezijazykových homonym a paronym.

Následující výzkumné otázky směřují ke dvěma zkoumaným oblastem. První z otázek zní “Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova X^{140} v bulharštině” a týká se problematiky naučení se tzv. zrádných slov. Zde dotazovaní na škále 1–5 hodnotili komplikovanost naučení se významu daného slova v bulharštině s ohledem na již existující shodnou fonetickou formu slova v českém jazyce. Druhou oblast zájmu nacházíme u dalšího dotazu “Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova X , mátl jeho význam v češtině.”, směřujícího ne k procesu zapamatování si daného významu, ale už k jeho reálnému, praktickému využití v jazykové komunikaci.

Poslední částí dotazníku pak bylo sedm sociodemografických otázek označených jako “Sedm dotazů na závěr”. Zde autorku zajímalo pohlaví respondenta, jeho věk, nejvyšší dosažené vzdělání, zda pobývá trvale na území Bulharska, zda potřebuje k výkonu svého zaměstnání aktivní znalost bulharštiny, zda žije v domácnosti, kde se mluví česky i bulharsky a doplněn je také dotaz na to, jakým způsobem se dotazující bulharsky učil. Tato otázka jako jediná byla částečně otevřená (nabízela vedle daných možností také doplnit odpověď vlastní a také vybrat z nabízených více variant). Účelem těchto dotazů bylo především zjistit a blíže prozkoumat vzorek respondentů, data jsou však také k dispozici pro další zkoumání a využití. Autorka vidí v souvislosti s dotazem na bilingvní domácnost potenciál například v dalším rozpracování otázky bilingvních česko-bulharských domácností a zda takové existují spíše na našem, nebo bulharském území a z jakého důvodu.

5.2.2 Výzkumné dvojice slov

Ve výzkumu nacházíme 16 homonymních či paronymních česko-bulharských dvojic slov. Jedná se o reprezentativní vzorky homonymních či paronymních vyjádření v česko-bulharské komunikaci. Do výzkumu bylo zařazeno široké spektrum slovních druhů (substantiva, verba, adverbia a další). Vzhledem k faktu, že byly tyto dvojice již představeny v bakalářské práci autorky, nebudou zde znovu komentovány, jen shrnuty, řazeny dle bulharské abecedy. Bližší

¹⁴⁰ namísto znaku X jsou ve výzkumu využity bulharské protějšky mezijazykových dvojic paronym a homonym

slovníková hesla k jednotlivým dvojicím je možné nalézt v příloze práce. Je však vhodné upozornit, že tato příloha pochází již z bakalářské práce autorky, a to vzhledem k využití totožných výzkumných dvojic. Následující seznam dvojic je seřazen dle bulharské abecedy.

1. БЕЗЦЕНЕН – BEZCENNÝ	9. ПОДВОДНИЦА – PODVODNICE
2. БОЛЕСТ – BOLEST	10. ПОЗОР – POZOR
3. БЪРЗО – BRZO	11. СКОРО – SKORO
4. ВОНИ – VONÍ	12. УЖАС – ÚŽAS
5. ГОДИНА – HODINA	13. ФЕИ – FÉN
6. ДИВАК – DIVÁK	14. ФЛАШКА – FLAŠKA
7. НАПРАВО – NAPRAVO	15. ЧАС – ČAS
8. ПАК – PAK	16. ЧЕШЕ СЕ – ČEŠE SE

5.3 Výsledky výzkumu

Analýza výzkumu probíhala ve čtyřech etapách. První z nich bylo odečtení výsledků dle první (v pořadí otázek směřujícím ke konkrétním dvojicím homonym a paronym) otázky směřující ke zjištění, zda respondent zná adekvátní význam dotazovaného. Zde byla slova seřazena dle procentuálního výsledku. Na rozdíl od prvního výzkumu tak můžeme zodpovědněji určit, která slova jsou pro respondenty známá, a která nikoliv. V předchozím výzkumu odpovídali respondenti na dotaz jen možnostmi – *ano, znám až ne, neznám*. V novém výzkumu je však zařazena i fáze praktického ověření dané znalosti.

V dalších dvou výzkumných otázkách byl aplikován stejný způsob výpočtu “bodů”, sloužících k porovnávání jednotlivých odpovědí. Vzhledem k faktu, že je hypotéza stanovena negativně (Čeští rodilí mluvčí vnímají naučení daného významu bulharské části homonymní dvojice jako obtížné a při následné aplikaci dochází k častému zaměňování významu s českým), bylo také samotné zpracování výsledků zaměřeno na odpovědi odkazující k problematičnosti mezijazykového transferu. V otázce směřující k primární sémantizaci i otázce směřující ke “zrádnosti” dvojic slova byly sečteny ty odpovědi respondentů, jejichž hodnota byla v dotazníku označena jako 3, 4 a 5. Jsou jimi tedy v otázce “Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se nový význam slova X v bulharštině” odpovědi “středně obtížné”, “spíše obtížné” a “velmi obtížné”. A v případě otázky “Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učili význam slova X mátl jeho význam v češtině” odpovědi “středě mě mátl”, “spíše mě mátl”, a “velmi mě mátl”. Výpočet bodů k jednotlivým otázkám u daných dvojic tedy vypadal následovně: Množství odpovědí s hodnotou 5 se násobilo třemi, množství

odpovědi s hodnotou 4 se násobilo dvěma a množství odpovědi s hodnotou 3 se násobilo jednou. Součet pak znamenal počet bodů k jednotlivé odpovědi. Pro srozumitelnost uvedme příklad zpracování výsledků. Dvojice mezijazykových homonym “пак – пак”- v otázce na primární sémantizaci odpověděli respondenti následovně:

velmi snadné: 1	23	33.8 %	
	2	15	22.1 %
	3	20	29.4 %
	4	8	11.8 %
velmi obtížné: 5	2	2.9 %	

Jak bylo naznačeno výše, do výzkumu zařazujeme odpovědi s hodnotou 3, 4 a 5. Dle výše popsaného algoritmu tedy vznikne výpočet $2 \times 3 + 8 \times 2 + 20 \times 1 = 42$. Bodová hodnota odpovědi na tuto otázku je tedy 42. Stejným způsobem byly zpracovány odpovědi u všech homonymních a paronymních dvojic ve výzkumu (v otázce primární sémantizace i následné aplikace v komunikaci).

5.3.1 Dle kontrolní otázky “správný význam”

Již samotná základní otázka, sloužící především k eliminaci těch odpovědi, které by byly zadány respondentem, jehož znalost bulharštiny je zcela nedostatečná, popřípadě se s daným slovem nikdy nesešel, dává možnost číst dílčí výsledky výzkumu. Z odpovědi vyplývá, že ne všechna slova byla všem respondentům jasná či známá a že mezi slovy dochází k relativně široké škále porozumění, které může mít mnohá vysvětlení.

První informací čitelnou při prvním pohledu na výsledné grafy k 1. výzkumné otázce je zjevná srozumitelnost některých výrazů (a naopak relativně nízké procento správných odpovědi u slov jiných). Výzkumná otázka zněla: “Označte prosím správný překlad slova X^{141} do českého jazyka”. Z celkem 16 bulharských zrádných slov získalo šest z nich procentuálně přes 90 % v otázce srozumitelnosti. Lze tedy konstatovat, že tato slova byla oproti ostatním pro

¹⁴¹ Znak X zde zastupuje vždy jeden z bulharských termínů z dvojice zrádných slov. Cílem otázky bylo zjistit, zda respondent dobře rozumí bulharskému významu daného slova.

respondenty snazší pro přeložení z bulharštiny, resp. více z nich chápala rozdílnost mezi českým a bulharským homonymem (či paronymem). Těmito slovy jsou: година (97 %), час (96 %), бързо (95 %), скоро (93 %), направо (93 %), ужас (92 %). Procenta označují počet správných odpovědí ve vztahu k počtu respondentů a jsou zaokrouhlena. Naopak nejmenšího procentuálního porozumění dosáhlo slovo подводница (63 %).

Vysoký zisk procent můžeme připisovat dle autorky například jejich zařazení do vysokofrekvenčních¹⁴² slov, a zvláště slovům година a час také jejich zařazení k primárně vyučovanému lexiku. Přestože se jedná o bulharská slova, je jejich frekvence demonstrována na českých překladech, jelikož se autorka vzhledem k jejich zařazení do stejné tematické oblasti a vzájemné spojitosti nedomnívá, že by v bulharském jazykovém kontextu výrazně ztrácely na své četnosti užití v jazykové komunikaci.

Nejmenší (v nuancích výzkumu) srozumitelnost pak byla zaznamenána u slov подводница (63 %) a фен (65 %). Autorka si tento jev vysvětluje tím, že bulharský překlad slova фен (tedy fanoušek) není v bulharském jazyce spisovný a vzhledem k relativně novodobému přijetí z angličtiny není ani v bulharském úzu silně zakotven. Z tohoto důvodu nemusí patřit mezi slova využívaná v učebních materiálech a člověk osvojující si bulharštinu jako cizí jazyk s ním nemusí přijít do častého jazykového kontaktu. Nejmenší porozumění pak vykazalo slovo подводница u něhož si výsledek autorka vysvětluje specificky orientovaným lexikem (v překladu ponorka), bez jehož znalosti je možné realizovat běžnou, každodenní komunikaci.

5.3.2 Dle výzkumné otázky “obtížnost” - primární sémantizace

Prvotní spojení nově viděného/slyšeného lexika s jeho významem označujeme jako primární sémantizaci. Tato fáze je na samém začátku snahy naučit se význam nového slova či slovního spojení v cílovém jazyce. Výzkumná otázka zněla “Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se nový význam slova “X”¹⁴³ v bulharštině. Dotaz tedy jasně cílí k prvotnímu kontaktu s daným lexikem. Záměrem bylo zjistit, která z předkládaných dvojic působí při primární sémantizaci největší obtíže, snažit se naznačit možné důvody těchto obtíží a srovnat, zda homonymní a paronymní dvojice, které způsobují obtíže při primární sémantizaci,

¹⁴² dle JELÍNEK, Jaroslav. *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce*. 1. vyd. Praha, 1961 je slovo rok (bulh. година) na 136. místě frekvenčního srovnání českých lexémů, hodina (bulh. час) pak na 218. místě dle frekvence slov v českém jazyce

¹⁴³ namísto znaku “X” vloženo vždy slovo či slovní spojení z vybraných dvojic slov, a to v bulharském jazyce

komplikují také další aplikaci těchto slov a jejich využití v jazykové praxi. V nuancích daného výzkumu můžeme za nejproblematictější z pohledu primární sémantizace označit homonymní a paronymní dvojice “беѳценен-bezcenný” (72 bodů získaných výše popsáním součtem), “позор-pozor” (61 bodů), “флашка-flaška” (58 bodů) a “чеше се-češe se” (55 bodů). Naopak za nejjednodušší lze z tohoto pohledu označit homonymní a paronymní dvojice “ужас-úžas” (18 bodů) a “час-čas” (25 bodů).

5.3.3 Dle výzkumné otázky “plete se” - aplikace naučeného

Zaměříme-li se na druhou část výzkumných otázek, uvidíme situaci docela odlišnou od předcházející. Výzkumný dotaz k druhému tématu zněl: “Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učili význam slova X, mátl jeho význam v češtině.” Cílem otázky bylo zjistit, jak je pro konkrétní respondenty komplikované aplikovat již alespoň jednu sémantizované do další komunikační praxe. Na rozdíl od primární sémantizace se tedy dotazujeme na pozdější fáze učení. Zdá se, že mezi těmito dvěma skupinami odpovědí nacházíme relativně zásadní rozdíly.

Za nejvíce matoucí označili respondenti (dle výpočtů naznačených v úvodu kapitoly) dvojice slov “направо-направо” (107 bodů), “позор-pozor” (89 bodů), “година-hodina” (87 bodů), “вони-voní” (81 bodů) a “пак-пак” (81 bodů). Jako nejméně matoucí bychom pak v nuancích výzkumu mohli označit dvojice: “фен-fén” (43 bodů), “флашка-flaška” (43 bodů), “подводница-podvodnice” (48 bodů), ужас-úžas (52 bodů), болест-bolest (52 bodů).

V níže uvedené tabulce můžeme sledovat vždy 4 (při shodě bodů také 5) dvojic slov, které jsou v případě oranžového označení nejvíce problematické, v případě zeleného pak nejméně. Grafické označení nám tak může pomoci lépe číst výsledné hodnoty odpovědí. Uvedeny jsou také odpovědi z prvního výzkumné dotazníku. Vzájemné srovnání je však vhodnější provést až u další podkapitoly, kde jsou jednotlivé odpovědi zaznamenány procentuálně. Zde uvedené body slouží více k porovnávání v rámci jednotlivých výzkumů, nikoliv k jejich srovnávání. Nesourodost bodů je způsobena jiným počtem dotazovaných respondentů, v závislosti na tom pak také množstvím získaných bodů. V případě prvního výzkumu se zúčastnilo 67 respondentů, v případě výzkumu druhého pak 74.

<i>výzkumné dvojice slov</i>	<i>hodnota 1. odpovědi ve výzkumu bulharských rodilých mluvčích</i>	<i>hodnota 1. odpovědi ve výzkumu českých rodilých mluvčích</i>	<i>hodnota 2. odpovědi ve výzkumu bulharských rodilých mluvčích</i>	<i>hodnota 2. odpovědi ve výzkumu českých rodilých mluvčích</i>
БЕЗЦЕНЕН – BEZCENNÝ	30 bodů	72 bodů	44 bodů	79 bodů
БОЛЕСТ – BOLEST	15 bodů	29 bodů	16 bodů	52 bodů
БЪРЗО – BRZO	36 bodů	42 bodů	52 bodů	70 bodů
ВОНИ – VONÍ	36 bodů	50 bodů	46 bodů	81 bodů
ГОДИНА – HODINA	17 bodů	30 bodů	36 bodů	87 bodů
ДИВАК – DIVÁK	23 bodů	49 bodů	29 bodů	53 bodů
НАПРАВО – NAPRAVO	37 bodů	46 bodů	62 bodů	107 bodů
ПАК – PAK	32 bodů	42 bodů	34 bodů	81 bodů
ПОДВОДНИЦА – PODVODNICE	32 bodů	51 bodů	45 bodů	48 bodů
ПОЗОР – POZOR	16 bodů	61 bodů	24 bodů	89 bodů
СКОРО – SKORO	34 bodů	50 bodů	42 bodů	67 bodů
УЖАС – ÚŽAS	40 bodů	18 bodů	50 bodů	52 bodů
ЧАС – ČAS	24 bodů	25 bodů	38 bodů	63 bodů
ФЛАШКА – FLAŠKA	30 bodů	58 bodů	49 bodů	43 bodů
ФЕН – FÉN	40 bodů	49 bodů	40 bodů	43 bodů
ЧЕШЕ СЕ – ČEŠE SE	46 bodů	55 bodů	30 bodů	71 bodů

5.3.4. Dle srovnání s výzkumem bulharských mluvčích

Při pohledu na vzájemné výsledky dvou proběhlých výzkumů pozorujeme některé shodné a některé naopak zásadně rozdílné aspekty. V první řadě se můžeme zaměřit na shodnou tendenci obou zkoumaných skupin označovat jako problematičtější druhou fázi učení zrádných slov. Autorka tak usuzuje z faktu, že hodnota odpovědí u druhé výzkumné otázky je ve velké míře vyšší než u první, a to shodně u obou výzkumů – hodnoty odpovědí u otázky na primární sémantizaci jsou zde v zásadě nižší než u otázek zaměřených na aplikaci naučeného.

U výzkumu bulharských rodilých mluvčích tvoří výjimkou pouze dvojice slov „чеше се – češe se“, u výzkumu českých rodilých mluvčích jak dvojice „фен – fén“, „флашка – flaška“ a „подводница – podvodnice“. Poslední jmenovaná však zároveň vykazují u českých rodilých mluvčích nejmenší míru srozumitelnosti (viz výše). Je tedy pravděpodobné, že mnozí z respondentů, u nichž byla ověřovací otázka zodpovězena špatně, následně zvolili u otázky zaměřené na aplikaci naučeného možnosti „velmi mě mátl“, přestože u nich nedošlo zatím ani k primární sémantizaci významu slova.

Pro srovnání obou výzkumů zvolila autorka odlišnou strategii, než jak tomu bylo u vyhodnocování výsledků oddělených výzkumů. Vzhledem k rozdílnosti počtu zapojených respondentů nebylo možné pro srovnání zvolit součty bodů, ale procentuální zastoupení odpovědí. Zahrnuty tedy byly procenta těch odpovědí, jejichž hodnota byla v dotazníku označena 3, 4 a 5, a to u obou výzkumných otázek. U vzájemného srovnání tedy nedochází k matematickému výpočtu „nejhůře naučitelných“ či „nejhůře aplikovatelných“ zrádných slov, ale k součtu procent odpovědí, jejichž význam lze označit jako odpovídající základní výzkumné tezi.

Při vzájemném srovnání vychází shodně jako nejproblematictější pro druhou fázi učení dvojice slov “направо-направо”, mezi velmi problémové v nuancích obou výzkumů vychází také dvojice “вони-voní”. Autorka si tento fakt vysvětluje zařazením do totožných kategorií v obou jazycích a také shodným kontextem, ve kterém jsou slova užitá. Zásadní nesoulad v pohledu na problematičnost aplikace naučeného pozorujeme pak u slov “флашка-flaška” a „ужас-úžas“. Zatímco u výzkumu bulharských rodilých mluvčích byla tato slova označena za nejzrádnější, pro české mluvčí spadají do kategorie nejméně problematických. Vzájemné procentuální srovnání dalších dvojic můžeme pozorovat v následující tabulce:

<i>výzkumné dvojice slov</i>	<i>hodnota 1. odpovědi ve výzkumu bulharských rodilých mluvčích</i>	<i>hodnota 1. odpovědi ve výzkumu českých rodilých mluvčích</i>	<i>hodnota 2. odpovědi ve výzkumu bulharských rodilých mluvčích</i>	<i>hodnota 2. odpovědi ve výzkumu českých rodilých mluvčích</i>
БЕЗЦЕНЕН – BEZCENNÝ	26,9 %	61,0 %	35,8 %	60,3 %
БОЛЕСТ – BOLEST	13,5 %	28,4 %	16,4 %	53,7 %
БЪРЗО – BRZO	28,3 %	35,1 %	41,7 %	54,0 %
ВОНИ – VONÍ	29,9 %	45,6 %	37,3 %	61,5 %
ГОДИНА – HODINA	12 %	28,7 %	26,9 %	63,0 %
ДИВАК – DIVÁK	15 %	47,6 %	20,9 %	50,8 %
НАПРАВО – NAPRAVO	29,8 %	41,9 %	46,2 %	68,9 %
ПАК – PAK	28,4 %	44,1 %	29,9 %	58,8 %
ПОДВОДНИЦА – PODVODNICE	28,4 %	50,9 %	38,8 %	43,3 %
ПОЗОР – POZOR	13,5 %	47,9 %	23,9 %	62,9 %
СКОРО – SKORO	28,4 %	45,6 %	37,3 %	48,5 %
УЖАС – ÚŽAS	29,8 %	19,2 %	40,2 %	41,1 %
ЧАС – ČAS	21,0 %	25,7 %	26,9 %	52,7 %
ФЛАШКА – FLAŠKA	25,4 %	38,9 %	37,3 %	34,9 %
ФЕН – FÉN	31,3 %	45,2 %	31,3 %	44,2 %
ЧЕШЕ СЕ – ČEŠE SE	35,7 %	50 %	25,4 %	64,5 %

5.3.5. Dle sociodemografických otázek

V této části bude představeno vyhodnocení výzkumu českých rodilých mluvčích, a to z pohledu sociodemografických otázek, bez vzájemného srovnání s předchozím výzkumem. Do výzkumu (při příležitosti diplomové práce) s názvem “Pletou se slova, která v bulharštině a češtině znějí stejně?” se zapojilo celkem 74 respondentů, z toho 67 % žen a 33 % mužů. Dle dosaženého vzdělání tázaných zahrnuje výzkum skupiny lidí od těch se středoškolským vzděláním bez maturity až po vyšší než magisterské stupně vysokoškolského vzdělání. U otázky zaměřené na současné místo pobytu jsou respondenti též rozvrstveni, nejvíce z nich (51 %) pobývá nyní na území Bulharska, a to různě dlouho. Velká část (44 %) pobývá v České republice, ostatní dle výzkumu v jiných zemích.

Na otázky směřující k využití bulharského jazyka v zaměstnání či osobním/rodinném životě odpověděli respondenti s mírnou odchylkou rozdělení na poloviny. Téměř 48 % dotazovaných potřebuje k výkonu svého zaměstnání aktivní znalost bulharštiny a 43 % respondentů žije v domácnosti, ve které se hovoří česky i bulharsky. Jedinou otevřenou otázkou výzkumu pak byl dotaz na způsoby, kterým se respondenti učili bulharský jazyk. Největší část zvolila odpověď „od přátel, známých, rodiny“ (53 %), hojně zastoupeny jsou také odpovědi „sám/sama s pomocí internetu nebo učebnicí pro samouky (43 %) a „Navštěvoval/a jsem jazykový kurz v Bulharsku“ (38 %). Vzhledem k procentuálnímu rozdělení (viz příloha práce) je zřejmé, že většina respondentů využila možnosti zvolit více odpovědí. Tento fakt poukazuje na snahu respondentů nezůstat při procesu osvojování jazyka u jednoho zdroje informací.

5.3.6 Obecné závěry výzkumu

Realizovaný výzkum českých rodilých mluvčích s názvem “Pletou se slova, která v bulharštině a češtině znějí stejně?” přinesl samostatně i ve srovnání s již dříve publikovaným výzkumem některé očekávatelné a některé méně předpokladatelné informace.

Sociodemografické rozdělení respondentů poukazuje na pluralitu místních, jazykových či vzdělávacích priorit, což vnáší do samotného výzkumu možnost vidět problematiku očima širokého spektra lidí. V této oblasti přinesl výzkum zjištění, že dotazovaní respondenti v drtivé většině případů volí více zdrojů k osvojování jazyka, přičemž nejčastěji volí primárně osobní způsob osvojování skrze rodinné příslušníky, známé či kamarády.

Ke každé z 16 dvojic výzkumných slov byly přiřazeny celkem tři výzkumné otázky. V oblasti primární sémantizace působily respondentům největší potíže homonymní či paronymní dvojice “беѡценен-bezcenný”, “позор-rozor”, a “чеше се-češe se”. Zvláště u dvojice “флашка-flaška” může být však situaci komplikována faktem, že mimo zařazení do této skupiny patří také k těm slovům, která vykazují nejvyšší míru neporozumění. Nepochybně lépe srozumitelná jsou pak pro respondenty slova, která řadíme z pohledu četnosti užívání k vysocefrekvenčním, výzkum poukazuje na slova година a час. Výhodou vedoucí k jejich lepšímu porozumění může být také jejich zařazení k totožnému slovnímu druhu i jazykové situaci, a to v obou jazycích.

Při pohledu na srovnání obou výzkumných otázek docházíme ke zjištění, že respondenti výzkumu považují fázi aplikace naučeného ve většině případů za složitější než fázi primární sémantizace. Autorka tak usuzuje z procentuálních i bodových rozdílů mezi hodnotami získanými k 1. a 2. výzkumné otázce. Zdá se tedy, že případná snaha zasahovat do procesu osvojování jazyka v oblasti negativních interferencí bude lépe cílená, bude-li vstupovat nikoliv především do primární, ale spíše až následující fáze osvojování. Zajímavé z pohledu zmiňovaného srovnání první a druhé výzkumné otázky může být, že stejnou tendenci (tedy označovat za složitější až aplikaci naučeného ve srovnání s primární sémantizací) vykazuje také předchozí výzkum zaměřený na bulharské rodilé mluvčí. Lze tedy konstatovat, že v nuancích těchto dvou výzkumů označili respondenti za problematictější fázi aplikaci naučeného, a to nezávisle na svém mateřském jazyce.

Při srovnávání obou výzkumů si nelze nevšimnout také další zajímavosti, a tou jsou celkově nižší hodnoty u výzkumu bulharských rodilých mluvčích, a to jak v bodovém, tak v procentuálním hodnocení. Z popsaného lze usuzovat, že bulharští rodilí mluvčí zapojení do výzkumu považují obě fáze osvojování za celkově méně problematické ve srovnání se zapojenými českými rodilými mluvčími. Důvod můžeme hledat například v mimojazykovém spektru, konkrétně ve vnímání „problematicčnosti“ celého procesu učení se cizích jazyků u těchto dvou skupin mluvčích. Dle empirické zkušenosti autorky může být jednou z příčin také celkové psychologické nastavení rodilých mluvčích ve vztahu k procesu osvojování cizího jazyka. Předložené teze i všechny výsledky výzkumu přiložené v příloze práce předkládá autorka k dalšímu zkoumání.

6 Učební materiál “Nenechte se zradit zrádnými slovy aneb *nak* není *pak*”

V souvislosti s výše komentovanou analýzou učebních materiálů sloužících k výuce bulharského jazyka pro české mluvčí, rozhodla se autorka přispět ke snížení negativních interferenčních návyků tvorbou vlastního učebního materiálu.

Nabízely se ve své podstatě dvě možnosti pojetí. První z nich by reagovala na problematiku primární sémantizace a směřovala by k vylepšení prvotního zafixování významu. Kapitola *Řízené vyučování-učení cizího jazyka* však z teoretického pohledu naznačuje, že na rozdíl od dalších fází vyučování doprovázených negativní interferencí, nelze primární sémantizaci od jistého míšení oddělit a negativní interference v tomto prvním období není pro celkový význam tak zásadní, jako fáze další. Proběhlý výzkum tuto tezi přesně dokládá, čehož si můžeme všimnout v bodovém rozdílu porovnání první a druhé výzkumné otázky. První (směřující k primární sémantizaci) prokazuje u obou výzkumů – zaměřených na české i bulharské rodilé mluvčí – menší bodový zisk než u otázky druhé, směřující k dalším fázím. Z tohoto lze vyvodit, že respondenti považují za problematičtější spíše pozdější fáze učení.

Autorka práce se tedy rozhodla zaměřit svůj učební materiál časově spíše do pozdějšího procesu učení – dle Evropského referenčního rámce můžeme jeho strukturu a pojetí zařadit k rámci označenému B1. V této fázi již pravděpodobně prošli studenti fází primární sémantizace u základní slovní zásoby, která je dále využívána v jazykové praxi. Dle oficiální struktury Společného evropského referenčního rámce zařazujeme do rámce B1 uživatele cizího jazyka, který dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů a rozhovoru se dokáže účastnit natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilým mluvčím, aniž by vzájemná interakce představovala zvýšené úsilí pro některého účastníka.¹⁴⁴ Z tohoto autorka uvažuje, že by bylo vhodné, aby pro zvládnutí úrovně B1 dokázal student rozlišovat také mezi základními (rozumějme frekventovanějšími) zrádnými slovy a dokázal jejich správný význam využít pro komunikaci.

¹⁴⁴ SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC PRO JAZYKY. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*[online]. 2004. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

Do výukového materiálu byly zařazeny v první řadě ta slova (a slovní spojení), u nichž prokázal výzkum nejvyšší míru problematičnosti. Sekundárně byla využity také další tzv. zrádná slova. Učební materiál obsahuje 5 kontrainterferenčních cvičení, využitelných společně či jednotlivě, dle uvážení vyučujícího či samotného studenta. Svým založením zastupují jednotlivá cvičení různé úrovně dle Bloomovy taxonomie vzdělávacích cílů, a proto je možné vybrat například jen některá cvičení, a to dle konkrétní situace vzdělávané skupiny. Autorka poskytuje plný souhlas s dalším zpracováním či využitím těchto návrhů kontrainterferenčních cvičení a s případným zařazením do procesu vyučování.

7 Závěr

Předkládaná diplomová práce s názvem „Zrádnost česko-bulharských homonym a paronym na příkladu českých rodilých mluvčích“ vznikla za účelem přispět k bádání v oblasti mezijazykového transferu mezi českým a bulharským jazykem. Na již dříve autorkou realizovaný výzkum zaměřený na bulharské rodilé mluvčí navazuje nyní publikovaný výzkum českých rodilých mluvčích se znalostí bulharštiny. Na 16 konkrétních česko-bulharských zrádných slovech zaznamenávali respondenti svůj pohled na primární sémantizaci i následnou aplikaci naučeného v jazykové praxi. Výzkum realizovaný dotazníkovou formou založila autorka na hypotéze “Čeští rodilí mluvčí vnímají naučení významu bulharské části homonymní dvojice jako obtížné a při následné aplikaci dochází k častému zaměňování významu s českým”. Zúčastnilo se ho 74 respondentů na jejichž odpovědích je celý výzkum založen.

Ze získaných dat mimo jiné vyplývá, že ve srovnání výzkumu českých a bulharských mluvčích jsou to bulharští rodilí mluvčí, kteří považují primární sémantizaci i následnou aplikaci naučeného za méně problematickou, zatímco čeští rodilí mluvčí vykazují vyšší míru problematizace obého. Zaměříme-li se konkrétně na nově publikovaný výzkum, můžeme vidět primární sémantizaci jako méně obtížnou disciplínu, zatímco jazyková praxe je pro respondenty náročnější. Z popsaného autorka usuzuje, že případné zaměření na zrádná slova by mělo cílit na pozdější fáze vyučovacího procesu, nikoliv jen (či především) na primární sémantizaci.

Touha po praktickém využití získaných dat vedla autorku práce k prohlubování znalostí o procesu vyučování-učení cizího jazyka. Kromě výzkumu tak v práci najdeme také analýzu učebních materiálů k výuce bulharštiny pro české rodilé mluvčí, z níž jednoznačně vyplývá malý zájem autorů těchto výukových materiálů o problematiku zrádných slov. Bylo tedy nasnadě, aby byl navržen soubor kontrainterferenčních cvičení určených k případnému využití v procesu osvojování bulharštiny jako cizího jazyka s využitím zrádných slov, na něž výzkum poukázal jako na nejzrádnější. Návrhy těchto praktických jazykových cvičení můžete nalézt v příloze práce stejně jako přehled všech získaných výzkumných dat.

V teoretické rovině práce najdeme kromě terminologického zázemí a představení zrádných slov a jejich označování také podrobné kapitoly o česko-bulharských vztazích, a to jak v minulosti, tak v současnosti. Dobrá znalost vztahů mezi národy i jazyky pomáhá čtenáři lépe

pochopit celou problematiku a vtahuje jej do širší zkoumané oblasti. Za upozornění zde stojí například část zaměřená na nejpospolitější českou vesnici své doby v Bulharsku – Vojvodovo.

Česko-bulharské (nejen) jazykové vztahy procházely v posledních desetiletích bouřlivými proměnami. Zdá se, že skrze interdisciplinárně pojaté zkoumání těchto vztahů můžeme docházet k poučným a praktickým závěrům aplikovatelným například na oblast jazykového vzdělávání, přičemž předkládaná práce se tohoto snaží být důkazem.

Anotace

Jméno a příjmení autorky:	Magdalena Hýrková
Název univerzity:	Univerzita Palackého v Olomouci
Název fakulty:	Filozofická fakulta
Název katedry:	Katedra bohemistiky
Studijní obor:	Česká filologie
Název práce:	Zrádnost česko-bulharských homonym a paronym na příkladu českých rodilých mluvčích
Název práce anglicky:	The treachery of Czech-Bulgarian homonyms and paronyms on the example of Czech native speakers
Typ práce:	magisterská diplomová práce
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.
Místo a rok odevzdání:	Olomouc 2018
Počet znaků:	130 270 zn. vč. mezer
Počet příloh:	4 přílohy
Klíčová slova:	interference, zrádná slova, falešní přátelé překladatele, mezijazyková homonymie, bulharský jazyk, český jazyk
Klíčová slova anglicky:	interference, false friends, interlingual homonyms, Bulgarian language, Czech language

Shrnutí

Předkládaná diplomová práce “Zrádnost česko-bulharské homonymie a paronymie na příkladu českých jazykových mluvčích” představuje příspěvek autorky práce k problematice česko-bulharských lexikálních vazeb. Výzkum zaměřený na české rodilé mluvčí se znalostí bulharštiny doplňuje předchozí výzkum, v němž se k problematice tzv. zrádných slov vyjadřovali bulharští respondenti se znalostí češtiny. Nyní tedy můžeme do tématu nahlédnout z obou stran. Analýza učebních materiálů a učebnic bulharštiny nám ukázala, jak je předkládané téma v procesu učení zanedbávané. Výsledky vzešlé z výzkumu autorka práce aplikovala na tvorbu univerzálně použitelného materiálu k výuce bulharštiny. Představená kontrainterferenční cvičení mají napomoci k lepšímu porozumění cizímu jazyku a zabránit případným komunikačním šumům.

Resume

Between the two languages, we can often find words that sound or look alike but have different meanings. And this is often very confusing. These words are referred to differently: inter-language homonymy and paronymy, false friends etc. The thesis titled "The treachery of Czech-Bulgarian Homonymes and Paramyons on the Example of Czech Native Speakers" presents the author's contribution to the topic of lexical links between Czech and Bulgarian language.

The author was i research focused on Czechs with (at least minimal) knowledge and communication skills of Bulgarian language. In her bachelor thesis, she has previously presented a research focused on Bulgarians who speak Czech. Now the situation is reversed. And so we get both views on the issue. Now we know that words seem "treacherous" for Bulgarians and which one for Czechs.

In order for the research to be applied to real lessons, it was necessary to find out how the problem is conceived in textbooks and materials for the teaching of the Bulgarian language. The analysis has shown that false friends are not accentuated in text materials even though, according to linguists, these words are causing great difficulty for students. The author therefore decided to elaborate teaching material, which serves as a "counterinterference" exercise for Czech students of the Bulgarian language. To this teaching material was chosen words that resulted from the research as "treacherous" for this group Czech respondents and in the mutual comparison of the two groups (relating with previous research).

The aim of the thesis was to find out the most troubling words for Czech native speakers and to create learning materials to improve communication situations and reduce negative interlingual transfer.

Bibliografie

1. BRAUNEROVÁ, Magdalena. Mezijazyková česko-bulharská homonymie a paronymie z pohledu rodilých mluvčích. [online]. Olomouc, 2015 [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/7e3zdo/>>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.
2. CAIRNS, H. S. – FERNÁNDEZ, E. M.: *Základy psycholingvistiky*. Karolinum, Praha 2014.
3. DOBROVSKÝ, Josef a JEDLIČKA, Benjamin, ed. *Dějiny české řeči a literatury*. 1. vyd. V Praze: Československý spisovatel, 1951. lix, 187 s., vi l. obr. příl. Kritická knihovna; sv. 4.
4. FISCHER, Slavomil. *Úvod do teorie managementu a operačního managementu: modul Teorie a praxe školského managementu*. Vyd. 1. V Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 2007. 127 s. ISBN 978-80-7044-866-3.
5. GEORGIEVA, Rumjana. *Bulhaři v Čechách: kulturní charakteristiky, imigrační proces a společenská integrace v současné době*. 1. vyd. Praha: FHS UK, 2011. ISBN 978-80-87398-16-6.
6. GLADKOVA, Hana. *Učebnice bulharštiny. Díl 1*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 173 s. ISBN 80-7184-218-4
7. HAVRÁNEK, B., & Slovanský ústav ČSAV. (1963). *Československo-bulharské vztahy v zrcadle staletí: Sborník vědeckých prací*. Praha: Nakl. Československé akademie věd.
8. HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988. 498 s. Učebnice pro vys. školy.
9. HORA, Karel a FRINTA, Antonín. *Bulharsko-český slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. 1
10. HORÁLEK, Jan. *Diachronní sémantika a pragmatický význam*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2005. 127 s. Acta Universitatis Purkynianae; 112. Studia linguistica. ISBN 80-7044-710-9.
11. HORÁLEK, Karel a HAVRÁNEK, Bohuslav, ed. *Úvod do studia slovanských jazyků: Celostátní vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1955. 487, [1] s. Práce Čs. akademie věd. Sekce jazyka a literatury; Sv. 4.

12. CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013. 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5
13. JAKOUBEK, Marek. *Vojvodovo: kus česko-bulharské historie: tentokrát převážně očima jeho obyvatel*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2011. 258 s. ISBN 978-80-7325-261-8.
14. KOCKOVÁ, Jana. Neurčité tvary slovesné v češtině a ostatních slovanských jazycích. *Nová čeština doma a ve světě*. 2014, 43-52. ISSN 1805–367X.
15. KUČERA, Karel. Čechopis. *Čeština doma a ve světě*. 2005, 13(3), 162-163. ISSN 1210-9339.
16. KRAUS, Jiří a PETRÁČKOVÁ, Věra. *Akademický slovník cizích slov: A-Ž*. Vyd. 1, dotisk. Praha: Academia, 1997. 834 s. ISBN 80-200-0607-9.
17. Krejčí, Pavel. *Bulharská a česká publicistická frazeologie ve vzájemném srovnání*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 100 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-210-4048-3.
18. KREJČÍ, Pavel. *Přehled vývoje jihoslovanských spisovných jazyků: (od 9. do počátku 19. století)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 114 s. ISBN 978-80-210-6914-5.
19. KREJČOVÁ, Elena, ed., KREJČÍ, Pavel, ed. a PRZYBYLSKI, Michal, ed. *Výuka jihoslovanských jazyků v dnešní Evropě*. 1. vyd. Brno: Porta Balkanica, 2011. 319 s., [2] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-904846-2-7.
20. LOTKO, Edvard. *Zrádná slova v polštině a češtině: (Lexikologický pohled a slovník)*. Olomouc: Votobia, 1992.
21. PENČEV, Vladimír. *Po serpentínách sebepoznání a poznání toho druhého: Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice*. Vyd. 1. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87398-26-5
22. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a roz. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.
23. PRZYBYLSKI, Michal. Teoretická a terminologická východiska pro přípravu česko-slovinského slovníku mezijazykových homonym a paronym. *Opera Slavica*, Brno: Masarykova univerzita, 2013, roč. 23, č. 4, s. 318-325. ISSN 1211-7676.

24. RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Bulharska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 508 s. ISBN 80-7106-404-1
25. Rychlík, Jan. Nástin česko-slovensko-bulharských vztahů. In: *Dějiny Bulharska*. Praha: Lidové noviny, 2000
26. ŠAK, Vladislav a DOBRUSKÁ, Miluše. *Kniha bulharsko-české konverzáce*. Praha: Vilímek, [1913].
27. TAUCHMANOVÁ, Věra a kol. *(Ne)výhody zkušeností s prvním cizím jazykem při studiu dalších cizích jazyků*.
Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. 116 stran. ISBN 978-80-7435-696-4.
28. URBAN, Zdeněk. *Z dějin česko-bulharských kulturních styků*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957. 177 s., Československá akademie věd. Sekce jazyka a literatury.
29. VEČERKA, Radoslav. *Jazyky v komparaci 2: Charakteristiky současných slovanských jazyků v historickém kontextu*. Praha: Euroslavica, 2009. 148 s. ISBN 978-80-85494-87-7.
30. VIDENOV, Michail. *Současná bulharština: Kapitoly z jejího vývoje*. Vyd. 1. Praha, 1978.
31. WAGNER, Jan. *Krátká mluvnice jazyka bulharského*. V Praze: Militký a Novák, 1879.
32. ZEMAN, Pavel. Čeští učitelé na gymnáziích v Bulharsku v letech 1878–1912. In: Przybylski, Michal; Šaur, Josef a kolektiv. *Mladá slavistika : současné trendy ve výzkumu slovanských literatur, jazyků a kultur*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 147-162, 16 s. ISBN 978-80-210-7490-3.

Elektronické zdroje

1. Adresář jazykovek. *Jazykovky.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <http://www.jazykovky.cz/jazykove-skoly/?page=1&perpage=100>
2. Barbara Mertins (roz. Schmiedtová) (2017): OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA>
3. Bloomova taxonomie. *CIZÍ JAZYKY NAPŘÍČ PŘEDMĚTY 2. STUPNĚ ZŠ A ODPOVÍDAJÍCÍCH ROČNÍKŮ VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍ* [online]. Dostupné z: <http://clil.nuv.cz/metodologie-clil/10-specifika-clil-metodiky/10-6-bloomova-taxonomie.html>

4. Bulharsko. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Praha, 2013 [cit. 2018-03-02].
Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/krajane_ve_sвете/adresare/adresare-bulharsko_adresar_krajanskych_spolku.html

5. BURDYCHOVÁ, Denisa. *Mezijazyková interference a její psycholingvistické aspekty* [online]. Brno.
Dostupné z: <<http://is.muni.cz/th/xlwd0/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Elena Krejčová.

6. Cagliero-misijní dobrovolnictví. *Salesiánská asociace Dona Boska* [online]. 2018. Dostupné z:
<http://www.sadba.org/programy/cagliero/>

7. Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství. Český statistický úřad [online]. 2012 .
Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/660051D016/>

8. *Češi a Slováci v Bulharsku* [online]. 2013. Dostupné z: <https://www.zijemebulharsku.cz/>

9. Češi pomáhali budovat moderní Bulharsko, jejich emigraci podporovala Vídeň. *Český rozhlas* [online].
Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/cesi-pomahali-budovat-moderni-bulharsko-jejich-emigraci-podporovala-viden--1748765

10. *Češi v bulharsku zakládali vojenské kapely, přímořské parky i vědní obory. Český rozhlas*[online].
2005. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/cesi-v-bulharsku-zakladali-vojenske-kapely-primorske-parky-i-vedni-obory>

11. Diblík, Ondřej a Simona Kukučová. 2012. „Homonymie.“ *Encyklopedie lingvistiky*, ed. Kateřina Prokopová. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
<http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Homonymie>.

12. ET 2020. Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě. [online]. Praha: MŠMT, Tauris, 2010. Dostupné z WWW: < <http://www.et2020.cz/dokumenty/1289394530.pdf/>>

13. Falešní přátelé - bulharština. *Kamarádi: vícejazyčný dětský časopis* [online]. 2012. Dostupné z:
<https://www.zaedno.org/kvizy/377-falesni-pratele-bulharstina>

14. HÄUSLEROVÁ, Karolína a Miroslava Nováková. *Metody cizojazyčné výuky*. Filling: Časopis pro filosofii a lingvistiku. Dostupné z : http://home.zcu.cz/~jalang/filling/issues/0001/c_hauslerova,novakova.html

15. Helena Karlíková, Boris Skalka, Radoslav Večerka (2017): SLOVANSKÉ JAZYKY. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: <https://www.czechency.org/slovník/SLOVANSKÉJAZYKY>
16. Kulinářská rozhledna po Balkáně aneb Do bulharštiny s chutí. *Bulharština raz-dva* [online]. Dostupné z: <https://www.bulharstina-raz-dva.cz/do-bulharstiny-s-chuti/>
17. Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost. *Evropský parlament* [online]. 2007. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0488+0+DOC+XML+V0//CS>
18. O klubu. *Československý klub v Bulharsku* [online]. Sofie [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.csklub.bg/>
19. O nás. *Bohemia klub* [online]. [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://bohemiaklub.org/cz/>
20. O zaedno. *Zaedno* [online]. Dostupné z: <https://www.zaedno.org/o-zaedno/o-zaedno-detail>
21. Od jazykové rozmanitosti k vícejazyčnému vzdělávání: Příručka pro tvorbu politiky jazykového vzdělávání v Evropě. [online]. Štrasburk: Divize jazykové politiky, Rada Evropy, 2007. Dostupné z WWW: < <http://www.msmt.cz/mezinarnodni-vztahy/od-jazykove-rozmanitosti-k-vbicejazycnemuvzdelavani>>
22. Rada vlády pro národnostní menšiny. *Vláda České republiky* [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/nm-bulhari-6580/>
23. Rámcové vzdělávací programy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2018. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>
24. SLADKOVSKÁ, K. ŠMÍDOVÁ, T. Metodický portál RVP [online]. 2004. Podpora vícejazyčnosti v Evropě. Dostupné z WWW: < <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/9359/PODPORAVICEJAZYCNOSTI-V-EVROPE.html/>>
25. SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC PRO JAZYKY. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*[online]. 2004. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarnodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>
26. Vzdělání a školství. *Euroskop* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/670/sekce/vzdelani-a-skolstvi/>

27. Zdeňka Hladká (2017): POLYSÉMIE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: <https://www.czechency.org/slovník/POLYSÉMIE>
28. ZEMAN, Pavel. Česká inteligence v Bulharsku v letech 1878-1885 na příkladu českých učitelů ve Východní Rumelii [online]. Brno, 2014. Available from: <<https://theses.cz/id/p6zhjt/>>. Masaryk University, Faculty of Arts.

Cizojazyčné zdroje

1. BĚČVAROV, Janko et al. Češko-bálgarski rečník: v dva toma = Česko-bulharský slovník: ve dvou dílech. Sofija: Trud & Prozorec, 2002. 2 sv. ISBN 954-528-343-2.
2. ИВАНОВА, Людмила а Женя КОЛЕВА. *Да общуваме на български: Български език за чужденци.: Втора част + CD*. Фабер, 2009. ISBN 9789544001100.
3. ИВАНОВ НАКОВ, Светлин. *Автоматично извличане на фалишви приятели от паралелен двуезичен корпус*. София, 2009. Dostupné také z: <https://www.nakov.com/wp-content/uploads/2010/05/nakov-phd-avtoreferat-false-friends.pdf>.
4. KREJČOVÁ, Elena, ed. a KREJČÍ, Pavel, ed. *Prepodavaneto na bálgarski ezik kato čužd v slavjanski i neslavjanski kontekst*. 1. izd. Bärno: Porta Balkanica, 2010. 177 s., [3] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-904846-0-3.
5. E. TYLER, Andrea, Mari TAKADA a Diana MARINOVA, ed. *Language in Use: Cognitive and Discourse Perspectives on Language and Language Learning*. Georgetown University Press, 2005. ISBN 978-1589010444.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

Příloha č. 2 - Soupis homonymních a paronymních dvojic užitých v dotazníku

Příloha č. 3 - Výsledky výzkumného dotazníku – grafy

Příloha č. 4 - “Nenechte se zradit zrádnými slovy aneb *нак* není *пак*”

Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

název učebního materiálu	citace ISO 690 či odkaz na materiál	typ učebního materiálu	jazyk materiálu	obsahuje zmínku o zrádných slovech?	komentář
Adopce nablízko	http://www.adopcenablízko.cz/res/archive/1037/113371.pdf?seek=1306417866	web	čj	ANO	<p>krátký učební přehled bulharštiny zaměřený především na praxi (pro dobrovolníky, kteří se chystají do BG odjet), obsahuje základní slovní zásobu, naznačenou gramatiku, základní konverzační fráze a také zmínku o zrádných slovech:</p> <p>"Mnohá slova jsou v bulharštině podobná našim, mnohé lze odvodit např. z ruštiny, ačkoliv Bulhaři obvykle podobnost s ruštinou odmítají. Právě kvůli jisté podobnosti slovanských jazyků může dojít k nedorozuměním. Uvádíme několik příkladů:</p> <p>Безценен /bezccennen/ - neocenitelný, významný стол /stol/ - židle враг /vrag/ - nepřítel корист /korist/ - zisk, prospěch доволен /dovolen/ - spokojený змия /zmija/ - užovka (naše zmijs je пепелянка /pepeljanka/) яд /jad/ - zlost отрова /otrova/ - jed баща /bašta/ - otec брак /brak/ - manželství (ale je pravda, že tak mohou označovat také zmetek) година /godina/ - rok разход /razchod/ - výdaj, útrata самичка /samička/ - sama питомец /pitomec/ - chovanec jakéhokoliv ústavu позор /pozor/ - hanba, ostuda на право /na pravo/ - přímo (napravo je "на дясно /na djasno"/) скоро /skoro/ - rychle, brzo запомням /zapomnjam/ - pamatovat si рано /rano/ - brzo (ráno je "сутрин /sutrín"/)"</p>
Bálgarski sinonimen rečnik	NANOV, Ljuben. Bálgarski sinonimen rečnik. 2. prerab. i dop. izd. Sofija: Nauka i izkustvo, 1950, 684 s.	slovník	bj	NE	bulharsky, slovník synonym, nekomentuje ani v rozsáhlém úvodu mezijazykovou homonymii a paronymii, komentuje pouze bulharštinu
Bálgarski sinonimen rečnik	NANOV, Ljuben. Bálgarski sinonimen rečnik. 2. prerab. i dop. izd. Sofija: Nauka i izkustvo, 1950, 684 s.	slovník	bj	NE	slovník synonym, nekomentuje zrádná slova

Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

název učebního materiálu	citace ISO 690 či odkaz na materiál	typ učebního materiálu	jazyk materiálu	obsahuje zmínku o zrádných slovech?	komentář
Bulharská a česká publicistická frazeologie ve vzájemném srovnání.	Krejčí, Pavel. Bulharská a česká publicistická frazeologie ve vzájemném srovnání. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 100 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-210-4048-3.	lingv. odb. lit.	čj	NE	vydala MU, není ani učebnicí ani slovníkem, ale monografií Pavla Krejčího - zabývá se frazémy a idomy čj-bg, zajímavé, ale předmětem zájmu jsou synonyma, nikoliv problematika homonymie a paronymie
Bulharsko-český slovník	HORA, Karel a FRINTA, Antonín. Bulharsko-český slovník. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. 1070 s.	slovník	čj	NE	jen slovník, žádná předmluva s rozšiřujícími informacemi, zrádná slova také nekomentuje
Bulharština pro samouky	KUFNEROVÁ, Zlata. Bulharština pro samouky. 1. vyd. Praha, 1987. 334 s.	učebnice	čj	NE	nevěnuje mezijazykové homonymii žádnou pozornost, pouze v poslední lekci (str. 240) zmiňuje nejuživanější předložkové vazby rozdílné od češtiny (по моему - podle mého // на телефона - u telefonu // до виждане - na shledanou // от ден на ден - ze dne na den // в чест на - na počest // при добри условия - za dobrých podmínek
Bulharština pro samouky	Nikolaev N., Nikolaevová R., Hora K. Bulharština pro samouky. 4. vyd. Praha: SPN. 1977. 247 S.	učebnice	čj	NE	v úvodních cvičeních pracuje se slovy, která jsou mezijazykově synonymní - река, уста, мост, теле, летец, крава... oproti tomu však neupozorňuje na slova, která jsou v tomto ohledu zrádná!
Bulharština pro samouky (1. vyd.)	HORA, Karel, NIKOLAEV, Nikolaj a NIKOLAEVOVÁ, Růžena. Bulharština pro samouky. 1. vyd. Praha, 1964. 245 s.	učebnice	čj	NE	nezmiňuje zrádná slova
Bulharština pro samouky (2. vyd.)	HORA, Karel, NIKOLAEV, Nikolaj a NIKOLAEVOVÁ, Růžena. Bulharština pro samouky. 2. vyd. Praha, 1972. 245 s.	učebnice	čj	NE	nezmiňuje zrádná slova
Bulharština pro samouky (3. vyd.)	HORA, Karel, NIKOLAEV, Nikolaj a NIKOLAEVOVÁ, Růžena. Bulharština pro samouky. 3. vyd. Praha, 1975. 246 s.	učebnice	čj	NE	nezmiňuje zrádná slova

Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

název učebního materiálu	citace ISO 690 či odkaz na materiál	typ učebního materiálu	jazyk materiálu	obsahuje zmínku o zrádných slovech?	komentář
Bulharština pro samouky na gramofonových deskách	HORA, Karel. Bulharština pro samouky na gramofonových deskách: Příl. k učeb. Bulharština pro samouky. 1. vyd. Praha, 1971.	učebnice	čj	NE	tenká brožura ke gramofonovým deskám - zadání úkolů k učení a procvičování jazyka, nezmiňuje zrádná slova
Bulharština: cestovní konverzace	Bulharština: cestovní konverzace = Češko-bálgarski razgovornik. Dubicko: INFOA, 2004. 30 s. Český cestovatel 20. ISBN 80-7240-335-4.	slovník	čj	NE	cestovní konverzace - jen fráze, žádná gramatika, bez poznámky o zrádných slovech
Bulharština: konverzace	Bulharština: konverzace. 2. vydání. V Brně: Lingea, 2016. 320 stran. ISBN 978-80-7508-121-6	slovník	čj	NE	moderní zpracování, sekce "slovní zásoba", která ale neobsahuje zmínky o zrádných slovech. Info ke slovní zásobě: "Velké množství turcismů se dostalo v bulharštině slova přejatá z ruštiny, řečtiny, francouzštiny, němčiny a v poslední době hlavně z angličtiny" (str. 7) mezi jednotlivými sekcemi nejčastějších frází najdeme krátké "zajímavosti" nebo informační panely, které upozorňují na kulturní, historické či jazykové zajímavosti. Jeden z nich je označen jako "Leva - lev" (str. 134): "Bulharská peněžní jednotka není "jedno leva", ale "jeden lev" nebo "jeden leva". Bulharsky лев znamená lev." Sekce "gramatika" neobsahuje žádné komentáře ke zrádným slovům přestože má téměř 20 stran
Bulharština: praktický jazykový průvodce	MODLÍK, Tomáš et al. Bulharština: praktický jazykový průvodce: 3200 praktických vět, 5500 slovíček. Vyd. 1. Bučovice: RO-TO-M, 1998. 319 s. Jazyky. ISBN 80-85840-23-5.	slovník	čj	NE	kapesní formát A6, sekce "dorozumění", ve které není žádná zmínka o zrádných slovech
Bulharština: turistický slovník	Bulharština: turistický slovník. 1. vyd. Příbram: Vladimír Karpíšek, 2005. 226 s. ISBN 80-239-4914-4	slovník	čj	NE	kapesní vydání A6, oddíl "tématický přehled nejběžnějších konverzačních frází" a "nejčastěji používaná slova a výrazy"- žádná zmínka o zrádných slovech
Cvičebnice bulharštiny	Heřman, Sáva. Cvičebnice bulharštiny. 1. vyd. Praha: SPN. 1955. 171 S.	učebnice	čj	NE	jen prezenčně ve VKOL, nezmiňuje mezijazykovou homonymii ani paronymii -silně dobově poznamenána, v zákl. slovní zásobě: dělník, soudruh, zemědělské družstvo, zářící rudá hvězda, buržoazie atd. kapitola: Klement Gottwald (str. 31), str. 37: "Naučte se slovům generalissima Stalina, jimiž ukázal cestu k zachování míru: Мирът ще бъде запазен и заздравен, ако... -za rozbor by stála otázka propagandy a šíření ideologie skrze učebnice cizího jazyka

Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

název učebního materiálu	citace ISO 690 či odkaz na materiál	typ učebního materiálu	jazyk materiálu	obsahuje zmínku o zrádných slovech?	komentář
Česko-bulharská konverzace	ZIDARO-KOUNOVÁ, Sirma. Česko-bulharská konverzace. Ostrava: Montanex, 2006. 151 s. Jazykové slovníky. ISBN 80-7225-217-8	učebnice	čj	ANO	relativně nová, přehledně zpracovaná učebnice V úvodu (str. 11): "Tato příručka si neklade za cíl naučit plynně hovořit, ale alespoň trochu ulehčit turistovi jeho pobyt a pomoci mu dorozumět se v různých situacích, i v těch nepříjemných a obtížných, do nichž se může občas dostat." [...] "Součástí příručky je jak krásné historické pojednání o Bulharsku (To, co nevím o Bulharech a Bulharsku), tak i fonetická a gramatická část a dále některé jazykové rozdíly, kterých se musíme vyvarovat (Dobré rady nad zlato), jež si autorka dovolila představit v trochu humorné formě. Str. 14-19 jsou věnovány sekci "Dobré rady nad zlato" (výběr slov není nijak blíže komentován) "topím se" "divák" "pitomec" "rodina" "napravo" "hodina" "čas" "fen"/ "fenka" "zámek" "štír" „pozor“ rozdíly deka x gramy (v BG neznají míru deka - spíše kulturní, než jazyková odlišnost)"
Česko-bulharská konverzace	PROŠEK, Bohdan. Česko-bulharská konverzace. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961, 300 s.	slovník	čj	NE	česky, autor se narodil v BG, ale dále žil v ČSSR, mluví plynně oběma jazyky, mohl by komentovat mezijazyk. homonymii a paronymii, ale v úvodu tak nečiní zbytek klasický slovník
Česko-bulharská konverzace.	DRAGANOV, Nedjalko. Česko-bulharská konverzace. 1. vyd. Praha, 1982.	slovník	čj	NE	str. 3 - "hlavním cílem příručky je pomoci všem, kteří se chtějí a potřebují dorozumět s Bulhary v základních situacích turistického a společenského styku" - žádná zmínka o homonymech či paronymech, dílo očividně starší, fráze jsou dobově zatíženy, neaktuální
Česko-bulharská konverzace.	PROŠEK, Bohdan. Česko-bulharská konverzace. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, 300 s	slovník	čj	NE	kapesní slovník česko-bulharské konverzace, bez zmínek o zrádných slovech (obsahuje rozsáhlý úvod)

Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

název učebního materiálu	citace ISO 690 či odkaz na materiál	typ učebního materiálu	jazyk materiálu	obsahuje zmínku o zrádných slovech?	komentář
Česko-bulharský a bulharsko-český tematický slovník s úkoly na procvičování slovní zásoby	KREJČOVÁ, Elena. Česko-bulharský a bulharsko-český tematický slovník s úkoly na procvičování slovní zásoby: lexikální minimum ke státní závěrečné zkoušce. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 271 s. ISBN 978-80-210-6742-4.	slovník	čj	NE	přehledný slovník, neobsahuje informace o zrádných slovech
Česko-bulharský právní slovník	KREJČOVÁ, Elena. Česko-bulharský právní slovník. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 213 s. ISBN 978-80-210-7086-8.	slovník	čj	NE	nezmiňuje zrádná slova
Evropský tlumočník II	Evropský tlumočník II: střední a východní Evropa. 1. vyd. Dubicko: Infoa, 2003. 207 s. Cestujte s námi. ISBN 80-7240-245-5.	slovník	čj	NE	kapesní vydání A6, široce pojatý slovník, zahrnuje nejčastější slovní obraty v albánštině, bulharštině, estonštině, chorvatštině, litevštině, lotyštině, maďarštině, polštině, rumunštině, ruštině, slovenštině, slovinštině, ukrajinštině - je zřejmé, že při takovém množství překladů se není možné věnovat "marginálnímu" problému zrádných slov u jednoho z jazyků, příručka je určena jako překladový slovník / zrádná slova neobsahuje
Konverzace česko-bulharská	http://multiphrasebook.com/data/pdf/Bulharstina%20-%20konverzace.pdf	slovník	čj	NE	učební materiál speciálně vytvořený pro potřeby jazykové školy "Jazyková škola Mgr. Dana Čepková" - výuka bulharštiny, zmínky o zrádných slovech neobsahuje
Lingvio	Web http://lingvo.info/cs/lingvopedia/bulgarian	web	čj		humorný web přibližující specifika bulharského jazyka a reálií Bulharska, obsahuje např. jazykolamy, krátký přehled gramatiky, azbuku a podobně, neobsahuje komentář ke zrádným slovům (docela překvapivě!)
LOECSEN	https://www.loecsen.com/cs/naucitse-bulhar%C5%A1tina	web	čj	NE	aplikace k naučení bulharštiny, obsahuje konverzační témata, překlady a interaktivně zapojuje studujícího do procesu (např. žák zkouší zopakovat do mikrofonu slovo nebo slovní spojení) zrádná slova nekomentuje
Mluvnice jazyka bulharského	WAGNER, Jan. Mluvnice jazyka bulharského. 2., rozmnož. a přeprac. vyd. V Praze: A. Storch, 1883. 211 s.	lingv. odb. lit.	čj	NE	bez komentáře ke zrádným slovům, odborná literatura

Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

název učebního materiálu	citace ISO 690 či odkaz na materiál	typ učebního materiálu	jazyk materiálu	obsahuje zmínku o zrádných slovech?	komentář
Prepodavaneto na bǎlgarski ezik kato čužd v slavjanski i neslavjanski kontekst	KREJČOVÁ, Elena, ed. a KREJČÍ, Pavel, ed. Prepodavaneto na bǎlgarski ezik kato čužd v slavjanski i neslavjanski kontekst. 1. izd. Bǎrno: Porta Balkanica, 2010. 177 s., [3] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-904846-0-3	lingv. odb. lit.	bj	NE	- celě v bulharštině, sborník článků z mezinárodního setkání učitelů bulharštiny jakožto cizího jazyka "Преподаването на български език казо чужд в славянки и неславянски контекст", které se uskutečnilo 5. dubna 2010 na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. příspěvek od Margarity Rumenovy - Трудностите и особености на усвояването на българския правопис от чешки студенти, ve kterém se věnuje problémům a zvláštnostem, se kterými se potýkají čeští studenti, osvojující si pravopis bulharštiny. "У в текстове на студенти от последния курсове понякога се случва смесването на знаци от двете писмени системи - кирилицата и латиницата." - o zrádných slovech zde zmínka není
Přehled bulharské gramatiky	Přehled bulharské gramatiky [online]. In: www.jazykovy-koutek.cz, s. 1-15 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: http://www.jazykovy-koutek.cz/wp-content/P%C5%99ehled-bulharsk%C3%A9-gramatiky.pdf	učebnice	čj	NE	krátký přehled gramatiky bulharštiny, veřejně přístupné na webovém portálu, nesrovnává čj-bg v žádné z rovin (=ani lexikální), zcela bez zmínky o zrádných slovech
Příručka pro výuku bulharské stylistiky	KREJČOVÁ, Elena. Příručka pro výuku bulharské stylistiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 204 s. ISBN 978-80-210-7095-0	učebnice	čj	NE	nejedná se o učebnici pro studium cizího jazyka, ale o jazyk. příručku pro mgr. studenty, popisuje funkční styly
Slovník měrových jednotek	ŠINDELÁŘ, Václav. Slovník měrových jednotek: Devítijazyčný (čeština, ruština, bulharština, maďarština, němčina, polština, rumunština, franština, angličtina). [Praha], 1971.	slovník	čj	NE	nejedná se o učebnici, slovník (devítijazyčný)
Současná bulharština	VIDENOV, Michail. Současná bulharština: Kapitoly z jejího vývoje. Vyd. 1. Praha, 1978.	lingv. odb. lit.	čj	NE	nejedná se o učebnici bulharštiny, ale spíše odbornou literaturu, která může sloužit jako podpůrná při studiu - nezmiňuje zrádná slova, ale věnuje se vývoji (i společnému) bulharštiny, spíše diachronní pohled

Příloha č. 1 - Analýza učebních materiálů k výuce bulharštiny jako cizího jazyka

název učebního materiálu	citace ISO 690 či odkaz na materiál	typ učebního materiálu	jazyk materiálu	obsahuje zmínku o zrádných slovech?	komentář
Stručná mluvice bulharštiny	Kufnerová, Z. Stručná mluvnice bulharštiny. 1. vyd. Praha: Academia. 1990. 309 S.	jaz. příručka	čj	NE	str. 239 - nejvýznamnější rozdíly ve slovesné vazbě, zde upozorňuje na syntaktické rozdíly ve slovesných vazbách, např. připravovat se na, k = готвя се за, pečuje o= грижи се за, voní čím =мириши на... mezijazykovou homonymii nezmiňuje
Аз говоря български:	Аз говоря български: Български език за чужденци+ 2 CD, 2004, Фабер	učebnice	bj-aj	NE	bulharsko-anglická učebnice bulharštiny jako cizího jazyka, obsahuje 14 podrobných lekcí. V BG ji autorka práce využívala při jazykovém kurzu k výuce bulharštiny, v učebnici ani při výuce zrádná slova zmiňována nebyla, jen z autorčina popudu se k nim vyučující vyjádřila
Български език за чужденци	Български език за чужденци - Едно виртуално пътуване из България, Летера	učebnice	bj	NE	multimediální cd-kurz, zaměřený na dospělého studenta (tématika překračování státních hranic, procvičování označení dopravního značení atd.), rozsáhlý, bez zmínky o zrádných slovech, možnost nastavit český jazyk jako "přívodcovský"
Български език за чужденци.	Български език за чужденци. Начален курс, 2006, УИ "Св. Климент Охридски"	učebnice	bj	NE	obsáhlá, velmi gramaticky zaměřená učebnice bulharštiny, vydaná Univerzitou Klimenta Ochridského, bez zmínky o zrádných slovech, slovníková část bulharsko-anglická, jinak popisy i instrukce pouze bulharsky, označeno jako "общ курс" - celkový, vše-zahrnující, vč. CD, zrádná slova nekommentuje
Да общуваме на български	Да общуваме на български: Български език за чужденци. Втора част + CD, 2009	učebnice	bj	NE	velmi často využívaná učebnice bulharštiny, bez zmínky o zrádných slovech, relativně moderní zpracování (genderově však velmi stereotypní), rozčleněná do přehledných kapitol, vč. CD
Здравейте! (A1-A2)	Здравейте! Учебник по български език за чужденци А1 - А2 + CD, Нов български университет, 2016	učebnice	bj	NE	moderní učebnice, v první kapitole využity internacionalismy кафе, банка, спорт, футбол, хотел... učebnice využívá moderní grafické prvky a orientátory (značka FB, psaní e-mailu namísto dopisu a podobně), obsahuje také pasáže vtipů, v učebnici není žádná zmínka o zrádných slovech, jinak ale "uživatelsky přívětivá", vč. CD
Здравейте! (B1-B2)	Здравейте! Учебник по български език за чужденци B1-B2 + CD, Нов български университет, 2017	učebnice	bj	NE	moderní zpracování učebnice, navazuje na předchozí díl, bez zmínky o zrádných slovech, vč. CD
Учете български език	Учете български език. 1. част. София 2002.	učebnice	bj	NE	starší učebnice bulharštiny formátu A4, černobílá, bez zmínky o zrádných slovech, text pouze bulharsky, slovník bg>ang>fr>špa, řazení témat stand. - rodina, práce, doma a podobně
Учете български език	PETROVA, Stefka a . Učete bǎlgarski ezik. Pǎrvo nivo. 2. Sofia: Sofijski universitet "Sv. Kliment Ochridski", Departament za ezikovo obučenje - DEO (IČS), 2004, 263 s.	učebnice	bj-aj	NE	modernizované druhé vydání výše popsané učebnice, barevné provedení, zaměřeno gramaticky, bez zmínky o zrádných slovech, provedení (vč. instrukcí) v bulharštině, jen slovník na konci učebnice bulharsko-anglický, vč. CD

Příloha č. 2 – Výzkumné dvojice slov využití v dotazníku

Následující seznam představuje jednotlivá mezijazyková homonyma a paronyma užitá ve výzkumném dotazníku. Jelikož je jejich seznam totožný s výzkumem při příležitosti bakalářské práce autorky, využívá do přílohy práce tento již dříve zpracovaný soupis. Sloužit má k případnému doplnění pro čtenáře diplomové práce a pro jejich orientaci v konkrétních významech slov. Za výchozí zdroje překladu a výkladu slov jsou použity *Bulharsko-český slovník*¹ Karla Hory a kolektivu a pro českou výkladovou část pak *Slovník spisovné češtiny*² Františka Filipce a kolektivu. Předkládaný seznam je seřazen dle bulharské abecedy.

БЕЗЦЕНЕН – BEZCENNÝ

безценен, безцен neocenitelný, drahocenný

bezcenný *nicotný*

1. *jsoucí bez ceny, nehodnotný*: bezcenný dar
2. *bezvýznamný*: bezcenný život, důvod; to je pro mne bezcenné; *bezcenně* přísl.; *bezcnost*, -i ž

БОЛЕСТ – BOLEST

болест, стта, ž. nemoc, choroba

bolest, -i ž.

1. *nepříjemný tělesný pocit způsobený nemocí, zraněním ap.*: bolest hlavy, na prsou; prudká bolest; snášet, trpět bolest; omdlet bolestí
2. *pocit duševního utrpení, zármutek*: způsobit rodičům bolest; bolest nad ztrátou
3. *potíž, svízeľ, nepříjemnost, nesnáz, starost 1, trampota*: překonávat bolesti života

БРЗО – BRZO

брзо rychle, spěšně

brzo, brzy přísl.

1. *zkrátka, zanedlouho*: přijď zas brzo
2. *časně* (× *pozdě* 2): vstát brzo ráno; dítě se narodilo brzo; je na to příliš brzo *je to předčasně*; ve spoj. brzo — brzo v platn. sp. souř. sluč.: brzo přelo, brzo bylo hezky; *brzičko* přísl. expr. *velmi brzo*

¹ HORA, Karel a FRINTA, Antonín. *Bulharsko-český slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. 1070 s.

² ČERVENÁ, Vlasta a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky: [studentské vydání]*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2006. 647 s. ISBN 80-200-1446-2.

ВОНИ – VONÍ

ВОНИ, ВОНЯ verb. zápach, puch, smrad

voní, inf. vonět verb.

1. *vydávat vůni*: mateřídouška voní

2. *být naplněn vůní*: neos. v lese to vonělo po houbách

3. *čichat a vnímat vůni*: vonět ke květinám

4. *činit voňavým*: vonět prádlo

♦ něco (práce, učení, kázeň) mu nevoní hovor. expr. *nelíbí se mu to, je mu to nepříjemné*

ГОДИНА – HODINA

година ž. rok

hodina, -y ž.

1. *časový úsek 60 minut*: den má 24 hodin; jet rychlostí 60 km za hodinu

2. *dovršená doba 60 minut označená na hodinách*: přišel ve dvě hodiny po půlnoci, odpoledne; kolik je hodin?; v (n. o) hodině dvanácté, přen. *v poslední chvíli*

3. *doba (zhruba 60 minut) pravidelně určená k jisté činnosti; činnost v této době vykonávaná*: hodina zpěvu, dějepisu; rozvrh hodin; vyučovací, pracovní hodina; přesčasové hodiny; taneční hodiny *kurz tance*; úřední hodiny

4. *časový údaj o době něj. děje, chvíle, okamžik*: hodina příchodu; stalo se to v nočních hodinách

♦ hovor. dostat na hodinu výpověď, být propuštěn na hodinu *okamžitě*;

*hodinový*¹ příd.: hodinové zpoždění; hodinová mzda *za odpracované hodiny*;

hodinka, -y ž zdrob. expr. *k 1, 4*: před půl hodinkou; — hodinka smrti

♦ držet černou hodinku *večer potmě besedovat*; poslední hodinka *umírání, smrt*

ДИВАК – DIVÁK

дивак, дивакът m. divoch, přen. nevzdělanec, neotesanec

divák, -a m. *kdo přihlíží něj. představení ap.*: filmoví, televizní, sportovní diváci;

divácký příd.

НАПРАВО – NAPRAVO

направо přímo, rovně, bez okliky, bez okolků

направо přísl. vpravo (× nalevo)

1. *na pravou stranu; po pravé straně*: odbočit napravo *doprava*; — napravo od okna *vpravo*

2. *na pravém polit. křídle; v jeho směru, duchu*: skončil napravo

♦ neohlížet se (ani) nalevo (ani) napravo *jít, jednat přímočaře*

ПАК – ПАК

пак přísl. opět, znovu, zase, přesto, přece jen

пак přísl. *potom*

1. (*časově*) *později*: odpočinul si, pak se dal do práce

2. (*místně*) *dále 1*: v ulici je mlékárna, pak řeznictví

□ пак sp. souř. *potom*

1. důsl. *tedy, tak 1*: je-li to nutné, pak to udělám

2. sluč. *a 1*: jede Jan, pak Karel a Eva

3. odpor. zast. *ale 1, avšak*: způsob pak, jak bylo hodnocení provedeno, je nevhodný

□ пак část. cit. *s význ.*

1. *varování, pohrůžky, jen 2, potom*: pak se zas hádejte!

2. *rozhořčení, posměchu, potom*: pak se člověk nemá zlobit!

3. *zdůraznění*: kniž. je-li pak to pravda!; běžně ve spoj. a pak (s pauzou) *s význ. stupň.*: nic nezná a pak — je líný

ПОДВОДНИЦА – PODVODNICE

подводница, подводник *ž. / m.* ponorný člun, ponorka

podvodnice, podvodník *ž. / m.* *kdo se dopouští podvodu*: daňový, sňatkový

podvodník; lhář a podvodník;

ПОЗОР – POZOR

позор, -рът *m.* hanba, ostuda, potupa

pozor, -u *m.*

1. kniž. *pozornost 1, 2*: věc hodná pozoru

2. *zákl. voj. a tělocvičný postoj*: stát v pozoru; četo, pozor! *povel k zaujetí tohoto postoje*

♦ dá(va)t pozor na dítě, na mléko *dohlédnout 2, dohlížet, dozírat*; dávat pozor na chodce, na vozovku *opatrně ho, ji sledovat*; d(áv)ej na něho pozor, jak to dělá; dávej pozor při vyučování *pozorně ho, je sleduj*; (dej) pozor, ať to nerozbiješ; měj se (před ním) na pozoru *bud' opatrný*

СКОРО – SKORO

скоро přísl. rychle, brzy, záhy, spěšně

skoro přísl. *vyj. přibližnost, téměř, málem, bezmála*: vidíme se skoro každý den; je to skoro totéž *přibližně*; skoro nejedl *velmi málo jedl*

□ **skoro** část. *zdůraz. s význ. nejistoty*: skoro bych vám to neradil

УЖАС – ÚŽAS

ужас, ужаси *m.* hrůza, úděs, strach

úžas, -u *m.* *silné překvapení, údiv*: pozorovat s úžasem; stát v němém úžasu; stavba budící úžas

ФЕН – FÉN

фен, фенът	m.	fanoušek, Феновете на “Бийтълс” – Fanoušci Beatles. ³
fén, -u	m.	elektr. vysoušeč vlasů: sušit si vlasy fénem

ФЛАШКА – FLAŠKA

флашка (ж.) 1. flesh disk <nesp.>⁴

flaška, -y ž <nesp.> ob. láhev: flaška od piva;
flaštička, -y ž zdrob.

ЧАС – ČAS

час, часът, часовете	m.	hodina
čas, -u	m.	

1. *posloupnost splývajících okamžiků (měřená roky, dny atd.):* čas plyne, mijí, utíká, letí; marx. filoz. *způsob existence hmoty vyj. trvání bytí i posloupnost jeho změn*

2. *(určitá i blíže neurčená) doba:* po čase, za čas (i začas) se vrátil; je toho času na dovolené; poslední čas je nesvůj

3. *doba k vykonání něčeho:* čas k jídlu, na učení; všechno má svůj čas; je dost času; je na čase, aby ...; nejvyšší čas jít; dělat přes čas (i přesčas) *nad povinnou pracovní dobu;* trávit volný čas

4. *volná doba:* (ne)mít čas pro, na někoho, něco; mít dost času; udělat si čas

5. *časy pomn. poměry 5, okolnosti, život 8, doba:* těšit se na lepší časy

6. *počasí:* snášet čas i nečas *pohodu i nepohodu;* expr. to je psí čas *nepohoda*

7. *určení času podle poledníků:* místní, greenwickský, středoevropský, východoevropský čas; přesný, správný čas

8. *počet časových jednotek potřebných k jistému výkonu:* měřit čas závodníka; výrobní čas (stroje)

9. *jaz. mluvn. kategorie označ. vztah děje k okamžiku projevu n. k jistému ději:* čas přítomný, minulý, budoucí; souslednost časů

♦ *blýská se na časy bude pěkné počasí;* čas jsou peníze (pořek.); čas od času *občas;* dočkej času jako husa klasu (pořek.); svého času *kdysi;* (hlodá na tom) zub času *(projevuje se na tom) stárnutí, chátrání;*

časový příd.: časový údaj; časová tiseň; časový signál *oznamující přesný čas;* — časový námět *aktuální;* — jaz. příslovečná věta časová;

časově přísl.: časově omezený úsek *vzhledem k času;*

časovost, -i ž: časovost výzvy *aktuálnost*

³ slovo nebylo ve slovníku nalezeno, přestože je v jazykovém úzu zakořeněno, nalézt ho můžeme také v elektronickém slovníku (dostup. na www.talkoven.onlinerechnik.com), fakt, že ve slovníku termín není obsažen může souviset s rokem jeho vydání – 1959 a související menší frekvencí slova „fanoušek“ v tomto období

⁴ slovo nebylo ve slovníku nalezeno, přestože je v jazykovém úzu zakořeněno, především u mlůvy mladší generace (empiricky zjištěno), nespisovně užíváno jako flesh disk, český ekvivalent nesp. „fleška“

ЧЕШЕ СЕ – ČEŠE SE

чеше се, чеша škrábatí, česat (ovoce), hřebelcovat, čechrat

česat

1. *hřebenem ap. upravovat (vlasy aj.):* česat (si) vlasy; česat dítě; česat se před zrcadlem; česat koním hřívu

2. *upravovat (vlasy) do něj. účesu, tvaru:* česat si pěšinku

3. *trháním sklízet, sbírat:* česat ovoce, chmel

4. *trháním zbavovat plodů, očesávat:* česat jabloň;

česaný příd. k 1, 3: text. česaná příze

Příloha č. 3 - Výsledky výzkumného dotazníku “Pletou se Vám slova, která v češtině i bulharštině znějí stejně?”

Výzkumný dotazník byl zpřístupněn v období 20. února až 20. března 2018 a v daném období se do výzkumu zapojilo celkem 74 respondentů. Níže jsou uvedeny všechny výsledky z výzkumu vzešlé, které mohou odborné i laické veřejnosti sloužit dále k užívání.

Zadání výzkumných otázek:

Otázka č. 1: škála odpovědí 1–4, přičemž 1=bulharský jazyk ovládám velmi dobře, 2=bulharský jazyk ovládám spíše dobře, 3=bulharský jazyk ovládám spíše špatně a 4=bulharský jazyk ovládám spíše špatně

Otázky č. 2–48: vždy první z trojice dotazů dle nabízených možností (překlad bulharského slova či slovního spojení), druhá otázka na škále 1–5, přičemž 1=velmi snadné a 5=velmi obtížné, třetí výzkumná otázka na škále 1–5, přičemž 1=vůbec mě nemátl a 5=velmi mě mátl

Otázky č. 49–56: sociodemografické otázky vždy dle nabízených možností odpovědí, poslední otázka s možnostmi: sám/sama s pomocí internetu nebo s učebnicí pro samouky, od přátel, známých, rodiny, navštěvoval/a jsem jazykový kurz (v Bulharsku), navštěvoval/a jsem jazykový kurz (v České republice), cíleně jsem se jazyk neučil/a a otevřená možnost “jiné”, do které mohli respondenti zapisovat vlastní odpovědi.

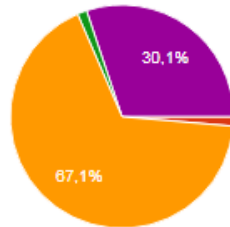
Jak byste ohodnotil/a svoji znalost bulharského jazyka?

bulharský jazyk ovládám velmi dobře	23	33.3 %
bulharský jazyk ovládám spíše dobře	20	29 %
bulharský jazyk ovládám spíše špatně	19	27.5 %
bulharský jazyk ovládám velmi špatně	7	10.1 %

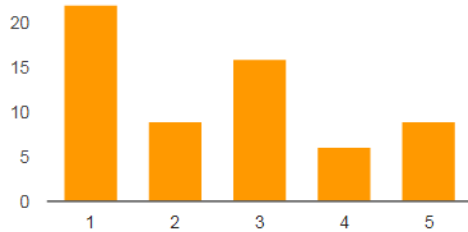
ЧЕШЕ СЕ – ЧЕШЕ СЕ

Označte prosím správný překlad slovního spojení "ЧЕШЕ СЕ" do českého jazyka.

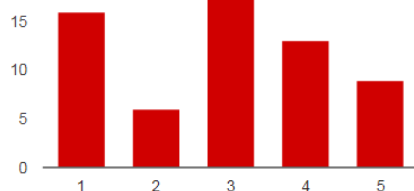
obléká se	0	0 %
upravuje si vlasy	1	1.4 %
škrábe se, drbe se	49	67.1 %
kývá se	1	1.4 %
NEVÍM	22	30.1 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ЧЕШЕ СЕ“ v bulharštině

velmi snadné: 1	22	35.5 %
2	9	14.5 %
3	16	25.8 %
4	6	9.7 %
velmi obtížné: 5	9	14.5 %

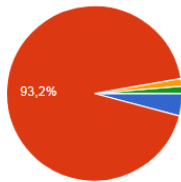
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ЧЕШЕ СЕ“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemá: 1	16	25.8 %
2	6	9.7 %
3	18	29 %
4	13	21 %
velmi mě má: 5	9	14.5 %

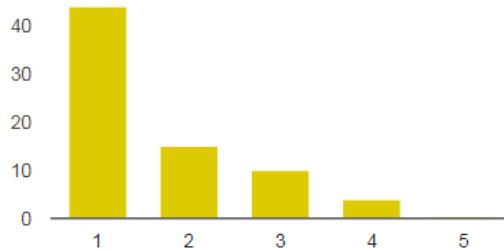
УЖАК – ÚŽAS

Označte prosím správný překlad slova "УЖАК" do českého jazyka.

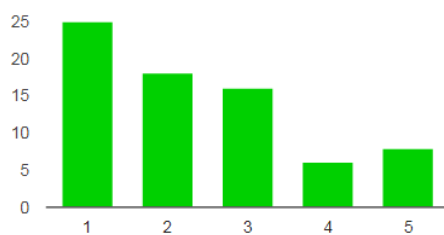
údiv	3	4.1 %
hrůza, děs	68	93.2 %
úkaz, zjev	1	1.4 %
krása	1	1.4 %
NEVÍM	0	0 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „УЖАК“ v bulharštině

velmi snadné: 1	44	60.3 %
2	15	20.5 %
3	10	13.7 %
4	4	5.5 %
velmi obtížné: 5	0	0 %

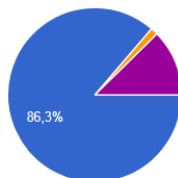
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „УЖАК“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	25	34.2 %
2	18	24.7 %
3	16	21.9 %
4	6	8.2 %
velmi mě mátl: 5	8	11 %

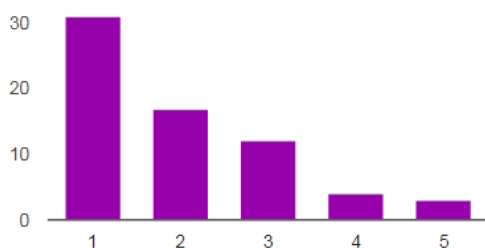
БОЛЕСТ – BOLEST

Označte prosím správný překlad slova "БОЛЕСТ" do českého jazyka.

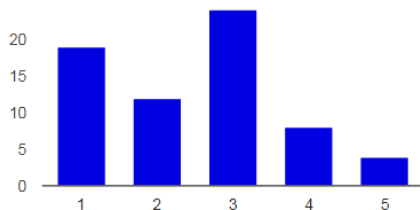
choroba	63	86.3 %
nepříjemnost	0	0 %
bláznovství	1	1.4 %
strach	0	0 %
NEVÍM	9	12.3 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „БОЛЕСТ“ v bulharštině

velmi snadné: 1	31	46.3 %
2	17	25.4 %
3	12	17.9 %
4	4	6 %
velmi obtížné: 5	3	4.5 %

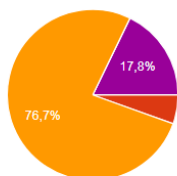
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „БОЛЕСТ“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemá: 1	19	28.4 %
2	12	17.9 %
3	24	35.8 %
4	8	11.9 %
velmi mě mátl: 5	4	6 %

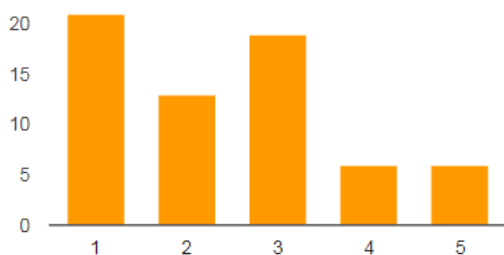
ДИВАК – DIVÁK

Označte prosím správný překlad slova "ДИВАК" do českého jazyka.

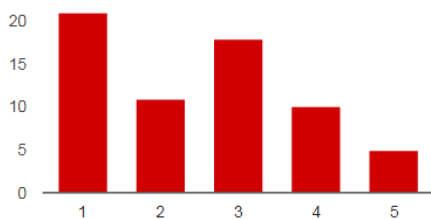
dlouhán - vysoký člověk	0	0 %
sledující, divák	4	5.5 %
divoch	56	76.7 %
divan	0	0 %
NEVÍM	13	17.8 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ДИВАК“ v bulharštině

velmi snadné: 1	21	32.3 %
2	13	20 %
3	19	29.2 %
4	6	9.2 %
velmi obtížné: 5	6	9.2 %

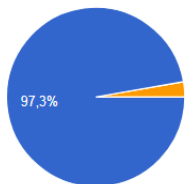
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ДИВАК“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	21	32.3 %
2	11	16.9 %
3	18	27.7 %
4	10	15.4 %
velmi mě mátl: 5	5	7.7 %

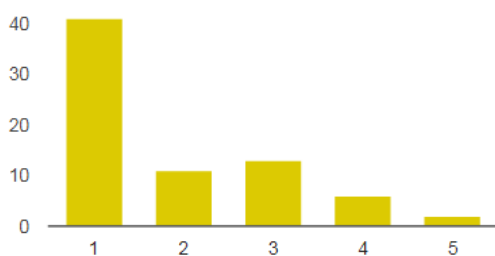
ГОДИНА – HODINA

Označte prosím správný překlad slova "ГОДИНА" do českého jazyka.

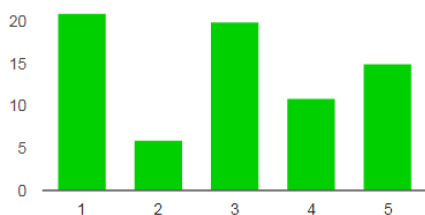
rok	71	97.3 %
měsíc	0	0 %
hodina	2	2.7 %
minuta	0	0 %
NEVÍM	0	0 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ГОДИНА“ v bulharštině

velmi snadné: 1	41	56.2 %
2	11	15.1 %
3	13	17.8 %
4	6	8.2 %
velmi obtížné: 5	2	2.7 %

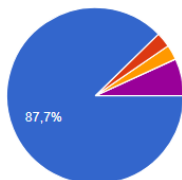
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ГОДИНА“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	21	28.8 %
2	6	8.2 %
3	20	27.4 %
4	11	15.1 %
velmi mě mátl: 5	15	20.5 %

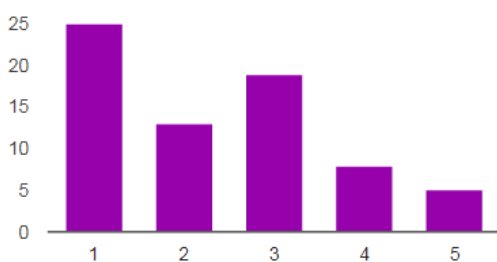
ВОНИ – VONÍ

Označte prosím správný překlad slova "ВОНИ" do českého jazyka.

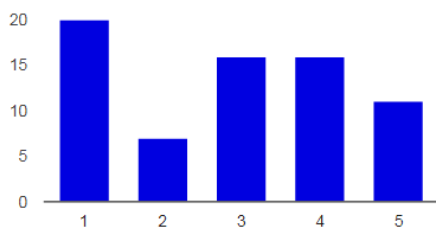
zapáchá, smrdí	64	87.7 %
zájmeno "oni"	2	2.7 %
voní, vydává libou vůni	2	2.7 %
volný	0	0 %
NEVÍM	5	6.8 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ВОНИ“ v bulharštině

velmi snadné: 1	25	35.7 %
2	13	18.6 %
3	19	27.1 %
4	8	11.4 %
velmi obtížné: 5	5	7.1 %

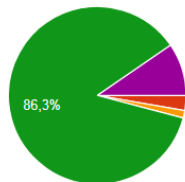
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ВОНИ“ mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	20	28.6 %
2	7	10 %
3	16	22.9 %
4	16	22.9 %
velmi mě mátl: 5	11	15.7 %

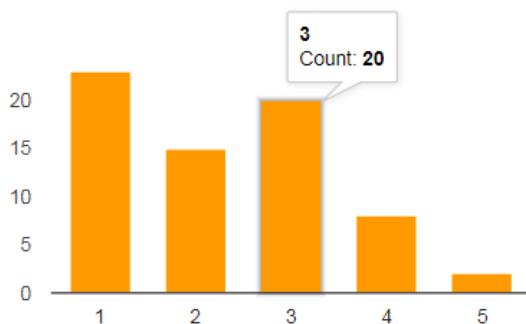
ПАК – PAK

Označte prosím správný překlad slova "ПАК" do českého jazyka.

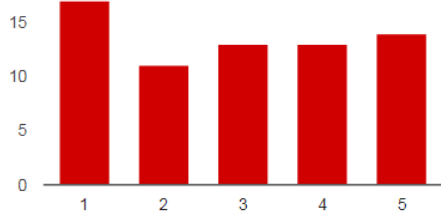
vždy	0	0 %
později	2	2.7 %
nikdy	1	1.4 %
zase, opět	63	86.3 %
NEVÍM	7	9.6 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ПАК“ v bulharštině

velmi snadné: 1	23	33.8 %
2	15	22.1 %
3	20	29.4 %
4	8	11.8 %
velmi obtížné: 5	2	2.9 %

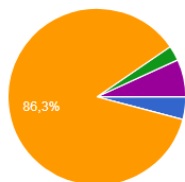
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ПАК“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	17	25 %
2	11	16.2 %
3	13	19.1 %
4	13	19.1 %
velmi mě mátl: 5	14	20.6 %

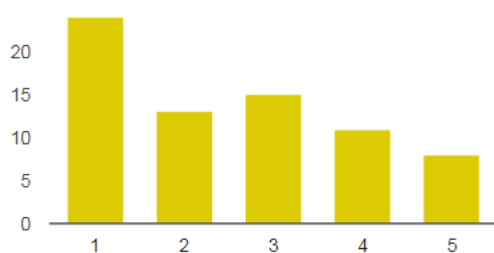
ΠΟΖΟΡ – POZOR

Označte prosím správný překlad slova "ΠΟΖΟΡ" do českého jazyka.

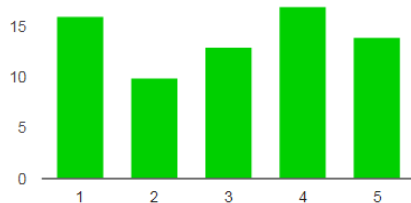
pozornost, dohlížet na...	3	4.1 %
zátop	0	0 %
hanba, ostuda	63	86.3 %
pochvala	2	2.7 %
NEVÍM	5	6.8 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ΠΟΖΟΡ“ v bulharštině

velmi snadné: 1	24	33.8 %
2	13	18.3 %
3	15	21.1 %
4	11	15.5 %
velmi obtížné: 5	8	11.3 %

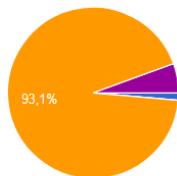
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ΠΟΖΟΡ“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	16	22.9 %
2	10	14.3 %
3	13	18.6 %
4	17	24.3 %
velmi mě mátl: 5	14	20 %

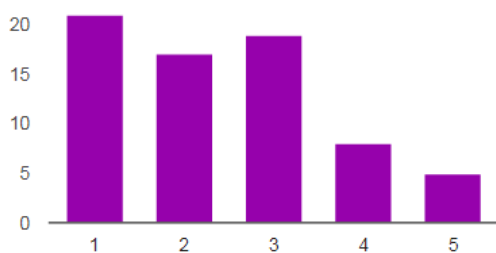
CKOPO – SKORO

Označte prosím správný překlad slova "CKOPO" do českého jazyka.

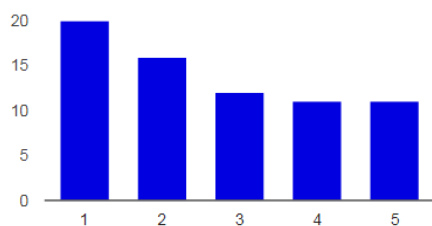
určitě	1	1.4 %
téměř	0	0 %
brzy	67	93.1 %
nikdy	0	0 %
NEVÍM	4	5.6 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „CKOPO“ v bulharštině

velmi snadné: 1	21	30 %
2	17	24.3 %
3	19	27.1 %
4	8	11.4 %
velmi obtížné: 5	5	7.1 %

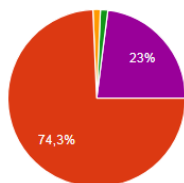
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „CKOPO“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	20	28.6 %
2	16	22.9 %
3	12	17.1 %
4	11	15.7 %
velmi mě mátl: 5	11	15.7 %

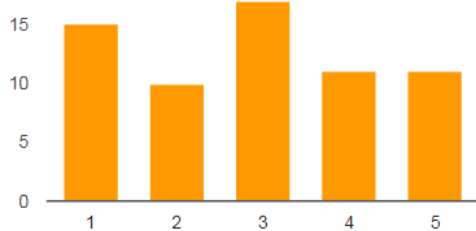
БЕЗЦЕНЕН – BEZCENNÝ

Označte prosím správný překlad slova "БЕЗЦЕНЕН" do českého jazyka.

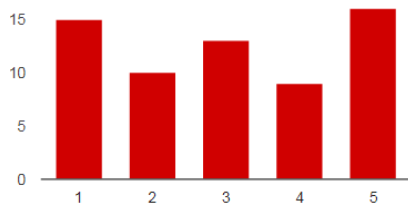
bezzubý	0	0 %
nevyčísitelné hodnoty	55	74.3 %
bezcílný	1	1.4 %
oloupený	1	1.4 %
NEVÍM	17	23 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova "БЕЗЦЕНЕН" v bulharštině

velmi snadné: 1	15	23.4 %
2	10	15.6 %
3	17	26.6 %
4	11	17.2 %
velmi obtížné: 5	11	17.2 %

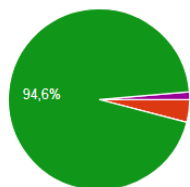
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „БЕЗЦЕНЕН“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	15	23.8 %
2	10	15.9 %
3	13	20.6 %
4	9	14.3 %
velmi mě mátl: 5	16	25.4 %

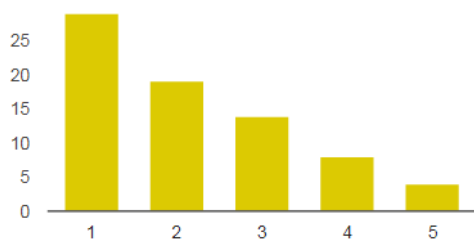
БРЗО – BRZO

Označte prosím správný překlad slova "БРЗО" do českého jazyka.

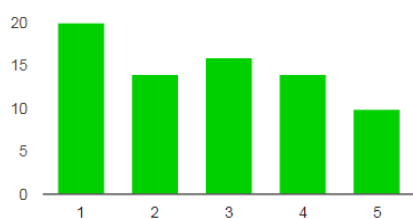
hodně	0	0 %
časné	3	4.1 %
zpět	0	0 %
rychle	70	94.6 %
NEVÍM	1	1.4 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „БРЗО“ v bulharštině

velmi snadné: 1	29	39.2 %
2	19	25.7 %
3	14	18.9 %
4	8	10.8 %
velmi obtížné: 5	4	5.4 %

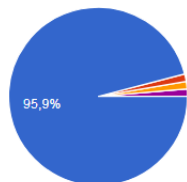
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „БРЗО“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemát: 1	20	27 %
2	14	18.9 %
3	16	21.6 %
4	14	18.9 %
velmi mě mátl: 5	10	13.5 %

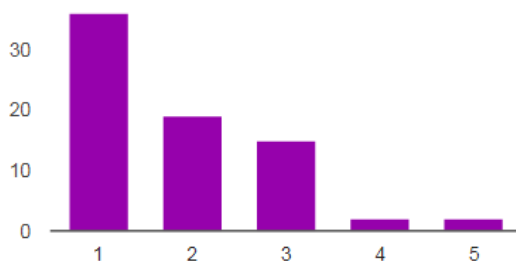
ЧАС – ČAS

Označte prosím správný překlad slova "ЧАС" do českého jazyka.

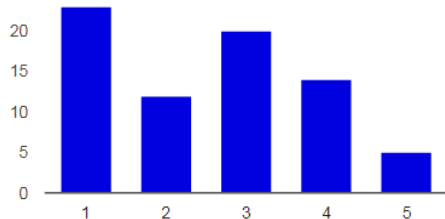
hodina	71	95.9 %
čas	1	1.4 %
budík	1	1.4 %
den	0	0 %
NEVÍM	1	1.4 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ЧАС“ v bulharštině

velmi snadné: 1	36	48.6 %
2	19	25.7 %
3	15	20.3 %
4	2	2.7 %
velmi obtížné: 5	2	2.7 %

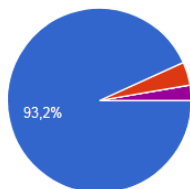
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ЧАС“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	23	31.1 %
2	12	16.2 %
3	20	27 %
4	14	18.9 %
velmi mě mátl: 5	5	6.8 %

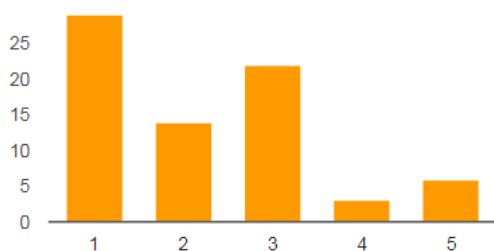
НАПРАВО – NAPRAVO

Označte prosím správný překlad slova "НАПРАВО" do českého jazyka.

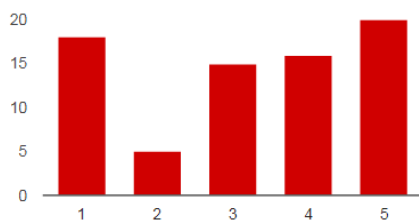
rovně	69	93.2 %
doprava	3	4.1 %
doleva	0	0 %
zpátky	0	0 %
NEVÍM	2	2.7 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „НАПРАВО“ v bulharštině

velmi snadné: 1	29	39.2 %
2	14	18.9 %
3	22	29.7 %
4	3	4.1 %
velmi obtížné: 5	6	8.1 %

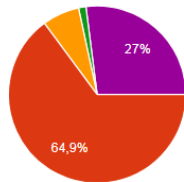
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „НАПРАВО“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemá: 1	18	24.3 %
2	5	6.8 %
3	15	20.3 %
4	16	21.6 %
velmi mě mátl: 5	20	27 %

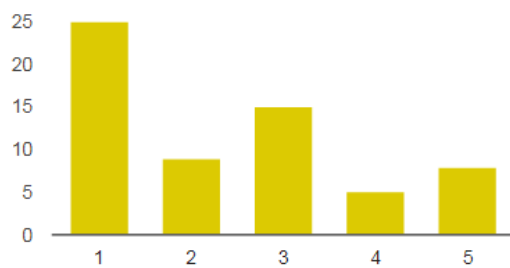
ФЕН – FÉN

Označte prosím správný překlad slova "ФЕН" do českého jazyka.

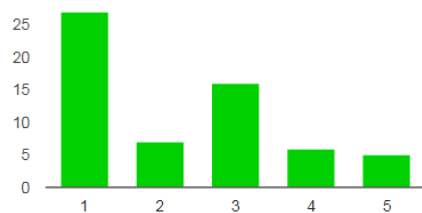
fenka	0	0 %
fanoušek	48	64.9 %
fén	5	6.8 %
flétna	1	1.4 %
NEVÍM	20	27 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ФЕН“ v bulharštině

velmi snadné: 1	25	40.3 %
2	9	14.5 %
3	15	24.2 %
4	5	8.1 %
velmi obtížné: 5	8	12.9 %

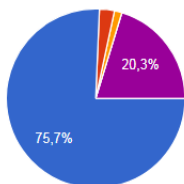
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ФЕН“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	27	44.3 %
2	7	11.5 %
3	16	26.2 %
4	6	9.8 %
velmi mě mátl: 5	5	8.2 %

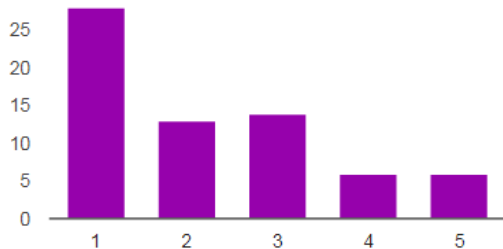
ФЛАШКА – FLAŠKA

Označte prosím správný překlad slova "ФЛАШКА" do českého jazyka.

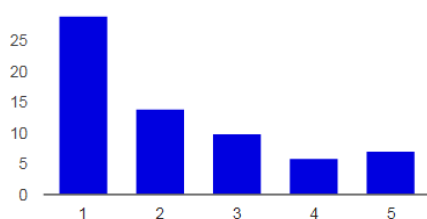
flesh-disk	56	75.7 %
láhev	2	2.7 %
náplast	1	1.4 %
pokuta	0	0 %
NEVÍM	15	20.3 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova „ФЛАШКА“ v bulharštině

velmi snadné: 1	28	41.8 %
2	13	19.4 %
3	14	20.9 %
4	6	9 %
velmi obtížné: 5	6	9 %

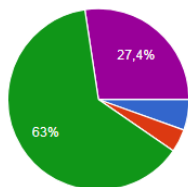
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova „ФЛАШКА“, mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	29	43.9 %
2	14	21.2 %
3	10	15.2 %
4	6	9.1 %
velmi mě mátl: 5	7	10.6 %

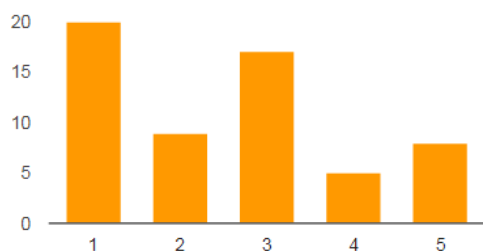
ПОДВОДНИЦА – PODVODNICE

Označte prosím správný překlad slova "ПОДВОДНИЦА" do českého jazyka.

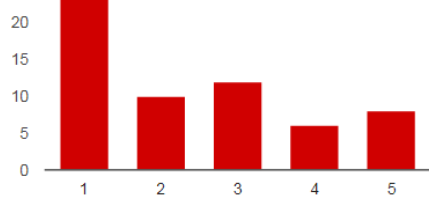
potapečka	4	5.5 %
žena-podvodník	3	4.1 %
chobotnice	0	0 %
ponorka	46	63 %
NEVÍM	20	27.4 %

Označte na stupnici, nakolik pro Vás bylo obtížné naučit se význam slova "ПОДВОДНИЦА" v bulharštině

velmi snadné: 1	20	33.9 %
2	9	15.3 %
3	17	28.8 %
4	5	8.5 %
velmi obtížné: 5	8	13.6 %

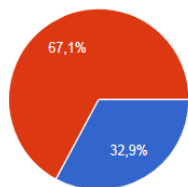
Nyní označte na stupnici, nakolik Vás při tom, když jste se učil/a význam slova "ПОДВОДНИЦА", mátl jeho význam v češtině

vůbec mě nemátl: 1	24	40 %
2	10	16.7 %
3	12	20 %
4	6	10 %
velmi mě mátl: 5	8	13.3 %

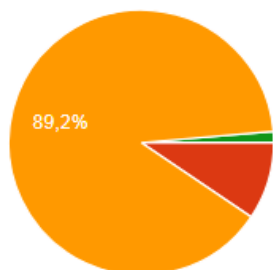
Sedm dotazů na závěr

Jaké je Vaše pohlaví?

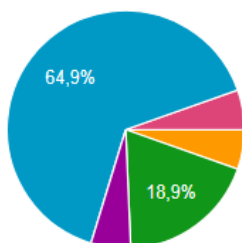
Muž	24	32.9 %
Žena	49	67.1 %

Jaký je Váš věk?

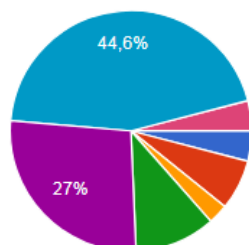
0—14 let	0	0 %
15—24 let	7	9.5 %
25—65 let	66	89.2 %
66 a více let	1	1.4 %

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

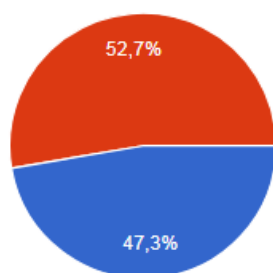
bez vzdělání	0	0 %
základní	0	0 %
střední odborné bez maturity	4	5.4 %
maturita	14	18.9 %
vyšší odborné	4	5.4 %
bakalářské / magisterské	48	64.9 %
doktorské	4	5.4 %

Pobýváte trvale na území Bulharska?

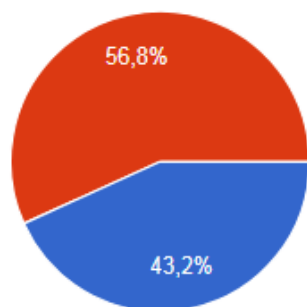
ano, méně než 3 měsíce	3	4.1 %
ano, 3—12 měsíců	5	6.8 %
ano, 1—2 roky	2	2.7 %
ano, 3—5 let	8	10.8 %
ano, více než 6 let	20	27 %
ne, žiji v České republice	33	44.6 %
JINÉ	3	4.1 %

Potřebujete k výkonu svého zaměstnání/studiu aktivní znalost bulharštiny?

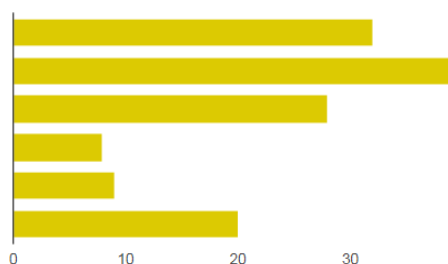
ANO	35	47.3 %
NE	39	52.7 %

Žijete v domácnosti, ve které se hovoří česky i bulharsky?

ANO	32	43.2 %
NE	42	56.8 %

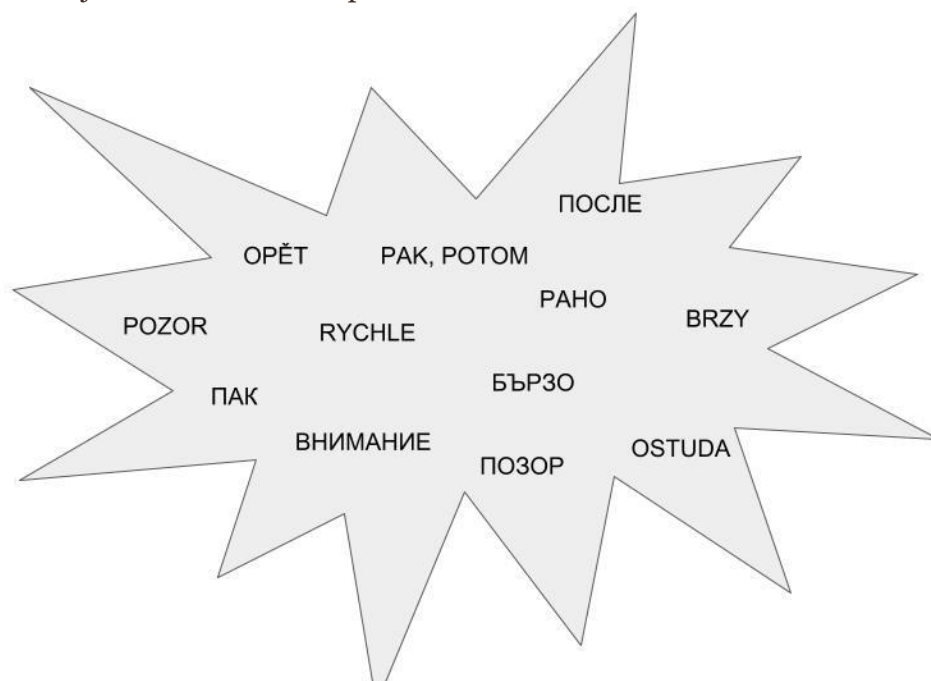
Jakým způsobem jste se učil/a bulharský jazyk?

sám/sama s pomocí internetu nebo s učebnicí pro samouky	32	43.2 %
od přátel, známých, rodiny	39	52.7 %
navštěvoval/a jsem jazykový kurz (v Bulharsku)	28	37.8 %
navštěvoval/a jsem jazykový kurz (v České republice)	8	10.8 %
cíleně jsem se jazyk neučil/a	9	12.2 %
Ostatní	20	27 %

Nenechte se zradit zrádnými slovy aneb пак není пак

Cvičení č. 1 – Spojte slova podle správného překladu. Ve dvojicích můžete následně výsledky porovnat. Dělalí vám některá slova potíží? Proč?

Cvičení č. 2 - Vymyslete větu v bulharštině obsahující níže uvedená slova. Do jedné věty (či souvětí) zakomponujte vždy překlady obou slov.

ROK a HODINA - _____

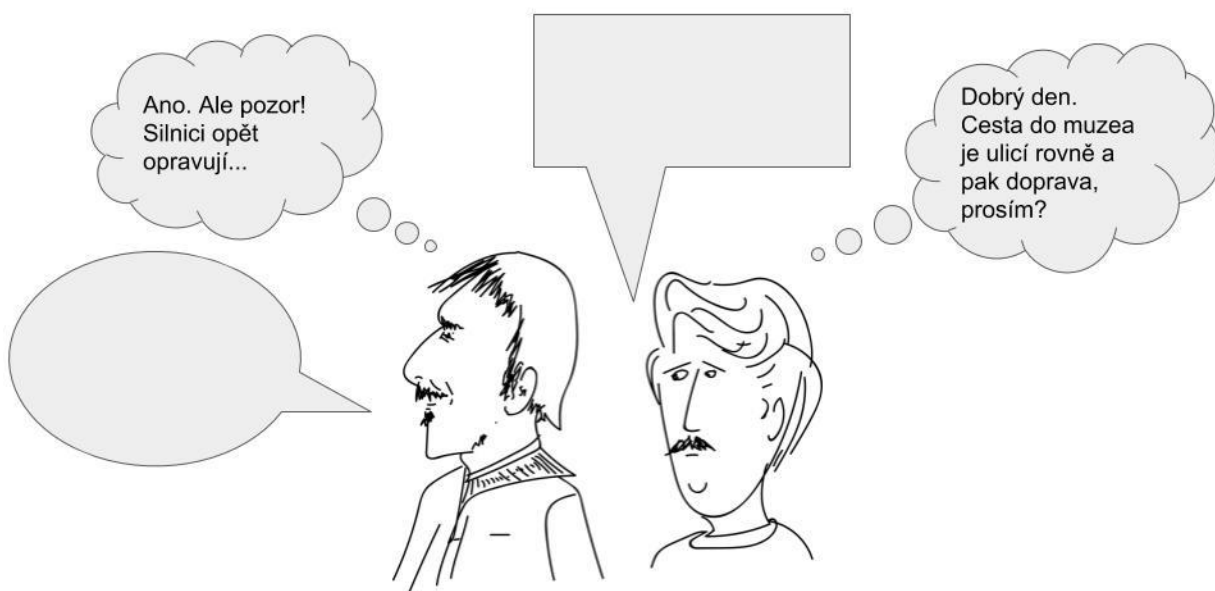
ROVNĚ a DOLEVA - _____

HODINA a BUDÍK - _____

BRZY a RÁNO - _____

Пříloha č. 4 – Výukový materiál

Cvičení č. 3 – Doplňte bulharský překlad vět, které si pánové zatím jen myslí v hlavě.

Cvičení č. 4 – Zkuste za 1 minutu vymyslet a zapsat co nejvíce bulharských slov, která v překladu do českého jazyka mohou mást svojí formou (znějí či vypadají podobně, ale znamenají něco jiného). Porovnejte se spolužáky.

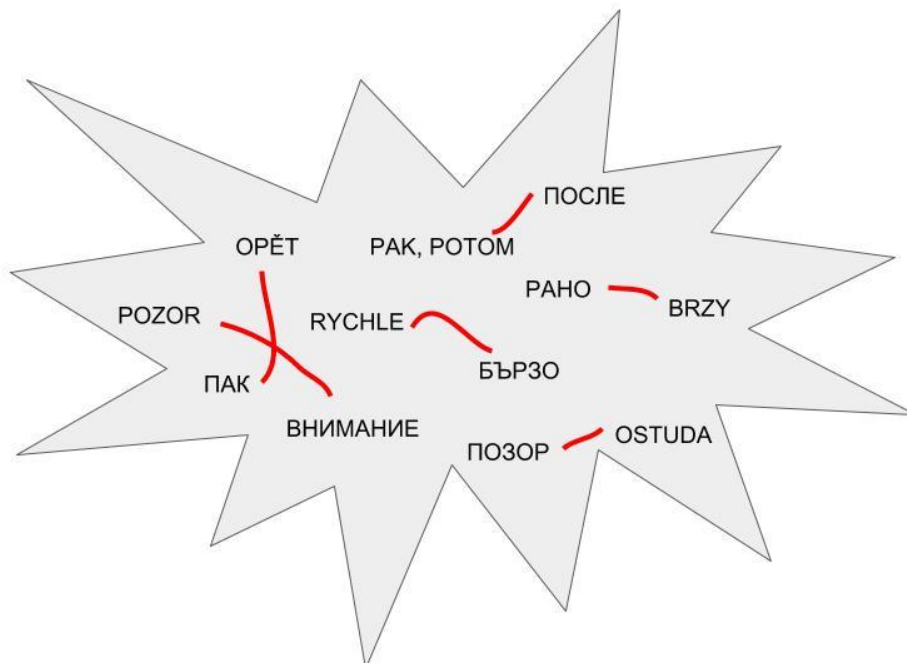
Cvičení č. 5 – Najděte v textu nesmyslně umístěná slova a opravte je za logičtější.

Вчера беше ужасен ден. Рано станах късно. Нямах час за закуска, само кафето них в колата. На кръстовище забравих да завия направо.

Позор! Друга кола почти ме удари. Пак, най-накрая успях да дойда за работа. Беше година по-късно... Ужасно началото на деня.

Příloha č. 4 – Výukový materiál – klíč

Cvičení č. 1 – definitivní podoba řešení

Cvičení č. 2 – Návrh řešení....

ROK a HODINA - Работя за бригада през цялата година, работих вече 18 часа!

ROVNĚ a DOLEVA - Къщата ни е наблизо - идвай направо и после забий два пъти надясно.

HODINA a BUDÍK - Днес будилникът ми ме събуди в 6:20 часа..

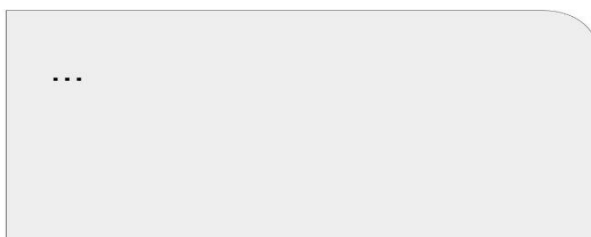
BRZY a RÁNO - Утре сутринта той ще се обличе скоро, иска да ходи на училище рано.

Příloha č. 4 – Výukový materiál – klíč

Cvičení č. 3 – Definitivní podoba řešení, je však možné tolerovat odchylky v tvorbě vět.

Cvičení č. 4 – Dle studentů, vhodné je společně slova okomentovat, vysvětlit významy, příp. zapsat do sešitu

Cvičení č. 5 – Definitivní podoba řešení

Сутринта време
Вчера беше ужасен ден. Рано станах късно. Нямах час за закуска, само
наляво / надясно Внимание!
кафето пих в колата. На кръстовище забравих да завия направо. Позор!
После
Друга кола почти ме удари. Пак, най-накрая успях да дойда за работа.
един час
Беше година по-късно... Ужасно началото на деня.